

Høringsnotat

Forslag til endringer i energiloven

(gjennomføring av Europaparlaments- og rådsdirektiv 2009/72/EF (tredje elmarkedsdirektiv), Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 714/2009 (om grensekryssende krafthandel) og Europaparlaments- og rådsforordning (EF) nr. 713/2009 (om opprettelsen av et byrå for samarbeid mellom energiregulatorene).

1	Innledning.....	4
2	Bakgrunn for forslaget.....	4
2.1	Generelt om EUs tredje energimarkedspakke.....	4
2.2	Direktiv 2009/72/EF (tredje elmarkedsdirektiv).....	7
2.2.1	Innledning.....	7
2.2.2	Formål, anvendelsesområde og definisjoner (kapittel I).....	7
2.2.3	Alminnelige regler for sektoren (kapittel II).....	8
2.2.4	Produksjon av elektrisk kraft (kapittel III).....	9
2.2.5	Drift av transmisjonssystem (kapittel IV).....	9
2.2.6	Uavhengig transmisjonssystemoperatør (kapittel V).....	11
2.2.7	Drift av distribusjonssystem (kapittel VI).....	12
2.2.8	Regnskapsmessige krav (kapittel VII).....	13
2.2.9	Tilgang til systemet (kapittel VIII).....	13
2.2.10	Nasjonal reguleringsmyndighet (kapittel IX).....	14
2.2.11	Sluttbrukermarkeder (kapittel X).....	15
2.2.12	Sluttbestemmelser (kapittel XI).....	15
2.2.13	Vedlegg I (forbrukerbeskyttelse).....	15
2.3	Forordning (EF) nr. 714/2009 (grensekryssende krafthandel).....	16
2.3.1	Innledning.....	16
2.3.2	Sertifisering av TSO.....	16
2.3.3	Samarbeid gjennom ENTSO-E.....	17
2.3.4	Prosedyrer for nytt utfyllende regelverk (nettregler mv.).....	17
2.3.5	Kompensasjonsmekanisme mellom TSO'er (ITC).....	17
2.3.6	Nærmere om arbeidet med retningslinjer og nettregler.....	18
2.4	Forordning (EF) nr. 713/2009 (opprettelse av ACER).....	19
3	Departementets forslag til endringer i energiloven.....	20
3.1	Organisering av nasjonal reguleringsmyndighet.....	20
3.1.1	Gjeldende rett.....	20
3.1.2	Nye krav til uavhengig reguleringsmyndighet.....	21
3.1.3	Departementets vurdering.....	22
3.2	Reguleringsmyndighetens oppgaver.....	24
3.2.1	Gjeldende rett.....	24

3.2.2	Generelt om oppgavene etter tredje elmarkedsdirektiv.....	25
3.2.3	De enkelte oppgavene for reguleringsmyndigheten.....	26
3.2.4	Håndheving mv.	44
3.2.5	Departementets vurdering	47
3.3	Krav til uavhengig klageinstans.....	51
3.3.1	Gjeldende rett	51
3.3.2	Direktivets krav	52
3.3.3	Departementets vurdering	52
3.4	Transmisjon av elektrisk energi.....	54
3.4.1	Gjeldende rett	54
3.4.2	Nye krav for transmisjon av elektrisk energi	55
3.4.3	Departementets vurdering	56
3.5	Distribusjon av elektrisk energi	63
3.5.1	Gjeldende rett	63
3.5.2	Nye krav for operatør av distribusjonssystem.....	64
3.5.3	Departementets vurdering	65
3.6	Gjennomføring av forordning 713/2009 EF (opprettelse av ACER).....	66
3.7	Gjennomføring av forordning 714/2009 EF (grensekryssende krafthandel) ..	66
3.8	Endringer i energiloven § 4-2	66
3.9	Unntak fra forvaltningsloven ved fastsettelse av inntektsrammer	67
4	Økonomiske og administrative konsekvenser	68
4.1	Utpeking av uavhengig reguleringsmyndighet	68
4.2	Etablering av uavhengig klageinstans.....	69
4.3	Transmisjon av elektrisk energi	69
4.4	ACER og ENTSO-E	71
4.5	Unntak fra forvaltningsloven	71
4.6	Oppsummering.....	71
5	Merknader til de enkelte bestemmelsene.....	72
	Forslag til lov om endringer i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven).....	85

1 Innledning

Som en følge av at EUs tredje energimarkedspakke innlemmes i EØS-avtalen har Olje- og energidepartementet vurdert behovet for endringer i energiloven og naturgassloven. Den tredje energimarkedspakken består av fem nye rettsakter, vedtatt i 2009, som viderefører og styrker reguleringen av EUs indre markeder for elektrisk energi og naturgass. Lovgivningspakken erstatter fire eksisterende rettsakter for harmonisering av reglene om det indre energimarkedet. I tillegg inneholder pakken en ny forordning om opprettelse av et nytt byrå for samarbeid mellom nasjonale reguleringsmyndigheter på energiområdet (ACER).

På elektrisitetssiden omfatter endringene i hovedsak nye krav til reguleringsmyndigheten, uavhengig klageinstans, nye bestemmelser om transmisjon av elektrisk energi (sentralnettet) og styrking av forbrukernes rettigheter. Foruten endringene i energiloven vil det være nødvendig med endringer i forskrifter til energiloven. Disse endringsforslagene vil bli lagt fram i en egen høringssak. Foruten de endringer som direkte henger sammen med gjennomføringen av den tredje energimarkedspakken, foreslår departementet et unntak fra forvaltningslovens regler ved behandlingen av enkeltvedtak om inntektsrammer.

Endringer i naturgassloven og naturgassforskriften som følge av de nye kravene er ikke omfattet av dette høringsnotatet, men vil bli lagt frem som egen høringssak. De nærmere enkelthetene i innholdet i gassmarkedsdirektiv III (direktiv 2009/73/EF) og gasstransmisjonsforordning II (forordning (EF) nr. 715/2009) vil heller ikke bli omtalt særskilt i det følgende.

2 Bakgrunn for forslaget

2.1 Generelt om EUs tredje energimarkedspakke

I medhold av pakken opprettes et nytt EU-byrå for samarbeid mellom nasjonale reguleringsmyndigheter på energiområdet (Agency for the Cooperation of Energy Regulators, ACER) og to organisasjoner bestående av statenes transmisjonssystemoperatører, henholdsvis ENTSO for elektrisitet (ENTSO-E) og ENTSO for gass (ENTSO-G). Disse skal fremme samarbeid for transmisjonsselskapene for elektrisk energi og naturgass og vil ha en sentral funksjon i det videre arbeidet med harmoniserte regler på energiområdet i medhold av den tredje energimarkedspakken.

I den tredje energimarkedspakken er det bestemmelser om at ENTSO-E og ENTSO-G utarbeider forslag til detaljerte nye regler for energimarkedene, som vedtas etter nye prosedyrer i samarbeid med ACER, Kommisjonen og medlemslandene etter komitologiprosedyre. Utfyllende regler for å fremme videre utvikling av det indre energimarkedet vil bli utarbeidet i medhold av basisrettsaktene i den tredje pakken. Nye

regler som blir bindende i EU vil bli gjenstand for egen innlemmelse i EØS-avtalen etter ordinære prosedyrer.

En viktig bakgrunn for den tredje energimarkedspakken var Kommisjonens sektorundersøkelse av energimarkedene som ble igangsatt i 2005. En sluttrapport for sektorundersøkelsen ble lagt fram 10. januar 2007. I rapporten ble det påpekt flere mulige hindringer for etableringen av et indre marked for naturgass og elektrisk energi. Kommisjonen fulgte opp sektorundersøkelsen gjennom håndheving av konkurransereglene i enkeltsaker og forslaget til en ny lovgivningspakke for elektrisitets- og gassmarkedene.

Kommisjonen la 10. januar 2007 frem en meddelelse om en energipolitikk for Europa ("Communication on an Energy Policy for Europe"). Kommisjonens meddelelse om energipolitikken var en del av EUs strategiske energigjennomgang og inneholdt en ny stor "energipakke". Dokumentet foreslo en rekke forskjellige tiltak for å nå hovedmål i energipolitikken om bærekraftig utvikling, forsyningssikkerhet og konkurransevne. Samtidig la Kommisjonen fram dokumentet "Limiting Climate Change to 2 degrees – Policy options for the EU and the world for 2020 and beyond". Et strategisk mål for EUs energipolitikk er å redusere CO₂-utslippene med 20 prosent i 2020 i EU totalt, med 1990 som basisår.

Olje- og energidepartementet sendte Kommisjonens forslag til energimarkedspakken, EU-Parlamentets forslag til "Common Position" og de vedtatte rettsaktene på høring. Det vises til høringsbrev av 16. oktober 2007 om Kommisjonens forslag til energimarkedspakken, høringsbrev av 7. november 2008 om EU-Parlamentets forslag til "Common Position" og høringsbrev av 2. september 2009 om de vedtatte rettsaktene. Høringene har vært gjennomført for å innhente synspunkter på innholdet i pakken som underlag for konsultasjoner i EFTA og med Kommisjonen. EU tredje energimarkedspakke ble vedtatt den 13. juli 2009 og publisert i EF-tidende 14. august 2009.

Boks 2.1 Funn i Kommisjonens sektorundersøkelse

Engrosmarkedene var i langsom vekst og graden av markedskonsentrasjon var like høy som før liberaliseringen. De tradisjonelle nettoperatørene hadde fortsatt en dominerende stilling. Kommisjonen mente at bedre tilrettelegging for nyetableringer og utvikling av likviditeten i markedene var nøkkelen til å dempe markedskonsentrasjonen. Kommisjonen mente videre at kompetente myndigheter i større grad måtte få på plass korrigerende tiltak.

Den høye graden av vertikal integrasjon knyttet til produksjon, overføring, distribusjon og salg innebar i følge Kommisjonen interessekonflikter og en tendens til favorisering av tilknyttede selskaper på bekostning av andre brukere av systemene. Dette hadde medvirket til mangel på åpenhet og diskriminering når det gjelder markedsadgang i Europa. Nye aktører hadde hatt problemer med å få tilgang til viktig informasjon. Situasjonen var i følge sektorundersøkelsen også preget av underinvestering i infrastruktur og mangel på tilgjengelig nettkapasitet. Kombinert med mangelfull grenseoverskridende overføringskapasitet mellom land, praksis med langsiktige kapasitetsreservasjoner i nettet

og manglende regulering av grenseoverskridende spørsmål, var dette forhold som ble ansett å hindre utviklingen av et integrert energimarked i Europa.

[Ramme slutt]

EU gjorde en tilsvarende regelverksrevisjon i 2003 gjennom vedtagelsen av den andre energimarkedspakken. EUs andre elmarkedsdirektiv (2003/54/EF) erstattet det første elmarkedsdirektivet (96/92/EF). Hovedmålsettingen var å styrke utviklingen av det indre markedet og å bidra til økt effektivitet, lavere priser, høyere tjenestekvalitet og økt konkurransevne. Det andre elmarkedsdirektivet ble supplert av forordning (EF) nr. 1228/2003 om vilkår for tilgang til nett for utveksling av elektrisk kraft over landegrensene. Forordningen avløste det tidligere transittdirektivet (90/547/EF) og tilrettelegger for handel over landegrensene. En tredje rettsakt var reguleringen av det europeiske gassmarkedet i det gassmarkedsdirektiv II (2003/55/EF). Direktivet omhandler i all hovedsak det nedstrøms gassmarkedet, hvor Norge har status som marked under oppbygging, jf. direktivet artikkel 28. Dette innebærer unntak fra sentrale deler av direktivets bestemmelser, blant annet reglene om tredjepartstilgang, utpeking av operatør for transmisjon og distribusjon av naturgass og krav til selskapsmessig og funksjonelt skille av operatører for transmisjons- og distribusjonsnett for naturgass.

EØS-komiteen vedtok den 2. desember 2005 å innlemme det andre elmarkedsdirektivet (direktiv 2003/54/EF), forordningen om elektrisitetshandel over landegrensene (forordning (EF) nr. 1228/2003) og det andre gassmarkedsdirektivet (direktiv 2003/55/EF) i EØS-avtalen, samt kommisjonsvedtak 2003/796/EF om etablering av en europeisk regulatorgruppe for elektrisitet og gass, jf. EØS-komiteens vedtak nr. 146/2005 av 2. desember 2005. Noe senere vedtok EU forordning (EF) nr. 1775/ 2005 om betingelsene for adgang til naturgasstransmisjonsnett, som supplerer gassdirektivet. Forordningen ble innlemmet i EØS-avtalen gjennom vedtak i EØS-komiteen 26. september 2008, men den har ikke anvendelse for Norge så lenge statusen som marked under oppbygging varer.

I forbindelse med gjennomføring av andre pakke i norsk rett ble det gjort visse endringer i energiloven, jf. Ot.prp. nr. 61 (2005-2006) Om lov om endringer i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi. På gassiden ble det gjort visse mindre endringer i naturgassloven og petroleumsloven, jf. Ot.prp. nr.57 (2005-2006) Om lov om endringer i lov 28. juni 2002 nr. 61 om felles regler for det indre marked for naturgass, i lov 29. november 1996 nr. 72 om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven) og i somme andre lover. Gjennomføringen av gassmarkedsdirektiv II ble på samme måte som ved første direktiv basert på en rammelov hvor de sentrale prinsippene ble nedfelt, mens Kongen fikk fullmakt til å gi utfyllende regler i forskrift.

2.2 Direktiv 2009/72/EF (tredje elmarkedsdirektiv)

2.2.1 Innledning

Elmarkedsdirektiv III følger samme struktur som andre elmarkedsdirektiv og har i alt 11 kapitler, samt anneks. De fleste kapitlene viderefører bestemmelsene fra andre elmarkedsdirektiv uendret. Det vises til Ot. prp. nr. 61 (2005-2006). På noen områder går det tredje direktivet vesentlig lenger enn forgjengeren.

Et sentralt element i direktivet er nye og styrkede krav til uavhengig nasjonal reguleringsmyndighet. Etter direktiv III skal denne være uavhengig fra både bransjen og politiske myndigheter. I tillegg er listen over oppgaver som den nasjonale reguleringsmyndigheten skal utføre gjort mer omfattende og ansvarsområdet utvidet.

Direktivet setter nye og strengere krav til organiseringen av nettvirksomheten på transmisjonsnivå. Som hovedmodell har direktivet nye krav om eiermessig utskilling av transmisjonssystem. For land med transmisjonssystem som den 3. september 2009 tilhørte et vertikalt integrert foretak, kan en alternativ modell med uavhengig systemoperatør (ISO-modellen) eller med uavhengig transmisjonsoperatør (ITO-modellen) anvendes. Norske myndigheter har lagt til grunn at det kun er sentralnett, ikke regional- eller distribusjonsnett, som er omfattet av kravene for transmisjonssystemer. For Norges del er organiseringen av nettvirksomhet i Statnett SF en tilnærming som følger direktivets hovedmodell om eiermessig skille.

Et tredje hovedområde hvor reguleringen er gjort mer omfattende gjelder styrking av forbrukerregler og krav til offentlige tjenesteforpliktelser. Dette er regler som i stor grad følger av forskriftene under energiloven. I Norge er forbrukernes rettigheter også ivarettatt gjennom forbrukerlovgivningen, først og fremst forbrukerkjøpsloven. Det kan likevel være nødvendig med justeringer i forskriftene til energiloven, blant annet som følge av krav til hvordan forbrukerens rettigheter bedre skal komme til syne gjennom sektorspesifikke regler på energiområdet.

I det følgende gjennomgås de enkelte delene av direktivet, med særlig vekt på endringer fra annet elmarkedsdirektiv og hvor gjennomføring av direktivet nødvendiggjør lovendring.

2.2.2 Formål, anvendelsesområde og definisjoner (kapittel I)

I *Artikkel 1* angis direktivets virkeområde. Dette omfatter felles regler for produksjon, overføring, distribusjon og levering av elektrisk kraft, samt bestemmelser om forbrukervern, i hensikt å forbedre og integrere konkurranseutsatte kraftmarkeder i EU. Direktivet inneholder regler for sektorens organisasjon og funksjon, tilgang til markedet, prosedyrer for anbud og tildeling av tillatelser, samt drift av systemer. Direktivet har også regler om forpliktelser om å yte offentlige tjenester (public service obligations), forbrukernes rettigheter (universal service obligations) og krav til konkurranse.

I *artikkel 2* er det inntatt i alt 35 definisjoner. Disse er avgjørende for tolkningen av de enkelte bestemmelsene i direktivet. Departementet anser det ikke nødvendig med noen

gjennomføring av definisjonene som sådan, men disse vil bli berørt i høringsnotatet der dette er relevant i forbindelse med tolkningen av de enkelte direktivbestemmelsene.

2.2.3 Alminnelige regler for sektoren (kapittel II)

Direktivet *artikkel 3* fastsetter at statene kan pålegge selskaper i elektrisitetssektoren offentlige tjenesteforpliktelser for å ivareta allmenne økonomiske interesser, og har en rekke bestemmelser om forbrukerbeskyttelse. Artikkelen inneholder nå 16 ledd, sammenholdt med 9 ledd i andre elmarkedsdirektiv.

Statene kan etter direktivet pålegge foretak forpliktelser til offentlig tjenesteyting (public service), jf artikkel 3 nr. 2. Disse kan relateres til forsyningssikkerhet, regularitet (kvalitet og pris), miljøbeskyttelse, energieffektivisering, energi fra fornybare kilder og klimabeskyttelse. Offentlige tjenesteforpliktelser og tiltak som fremmer forbrukervern skal rapporteres til Kommisjonen ved gjennomføring av direktivet og endringer rapporteres annet hvert år (artikkel 3 nr. 15).

Kravene om forbrukervern omhandler forhold som tilknytningsplikt, retten til leverandørskifte, adgang til måledata, behandling av sårbare kunder, energifattigdom, informasjonsformidling mv. Staten må sikre at forbrukeren mottar informasjon om energimiks, miljø- og klimakonsekvenser (blant annet CO₂-utslipp) og informasjon om rettigheter ved eventuelle tvister. Slik informasjon kan gis enten på faktura eller i annet materiell fra kraftleverandøren (artikkel 3 nr. 9 og anneks 1). Staten skal tilrettelegge for å fremme energieffektivisering, for eksempel gjennom avanserte målere og smarte nett (artikkel 3 nr. 11), hensyntatt effektiv prising. Forbrukere skal ha ett sted å henvende seg for å få nødvendig informasjon om forbrukerrettigheter (artikkel 3 nr. 12) og det må eksistere tilgjengelige tvisteløsningsmekanismer slik som for eksempel en klagenemnd (artikkel 3 nr. 13). Kommisjonen skal etablere en egen forbrukersjekkliste i samarbeid med medlemsland og nasjonale reguleringsmyndigheter og gjøre denne offentlig tilgjengelig (artikkel 3 nr. 16). Bestemmelsene om forbrukervern i direktivet artikkel 3 suppleres av nærmere krav som er fastsatt i anneks 1 til direktivet.

Departementet er i utgangspunktet av den oppfatning at det ikke er påkrevet med lovendring for gjennomføring av artikkel 3, men visse endringer i forskriftene til energiloven kan være nødvendig.

Medlemsland skal etter *artikkel 4* overvåke ("ensure the monitoring of") forsyningssikkerheten i elektrisitetsmarkedet. Dette innebærer å holde oppsyn med tilbud og etterspørsel i det nasjonale markedet, herunder situasjoner med knapphet hvor en eller flere tilbydere faller ut. Statene kan delegere oppgaven til nasjonal reguleringsmyndighet. En rapport om forsyningssikkerhetssituasjonen skal annethvert år, innen 31. juli, oversendes til Kommisjonen. Bestemmelsen er identisk med tilsvarende bestemmelse i det andre elmarkedsdirektivet og foranlediger etter departementets syn ingen særskilte gjennomføringstiltak.

Medlemsland skal etter *artikkel 5* sikre at tekniske sikkerhetskrav er definert, og at tekniske regler som stiller minstekrav til teknisk design og funksjonalitet for anlegg som

skal tilknyttes systemet er utviklet og offentlig tilgjengelig. Reglene skal sikre interoperabilitet og være objektive og ikke-diskriminerende. Departementet viser til at denne bestemmelsen i direktivet ivaretas av lov 24. mai 1929 nr. 4 om el-tilsyn med tilhørende forskrifter om tekniske sikkerhetsregler og tekniske regler for elektriske anlegg, samt systemansvarsforskriften § 14 og tilhørende veileder (FIKS) utarbeidet av Statnett. Etter direktiv 98/34/EF skal tekniske regler sendes på høring i EØS og notifiseres særskilt. Direktivet er gjennomført i lov av 17. desember 2004 nr. 101 om europeisk meldeplikt for tekniske regler (EØS-høringsloven). Det er kun mindre endringer i denne bestemmelsen sammenliknet med tilsvarende bestemmelse i EMD II, og endringene gir etter departementets vurdering ikke behov for særskilt gjennomføring.

Statene skal etter *artikkel 6* fremme integrasjon av markedene regionalt. Statene og de nasjonale reguleringsmyndighetene skal fremme regionalt samarbeid mellom stater, herunder samarbeidet mellom systemoperatørene og arbeid for harmonisering av nasjonale regelverk. Det geografiske området som dekkes av "regionalt samarbeid" skal være på linje med de geografiske områdene som Kommisjonen trekker opp gjennom forordningen om grensehandel for elektrisitet i artikkel 12 nr. 3 i forordning (EF) nr. 714/2009. Også det nye EU-byrået ACER skal samarbeide med nasjonale reguleringsmyndigheter og TSOer for å harmonisere regelverk og praksis mellom regioner. Det er egne bestemmelser i direktivet om internasjonalt samarbeid mellom nasjonale reguleringsmyndigheter i internasjonale spørsmål, herunder samarbeid med ACER, jf. artikkel 37 nr. 1 bokstav c og artikkel 38. For gjennomføring av forordningen vises det til kapittel 2.3, og for samarbeid i tilknytning til byrået ACER vises det til kapittel 2.4 nedenfor.

2.2.4 Produksjon av elektrisk kraft (kapittel III)

Direktivet *artikkel 7* krever at statlige myndigheter har et konsesjonssystem for etablering av ny produksjonskapasitet, med objektive, transparente og ikke-diskriminerende kriterier. Medlemsstatene skal fastsette kriterier for konsesjonsbehandling og direktivet lister opp hensyn som myndighetene skal legge vekt på. Departementet anser bestemmelsen som gjennomført i konsesjonsbestemmelsene i energi- og vassdragslovgivningen.

Etter *artikkel 8* skal statlige myndigheter ivareta forsyningssikkerhet gjennom å sørge for muligheter til å fremskaffe ny kapasitet eller forbruksbegrensende tiltak gjennom anbudsprosedyrer. Medlemsland skal utpeke et offentlig eller privat organ som kan gis i oppdrag å være ansvarlig for anbudsprosedyren. Et slikt organ skal være uavhengig av økonomiske interesser i sektoren, men kan være en TSO.

Departementet ser ikke behov for endringer i energiloven for å gjennomføre kapittel III.

2.2.5 Drift av transmisjonssystem (kapittel IV)

Direktivet stiller strengere krav til effektivt skille mellom transmisjon av elektrisk energi og virksomhet knyttet til produksjon eller omsetning. Bestemmelsene om drift av transmisjonssystem har nye krav om eiermessig skille og foreslår i den forbindelse alternative modeller for organiseringen av selskapene. Det er nye krav om sertifisering i

artikkel 10 og 11. Bestemmelser om oppgavene for TSO videreføres med enkelte mindre justeringer sammenholdt med elmarkedsdirektiv II (artikkel 12, 15 og 16).

Hovedregelen etter *artikkel 9* er eiermessig skille mellom disse virksomhetene. Dette er også Kommisjonens foretrukne modell. I Norge er systemoperatøren for sentralnettet (Statnett) eid av Olje- og energidepartementet. Statens eierskap til produksjon/omsetning ligger derimot i Statkraft, som eies av Nærings- og handelsdepartementet. Statnett SF og Statkraft SF var på denne måten atskilt pr. 3. september 2009. Aktører som hadde gjennomført eiermessig skille for TSO på dette tidspunktet kan ikke anvende de alternative modellene til eiermessig skille, jf. artikkel 9 nr. 8.

Et alternativ til eiermessig skille er organisering etter modellen for ”independent system operator (ISO). Det kreves da at transmisjonssystemet må ha tilhørt et vertikalt integrert selskap pr. 3. september 2009. Modellen innebærer at driften av transmisjonssystemet settes bort til et selvstendig operatørselskap, samt en rekke øvrige krav for at selskapet kan sertifiseres som en ISO. Reguleringsmyndigheten skal overvåke at en ISO opererer tilstrekkelig uavhengig av eierselskapet ved blant annet beslutninger om vedlikehold og investeringer.

Et annet alternativ til eiermessig skille er organisering etter modellen for ”independent transmission operator” (ITO). Også her er det en forutsetning at transmisjonssystemet må ha tilhørt et vertikalt integrert selskap pr. 3. september 2009. Denne modellen er regulert i et eget kapittel V i direktivet, se omtale i kapittel 2.2.6 nedenfor. Direktivet åpner i tillegg for en mindre omtalt fjerde modell, som innebærer at en etablert ordning pr. 3. september 2009 kan videreføres dersom den garanterer mer effektiv uavhengighet for transmisjonssystemoperatøren enn bestemmelsene om ITO i kapittel V (artikkel 9 nr. 9). Dersom et vertikalt integrert selskap søker om å bli sertifisert etter denne modellen, skal Kommisjonen verifisere at de ordninger som er etablert tydelig garanterer mer uavhengighet enn bestemmelsene om ITO (artikkel 9 nr. 10). Det er ikke i direktivet klargjort eksakt hvilke kriterier som legges til grunn i en slik vurdering.

Direktivet *artikkel 10* stiller krav om at en transmisjonssystemoperatør skal sertifiseres av nasjonal reguleringsmyndighet. I tillegg må foretaket være utpekt og godkjent av landets myndigheter (”approved and designated”). Forordningen om grensekryssende krafthandel har også en supplerende bestemmelse om sertifisering. Nasjonal reguleringsmyndighet skal fatte vedtak innen 4 måneder etter at notifisering fra TSO’en foreligger. Denne sertifiseringsbeslutningen skal notifiseres til Kommisjonen, som avgir en vurdering som reguleringsmyndigheten skal legge behørig vekt på (artikkel 10 og forordning (EF) nr. 714/2009/EF artikkel 3). For Norges del vil EFTAs overvåkingsorgan få en tilsvarende funksjon som Kommisjonen har overfor EU-landene. Etter *artikkel 11* gjelder kravene om sertifiseringsprosedyrer også erverv og overtakelse av kontroll og rettigheter i en TSO fra personer hjemmehørende i tredjeland. Direktivbestemmelsene om sertifisering av TSO og behov for lovendring behandles nedenfor under 3.4.

I *artikkel 12* omtales oppgavene til TSO. Kravet om at TSO skal sikre systemets langsiktige evne til å møte rimelig etterspørsel etter netjtjenester er videreført, men har fått et tillegg om at drift, vedlikehold og utvikling skal skje på økonomiske vilkår og med

henvisning til sikkerhet, pålitelighet og effektivitet, samt med hensyn til miljøet (bokstav a). Det synes tvilsomt om tillegget reelt innebærer noen endring av hva som allerede følger av en rimelig tolkning av andre elmarkedsdirektiv. I bokstav b er det en ny bestemmelse om å sikre adekvate midler til å møte tjenesteforpliktelser. I bokstav h er det en ny bestemmelse om at TSO skal ha ansvaret for å innkreve flaskehalsinntekter og betalinger under ordningen med kompensasjonsmekanisme mellom TSO'er (ITC) i samsvar med artikkel 13 i forordning (EF) nr. 714/2009, innvilge tredjepartsadgang til nettet og begrunne eventuell nektelse. Nasjonal reguleringsmyndighet skal sørge for at TSO utfører sine oppgaver i henhold til direktivet. Arbeidsoppgaven er en sentral og omfattende oppgave for regulator. Henvisningen til ny forordning innebærer at lovteksten må oppdateres, se merknad til endringer i § 10-6.

I *artikkel 13 og 14* er det egne bestemmelser som kommer til anvendelse dersom ISO-modellen anvendes. Disse bestemmelsene foreslås gjennomført ved endring i energiloven.

Artikkel 15 tilsvarende artikkel 11 i andre elmarkedsdirektiv, med endringer. Nasjonal reguleringsmyndighet skal etter direktivets ordlyd få en sterkere rolle ved godkjenning av de kriterier som skal ligge til grunn for opp- og nedregulering av produksjon i driftstimen ("dispatching") og bruk av utenlandsforbindelser. I Norden styres innmatingen på nettet av handelen på den nordiske kraftbørsen Nord Pool Spot. Dette innebærer at produsentene i det nordiske systemet i prinsippet selv avgjør hvilke anlegg som skal produsere. Balansemarkedet er et viktig virkemiddel for å bidra til momentan kraftbalanse. Nasjonal reguleringsmyndighets kontroll med balansetjenester omtales nærmere under kapittel 3.2.3 nedenfor. I artikkel 15 nr. 3 er det henvist til bestemmelsen om innmating av fornybar elektrisk energi i fornybardirektivet artikkel 16. Ordlyden er endret fra "kan" til "skal" når det gjelder oppfyllelsen av denne bestemmelsen.

I *artikkel 16* videreføres i hovedsak bestemmelsene om transmisjonssystemoperatørens behandling av konfidensiell informasjon. Det er gjort visse endringer i ordlyden, uten at dette synes å innebære vesentlig realitetsendring.

Departementet anser i hovedsak oppgavene for TSO som allerede gjennomført i norsk rett gjennom energiloven med forskrifter, og viser særlig til energiloven §§ 3-4 og 6-1, samt energilovforskriften, systemansvarsforskriften, forskrift om leveringskvalitet, kontrollforskriften og forskrift om energiutredninger. Det anses ikke som nødvendig med nye bestemmelser i energiloven for å sikre gjennomføring av den endrede ordlyden om TSO'ens oppgaver. På grunn av henvisningen til den nye grensehandelsforordningen må ordlyden i energiloven § 10-6 oppdateres.

2.2.6 Uavhengig transmisjonssystemoperatør (kapittel V)

Kapitlet inneholder artikkel 17 til 23 og gjelder for stater der modellen for uavhengig transmisjonssystemoperatør benyttes. En ITO kan være en del av et vertikalt integrert selskap, men det introduseres en rekke regulatoriske tilleggskrav for å sikre uavhengig drift av transmisjonssystemet. Oppgavene som en ITO skal utføre er beskrevet i detalj. Det er krav om en uavhengig beslutningsstruktur for ledelsen i en ITO, særlige krav til

uavhengighet for dens ansatte og krav om at selskapet må følge et eget gjennomføringsprogram ("*compliance programme*").

Det er detaljerte prosessuelle bestemmelser om reguleringsmyndighetens kontroll med ITOs nettutviklingsplanlegging, og det skal kontrolleres om planene samsvarer med felleseuropeisk 10-årig nettutviklingsplan utarbeidet av ENTSO-E. Nettutviklingsplanene skal være gjenstand for konsultasjoner med brukerne av systemet. I artikkel 22 er det særlige regler om tilknytning av brukere til transmisjonssystemet og reguleringsmyndighetens kontroll med nettilknytninger.

Modellen forutsetter at transmisjonssystemet tilhørte et vertikalt integrert selskap 3. september 2009. Modellen for ITO er ikke utformet med sikte på norske eller nordiske forhold, og direktivet kapittel V anses ikke som aktuelt for gjennomføring i Norge.

2.2.7 Drift av distribusjonssystem (kapittel VI)

Kapitlet inneholder artiklene 24 til 29. Sammenlignet med det tilsvarende kapitlet i andre elmarkedsdirektiv er det snakk om mindre endringer i bestemmelsene, som i nytt direktiv er plassert i kapittel VI.

I *artikkel 24* er bestemmelsen om utpeking av distribusjonssystemoperatør (DSO) videreført.

I *artikkel 25* er bestemmelsen om oppgavene for DSO videreført, med en justering i formuleringen i nr. 1 tilsvarende artikkel 12 nr. 1 om TSO's ansvar for å sikre systemets evne til å imøtekomme rimelig etterspørsel etter netjtjenester. I bestemmelsen om DSO'ens oppgaver er det nå også inntatt en henvisning til energieffektivitet. Nasjonal reguleringsmyndighet skal sørge for at DSO utfører sine oppgaver i henhold til direktivet. Arbeidsoppgaven er en sentral og omfattende oppgave for regulator.

I *artikkel 26* er gjeldende krav om selskapsmessig og funksjonelt skille videreført. Dette er i all hovedsak gjort uten endringer, se dog en liten innstramning i kravene om overvåkingsplan og nasjonal reguleringsmyndighets overvåking, jf. artikkel 26 nr. 2 bokstav d. I artikkel 26 nr. 3. stilles nye krav til nøytralitet ved markedsføring og profilering i vertikalt integrerte selskaper. Selskaper med kundegrunnlag under 100.000 kan fremdeles få unntak fra reglene om selskapsmessig og funksjonelt skille fra virksomhet med produksjon og omsetning (artikkel 26 nr. 4).

I *artikkel 27* er bestemmelsene om DSO'ens taushetsplikt videreført.

Artikkel 28 er ny og gjelder lukkede distribusjonssystemer. For at systemet skal bli klassifisert som lukket må det skje en fordeling av elektrisitet innefor et geografisk begrenset kommersielt eller industrielt område, eller et slikt felles område, og som ikke forsyner til husholdninger. I så fall kan nasjonal reguleringsmyndighet, dersom staten åpner for dette, unnta operatøren fra krav om å anskaffe nettap etter objektive, ikke-diskriminerende og markedsmessige prinsipper. Videre kan den unntas fra kravet om forhåndsregulering av tariffene etter direktivet artikkel 32 nr. 1. Hvis noen av sluttbrukerne krever det skal tarifferingen likevel prøves av reguleringsmyndigheten (artikkel 28 tredje ledd). I artikkel 28 nr. 4 er det et begrenset unntak for et mindre antall

husholdningskunder som er ansatt eller har liknende tilknytning til eieren av distribusjonssystemet, og som befinner seg innenfor dennes område.

I *artikkel 29* er bestemmelsen om kombinert operatør for distribusjons- og transmisjonssystem endret dit hen at en slik aktør vil måtte oppfylle de innstrammede kravene som gjelder for TSO.

Kravene til drift av distribusjonssystem er gjennomført i energiloven §§ 4-6 og 4-7. På grunn av nye bestemmelser om drift av transmisjonssystem bør ordlyden oppdateres. I direktivet er det angitt enkelte oppgaver som skal eller kan utføres av operatør for distribusjonssystem (DSO). Det vises til kapittel 3.5 for en nærmere vurdering av behovet for gjennomføring av disse kravene.

2.2.8 Regnskapsmessige krav (kapittel VII)

I *artikkel 30 og 31* er eksisterende bestemmelser om tilgang til regnskaper, konfidensialitet, regnskapsføring og regnskapsmessig skille videreført fra annet elmarkedsdirektiv. Departementet ser ikke behov for endring i energiloven for å gjennomføre kapittel VII.

2.2.9 Tilgang til systemet (kapittel VIII)

I *artikkel 32 til 34* er bestemmelsene om tilgang til systemet videreført. Retten til tilgang til systemet gjelder både på transmisjons- og distribusjonssystemnivå. *Artikkel 32 nr. 1* gjelder tilgang til systemet og tilsvarer annet elmarkedsdirektiv. I *artikkel 32 nr. 2* er det gjort visse endringer i direktivteksten om distribusjonsselskapets muligheter for å kunne nekte tilknytning. Etter direktivet kan en DSO nekte tilgang til systemet dersom den mangler nødvendig kapasitet og gir en behørig begrunnelse for dette. Begrunnelsen må baseres på objektive, teknisk og økonomisk begrunnede kriterier. Nasjonale myndigheter, eller eventuelt nasjonal reguleringsmyndighet, skal kontrollere at kriteriene anvendes konsistent og at en aktør som nektes tilknytning har tilgang på tvisteløsningsmekanismer.

I Norge har nettselskapet i prinsippet en ubetinget tilknytningsplikt, jf. energiloven §§ 3-3 og 3-4. Kompetanse til å gi unntak fra tilknytningsplikt for forbruk etter energiloven § 3-4 siste ledd er i dag ikke delegert til NVE. Etter ordlyden i *artikkel 32 nr. 2* skal oppgaven med å overvåke kriteriene for å nekte tilknytning utføres av nasjonal reguleringsmyndighet "where Member States have so provided". Departementet legger til grunn at kompetansen til å avgjøre unntak etter § 3-4 siste ledd fortsatt kan ligge hos OED. Det vises for øvrig til omtalen i Ot. prp. nr. 62 (2008-2009) side 43-44 og redegjørelsen for oppgavene til nasjonal reguleringsmyndighet nedenfor.

Artikkel 33 om markedsåpning tilsvarer *artikkel 21* i gjeldende direktiv. *Artikkel 34* om direkte linjer tilsvarer *artikkel 22* i gjeldende direktiv. For eventuelle direkte linjer vil lovens normale konsesjonsregler få anvendelse og departementet legger til grunn at dette gjennomfører direktivets regulering.

Departementet foreslår en justering i ordlyden i energiloven §§ 3-3 og 3-4 som gjør det mulig å delegere kompetanse til nasjonal reguleringsmyndighet i saker om unntak fra

leverings- og tilknytningsplikt. Kompetansen for å gi unntak for tilknytning av forbruk etter energiloven § 3-4 siste ledd forutsettes beholdt hos departementet. For øvrig er det ikke ansett behov for endringer i energiloven for å gjennomføre direktivet kapittel VIII.

2.2.10 Nasjonal reguleringsmyndighet (kapittel IX)

Både el- og gassdirektivene stiller en rekke nye krav til reguleringsmyndigheten. I elmarkedsdirektivet fremgår disse kravene av *artikkel 35 til 40*. Medlemsstatene skal utpeke én felles nasjonal reguleringsmyndighet for el og gass på de områdene direktivene omfatter. Behovet for en uavhengig regulator begrunnes med at erfaringer har vist at reguleringen ikke blir effektiv dersom regulatoren ikke er selvstendig fra nasjonale myndigheter, eller har tilstrekkelig myndighet til å kunne følge opp regelverket.

Reguleringsmyndigheten skal være rettslig atskilt og funksjonelt uavhengig fra markedsinteresser så vel som fra regjeringen og andre offentlige og private enheter. Reguleringsmyndigheten skal ikke be om, eller få, instruksjoner ved utførelse av regulatoroppgaver. Direktivet stiller krav om egne budsjetttildelinger og reguleringsmyndigheten skal selv fritt kunne disponere de tildelte midlene for å løse sine oppgaver. De nye kravene om uavhengighet skal imidlertid ikke være til hinder for samarbeid med andre relevante nasjonale myndigheter eller for at regjeringen gir generelle politiske retningslinjer om for eksempel forsyningssikkerhet, mål om fornybar energi eller energieffektivisering.

Kjerneoppgavene til reguleringsmyndigheten kan ikke lenger deles mellom regulator og departement. El- og gassdirektivene spesifiserer disse oppgavene, som særlig gjelder følgende områder:

- Sørge for at nettselskaper opptrer i henhold til direktivet og annen relevant EU-lovgivning.
- Tariffer og vilkår for tilgang til transmisjons- og distribusjonsnett.
- Hindre kryss-subsidiering mellom nettvirksomhet og produksjon/omsetning.
- Holde oppsyn med markedet og sørge for at dets aktører utfører oppgaver i henhold til direktivet og annen relevant EU-lovgivning, herunder spørsmål knyttet til infrastruktur og grensekryssende handel.
- Forbrukerbeskyttelse.

Det vises til drøftelsen nedenfor under 3.2 om gjennomføring av de enkelte regulatoroppgavene i norsk lovgivning. De oppgaver og den kompetanse reguleringsmyndigheten skal ha er mer detaljert beskrevet i det nye direktivet, og på noen punkter utvidet, sammenliknet med andre elmarkedsdirektiv (artikkel 37). Direktivet krever også at reguleringsmyndighetens beslutninger skal kunne påklages til en instans som er uavhengig av de berørte partene og av regjeringen (artikkel 37 nr. 17). Denne bestemmelsen behandles nedenfor under kapittel 3.3.

Artikkel 38 og 39 regulerer samarbeid mellom reguleringsmyndigheter og EU-institusjoner. Det foreslås å nedfelle en bestemmelse om reguleringsmyndighetens internasjonale virksomhet, se spesialmerknadene til § 2-3. Etter energiloven § 10-1 fjerde

ledd kan NVE i dag utveksle opplysninger i den grad det følger av EØS-avtalen. Bestemmelsen må tilpasses for å kunne utlevere informasjon til ACER for å sikre deltagelsen i byrået.

I *artikkel 40* er det en ny bestemmelse om markedsaktørenes oppbevaring og utveksling av informasjon. Det forslås en lovendring for å gjennomføre dette kravet, se spesialmerknadene til endret § 4-1 i energiloven.

Departementet vil foreslå visse endringer i energiloven for å gjennomføre nye krav til nasjonal reguleringsmyndighet og klageinstans, se kapittel 3.1 til 3.3 nedenfor.

2.2.11 Sluttbrukermarkeder (kapittel X)

Kapittel X inneholder én bestemmelse (artikkel 41), som fastsetter at staten skal definere roller og ansvar for TSO'er, DSO'er, leverandører og kunder, samt om nødvendig andre markedsaktører. Dette skal defineres i relasjon til kontraktsforhold, forpliktelser overfor kunder, utveksling av informasjon, oppgjør, eierskap til data og ansvar for måling. Slike regler skal offentliggjøres. Større ikke-husholdningskunder skal ha rett til å inngå avtaler med flere leverandører samtidig. En kunde har i dag muligheten til å inngå kontrakter med flere leverandører, men det er ikke (avregningsteknisk) mulig for ulike leverandører å være likestilte leverandører av fysisk kraft i samme målerpunkt. Kunder kan likevel ha ulike leverandører i ulike målepunkter. Bestemmelsen krever en overordnet offentligrettslig regulering av elektrisitetssektoren og de aktører som nevnes.

Departementet anser kravene som følger av kapittel X som allerede gjennomført i energiloven med forskrifter.

2.2.12 Sluttbestemmelser (kapittel XI)

Kapittel XI inneholder sluttbestemmelser som omfatter krisetiltak (artikkel 42), likebehandling (artikkel 43), visse muligheter for unntak fra direktivet (artikkel 44 og 45), komitologi (artikkel 46), rapportering (artikkel 47), oppheving av andre elmarkedsdirektiv (artikkel 48), gjennomføring (artikkel 49), ikrafttredelse (artikkel 50) og adressat for direktivet (artikkel 51). Departementet vurderer det slik at det ikke er behov for endringer i energiloven for å gjennomføre direktivet kapittel XI.

2.2.13 Vedlegg I (forbrukerbeskyttelse)

Vedlegg I til direktivet inneholder bestemmelser om tiltak for å beskytte forbrukere. Kravene dreier seg om innhold i strømleverandørers kontrakter og innføring av intelligente målere. Vedlegget har fått visse endringer om blant annet informasjon om kundenes rettigheter, tilgang til måledata, informasjon om eget forbruk og sluttavregning ved leverandørbytte. I punkt 2 er staten pålagt visse forpliktelser knyttet til innføring av smarte målere. Staten skal sørge for å innføre intelligente målersystemer for å fremme forbrukernes aktive deltagelse i elektrisitetmarkedet. Avanserte målersystemer skal innføres for 80 prosent av forbrukerne innen 2020 dersom en samfunnsøkonomisk analyse vurderer at tiltaket har positiv nytte. For øvrig er det visse språklige endringer

sammenlignet med forrige direktiv. Behovet for eventuelle endringer som følge av vedlegg I vil bli nærmere vurdert i arbeidet med forskriftsendringer som følge av direktivet. Departementet viser for øvrig til NVEs arbeid med innføring av AMS.

2.3 Forordning (EF) nr. 714/2009 (grensekryssende krafthandel)

2.3.1 Innledning

Forordning (EF) nr. 714/2009 supplerer elmarkedsdirektivet og regulerer forhold av særlig betydning for grensekryssende handel med elektrisitet. I forordningen er det regler om sertifisering av TSO, organisasjonen for systemansvarlige selskaper (ENTSO-E), utarbeidelsen av nettrekler for grensekryssende handel med elektrisk kraft, energibyrået ACER, regionalt samarbeid, kompensasjon mellom TSO'ene (Inter-transmission system operator compensation mechanism), prinsipper for fastsettelse av nettartiffer, informasjon om kapasitet i nettet, prinsipper og retningslinjer for flaskehalshåndtering og unntak fra ordinære prinsipper i visse tilfeller ved bygging av nye overføringsforbindelser (såkalte "merchant lines").

Sammenlignet med gjeldende forordning (EF) nr. 1228/2003 er den nye forordningen mer omfattende. Artikkel 3 til 12 og artikkel 25 er nye. Innholdsmessig har forordningen nye bestemmelser om sertifisering av transmisjonssystemoperatører, samarbeid mellom TSO'ene i Europa gjennom organisasjonen ENTSO-E, nye prosedyrer for vedtagelse av nye retningslinjer og nettrekler, ACERs overvåking og regionalt samarbeid mellom TSO'ene. Ved utvikling av nye nettrekler har ENTSO-E, sammen med ACER, en fremtredende rolle. Kommisjonen og medlemslandene er fremdeles sentrale aktører i utarbeidelsen av slike regler, men vil involveres på ulike stadier.

Vedlegget til forordningen ble revidert i 2006. Nye nettrekler mv. vil bli vedtatt i årene framover til utfylling av hovedprinsippene som følger av forordningen. Departementet er opptatt av å sikre norsk innflytelse i utarbeidelsen av slike regler, samtidig som EØS-avtalens prinsipp om at nye bindende rettsakter først kan bli en del av EØS-avtalen etter eget vedtak i EØS-komiteen overholdes.

2.3.2 Sertifisering av TSO

På tilsvarende måte som i direktivet artikkel 10 og 11 har forordningen bestemmelser om at nasjonal reguleringsmyndighet skal sertifisere transmisjonssystemoperatører (TSO). Dette innebærer kontroll med at TSO'en overholder kravene til eiermessig skille mv. som følger av elmarkedsdirektivet og forordningen. Forordningen artikkel 3 utfyller sertifiseringsprosedyrene etter direktivet og presiserer den nasjonale reguleringsmyndighetens plikt til å notifisere sertifiseringen til Kommisjonen. Kommisjonen skal i denne prosessen samarbeide med regulatorbyrået (ACER) og den nasjonale reguleringsmyndigheten som er vedtaksmyndighet. Se omtale av direktivets krav om sertifisering i kapittel 2.2.5.

2.3.3 Samarbeid gjennom ENTSO-E

Ulike lands TSO'er skal samarbeide i ENTSO-E for å sikre et velfungerende indre marked for elektrisk energi og grensekryssende handel med elektrisk kraft (artikkel 4).

Etableringen av ENTSO-E er nærmere regulert i artikkel 5. Organisasjonen skal oversende utkast til vedtekter, medlemslister og prosedyreregler til Kommisjonen og regulatorbyrået ACER, som gir sitt syn på organisasjonens vedtekter og prosedyreregler.

2.3.4 Prosedyrer for nytt utfyllende regelverk (nettregler mv.)

Forordningen inneholder omfattende prosedyrer for vedtagelse av nytt regelverk som utfyller og supplerer bestemmelsene i selve forordningen. Arbeidet med slike felles nettregler ("network codes") er detaljert regulert i artikkel 6. Kommisjonen starter med å identifisere prioriterte saksområder. Prosedyren videre er i hovedtrekk at ACER utvikler rammeretningslinjer ("framework guidelines") som trekker opp prinsippene for nytt regelverk i tråd med prioriteringene. Disse retningslinjene skal ACER utarbeide i dialog med ENTSO-E og berørte aktører. Kommisjonen ber dernest ENTSO-E om å utarbeide nettregler i tråd med rammeretningslinjene. Deretter skal ACER undersøke at nettreglene er i samsvar med rammeretningslinjene og gi en begrunnet uttalelse. Til sist vedtas nettreglene av Kommisjonen etter prosedyren for komitologi, jf. artikkel 23. Her vil også medlemslandene være involvert. Kommisjonen kan under visse forutsetninger også be ACER foreslå nettregler, eller Kommisjonen kan på eget initiativ utarbeide og vedta slike nettregler, jf. artikkel 6. For endringer av nettregler er prosedyren etter artikkel 7 at ACER kan foreslå endringer for Kommisjonen, som kan vedta disse etter prosedyren for komitologi, jf. artikkel 23.

Oppgavene for ENTSO-E er nærmere beskrevet i artikkel 8. En viktig oppgave er å utvikle nettregler på en rekke saksområder som er beskrevet i artikkel 8 nr. 6 bokstav a til l. Nettreglene omfatter detaljerte bestemmelser vedrørende driftssikkerhet, nettilknytning, flaskehalshåndtering, tredjeparts adgang, datautveksling mv.

ENTSO-E skal også vedta en europeisk nettutviklingsplan 10 år fremover i tid. ACER skal kunne uttale seg om denne, jf. artikkel 8. ACER skal føre tilsyn med ENTSO-E blant annet hva gjelder utvikling og implementering av nettregler, jf. artikkel 9. ENTSO-E pålegges prosedyrer for konsultasjoner med markedsaktørene og organisasjoner. Nasjonale reguleringsmyndigheter og systembrukere skal bl.a. konsulteres, jf artikkel 10. Kostnadene knyttet til driften av ENTSO-E skal bæres av TSO'ene selv, jf. artikkel 11.

ENTSO-E skal etablere regionale samarbeid mellom TSO'er som blant annet skal fremme utviklingen av regionale børser/ markeds plasser. Kommisjonen kan ha et syn på hva som utgjør et regionalt geografisk område, jf. artikkel 12.

2.3.5 Kompensasjonsmekanisme mellom TSO'er (ITC)

Artikkel 13 inneholder regler om kompensasjonsmekanisme mellom TSO'ene for kostnader ved å huse grensekryssende kraftflyt gjennom sitt nett (ITC). Artikkel 14 omhandler tariffer, artikkel 15 utlevering av informasjon og artikkel 16 generelle

prinsipper for flaskehalshåndtering. Kommisjonen er i artikkel 18 gitt kompetanse til å vedta bindende utfyllende retningslinjer på en hel rekke områder ved å anvende komitologiprosedyre. Dette omfatter ITC, tariff, utlevering av informasjon, handelsregler, regler om investeringsinsentiver for utenlandsforbindelser inkludert lokaliseringssignaler og nettreger på områder som følger av artikkel 8 nr. 6. Kommisjonen er også tildelt kompetanse til å endre Annex I om kapasitetstildeling og flaskehalshåndtering.

2.3.6 Nærmere om arbeidet med retningslinjer og nettreger

Medlemsstatene i EU ble den 4. februar 2011 i EUs ministerråd (Rådet) enige om å arbeide for en åpning av det indre markedet for energi i Europa innen 2014. Det følger av Rådets konklusjoner i punkt 4 at denne målsetningen krever at nasjonale reguleringsmyndigheter i samarbeid med ACER og TSO'ene intensiverer arbeidet med markedskobling og rammeretningslinjer og felles nettreger for elektrisitetstettene i Europa¹.

Arbeidet med ulike rammeretningslinjer og nettreger pågår for fullt i EU. Arbeidet med utviklingen av rammeretningslinjer startet formelt da ACER ble etablert 3. mars 2011. NVE har deltatt i forberedelsene av regelverket gjennom regulatorsamarbeidet innenfor CEER/ERGEG. Tilsvarende har Statnett gjennom ENTSO-E jobbet med utviklingen av nettreger.

I perioden før 3. mars 2011 har det på elektrisitetssiden vært mye fokus på hvordan prosessen for utarbeidelse av rammeretningslinjer skal være, herunder når og hvordan bransjen skal konsulteres. På elsiden valgte man å lage en pilot for å teste prosessen; "Pilot Framework Guidelines on Grid Connection". Erfaringen viser blant annet at fristen på seks måneder etter forordningen er en svært kort for å lage både tidlig konsekvensutredning (Initial Impact Assessment) og rammeretningslinjer. Etableringen av ekspertgrupper for å bistå reguleringsmyndighetene ved utarbeidelse av rammeretningslinjene har skapt noen utfordringer knyttet til disse ekspertenes uavhengighet av bransjen.

Departementet anser det som viktig å få norske eller nordiske eksperter inn i disse gruppene. Det er viktig at NVE som reguleringsmyndighet fortsetter å prioritere arbeidet i det nordiske og europeiske regulatorsamarbeidet, inkludert arbeidet i det nye regulatorbyrået ACER.

ACER har hittil utarbeidet fire rammeretningslinjer. Basert på relevante rammeretningslinjer, har ENTSO-E utarbeidet og oversendt flere sett med nettreger til ACER. Flere av disse er deretter videresendt Kommisjonen med ACERs anbefaling. En rekke andre nettreger er under utarbeidelse i ENTSO-E og flere er oversendt ACER for gjennomgang. Prosessen fram til vedtakelse av Kommisjonen involverer nasjonale

¹ "The internal market should be completed by 2014 so as to allow gas and electricity to flow freely. This requires in particular that in cooperation with ACER national regulators and transmission systems operators step up their work on market coupling and guidelines and on network codes applicable across European networks."

reguleringsmyndigheter gjennom ACER, landenes TSO'er gjennom ENTSO-E og Kommisjonen. Nye juridisk bindende retningslinjer eller nettreger som vedtas av EU i medhold av forordningen, vil etter departementets vurdering måtte behandles på linje med andre nye rettsakter i EØS-komiteen, innlemmes i EØS-avtalen og deretter gjennomføres i norsk lovgivning.

2.4 Forordning (EF) nr. 713/2009 (opprettelse av ACER)

I forordningen reguleres opprettelsen av et nytt EU-byrå, ACER, og dets organisering, oppgaver, kompetanse og finansiering. Myndighetene skal bidra til å eliminere hindringer i grensekryssende handel med elektrisk energi og naturgass mellom land. ACER innebærer et forsterket samarbeid mellom reguleringsmyndighetene i Europa. Bakgrunnen for opprettelsen av byrået har vært at det rådgivende konsultasjonsforumet for landenes reguleringsmyndigheter, ERGEG, bør styrkes innenfor en EU-struktur med klarere kompetanser og mulighet for å fatte vedtak på bestemte områder. Spørsmålet om et sterkere samarbeid mellom reguleringsmyndighetene i Europa var et sentralt tema i de pågående drøftelsene av energipolitikk og om prinsippene for det indre energimarked gjennom 2007 og 2008.

Byråets hovedstruktur består av et administrativt styre, et regulatorisk styre, en direktør med stab og en ankeinstans, jf. artikkel 3. I det regulatoriske styret er reguleringsmyndighetene fra hvert EU-land representert med én stemme hver, jf. artikkel 14. Kommisjonen er representert uten stemmerett. Byråets direktør skal følge anvisningene fra regulatorstyret myndighet, jf. artikkel 16 nr. 1. Beslutninger i regulatorstyret fattes med 2/3 flertall fra de fremmøtte.

ACER skal ha en rådgivende rolle vis-à-vis Kommisjonen, Rådet og Parlamentet når det gjelder utviklingen av regelverket for det indre energimarkedet i Europa. Byrået har ikke lovgivende myndighet, men har en sentral rolle i utviklingen av nytt regelverk til utfylling av den tredje pakken. Byrået skal fremme samarbeid mellom nasjonale reguleringsmyndigheter og være en rådgivningsinstans for nasjonale reguleringsmyndigheter om praktisering av EU-regelverket.

ACER skal i samarbeid med Kommisjonen overvåke at de nasjonale reguleringsmyndighetene utøver sine funksjoner i tråd med el- og gassmarkedsdirektivene, og på forespørsel gi rådgivende uttalelser til nasjonale reguleringsmyndigheter om riktig anvendelse av EU-regelverket i konkrete saker. ACER skal videre føre tilsyn med hvordan det regionale og det europeiske samarbeidet mellom systemoperatører (TSO'ene) fungerer i de nye organisasjonene ENTSO-E og ENTSO-G. Disse organisasjonene er regulert i forordningene (EF) nr. 714/2009 og (EF) nr. 715/2009 for henholdsvis elektrisk energi og naturgass. ACER skal ha en funksjon ved overvåking av utviklingen av infrastruktur på EU-nivå ("Community wide network plans") og skal blant annet komme med velbegrunnede standpunkter ("duly justified opinions") til ENTSOs årlige arbeidsprogram og 10-årige investeringsplaner. ACER skal holde oppsyn med gjennomføringen av Community wide network plan og påpeke avvik mellom denne og nasjonale investeringsplaner. Dersom ACER påviser slike avvik, skal ACER undersøke årsakene, samt rette en anbefaling til TSO, nasjonale reguleringsmyndigheter eller andre relevante myndigheter om endring i planene.

ACER skal utvikle rammeretningslinjer ("framework guidelines") for ENTSOs utarbeidelse av nettreger ("network codes"). Videre skal byrået vurdere om ENTSOs forslag til nettreger på nærmere angitte saksområder er i tråd med ACERs retningslinjer. ACER kan fremme forslag overfor Kommissjonen om å vedta ENTSOs nettreger som rettslig bindende retningslinjer gjennom komitologiprosedyren. Videre skal ACER overvåke at nettreger og bindende retningslinjer gjennomføres etter intensjonen.

ACER er tildelt vedtaksmyndighet på visse saksområder. Vedtaksmyndigheten omfatter tekniske spørsmål i den grad dette er hjemlet i øvrige direktiver og forordninger i energimarkedspakken (artikkel 7). Videre omfattes saker hvor det er uenighet om eller manglende etablering av reguleringsregime som avklarer vilkårene og forholdene for tilgangen til og operasjonell sikkerhet for grensekryssende infrastruktur (artikkel 8). Sistnevnte kan blant annet vedrøre tildeling av kapasitet og flaskehalshåndtering for grensekryssende handel. ACER kan, noe beroende på hvem statene har utpekt som "relevant body" etter forordningen om grensekryssende krafthandel artikkel 17 nr. 6, ha en viss vedtaksmyndighet i søknader om unntak fra bestemmelsene i forordning (EF) nr. 714/2009 for nye utenlandsforbindelser (artikkel 9).

ACER skal lage en årlig rapport om energimarkedene på grunnlag av de overvåkingsfunksjoner ACER er tillagt (artikkel 11).

Det fremgår av fortalen (25) og artikkel 31 at land som ikke er medlem av EU skal kunne delta i ACER i overensstemmelse med avtaler som inngås med EU for deltakelse. Etter artikkel 31 vil formen, rekkevidden og prosedyremessige spørsmål i tilknytning til deltakelse fra land utenfor EU måtte avtales særskilt. I forbindelse med EØS-komiteens vedtak om å innlemme forordningen i EØS-avtalen vil spørsmålet norsk deltakelse avklares.

3 Departementets forslag til endringer i energiloven

3.1 Organisering av nasjonal reguleringsmyndighet

3.1.1 Gjeldende rett

Myndighet for NVE som regulator er i dag tildelt ved energilovforskriften §§ 9-1 til 9-3 og OEDs delegeringsvedtak (vedtak av 7. desember 2012). I utgangspunktet er all myndighet etter energiloven delegert til NVE. Herfra er det gjort begrensninger hvor departementet selv har beholdt kompetanse.

Forskriftskompetanse er i utgangspunktet ikke omfattet av delegeringen. Området for NVEs kompetanse til å gi forskrifter er definert i energilovforskriften § 9-1. Kompetanse til å gi utenlandskonsesjoner etter energiloven § 4-2 er ikke delegert til NVE.

NVE er i dag delegert myndighet etter energiloven til å utføre oppgavene som reguleringsmyndighet for elektrisitetssektoren i henhold til annet elmarkedsdirektiv. Departementet legger til grunn at NVE som forvaltningsorgan oppfyller någjeldende krav om uavhengighet fra bransjen. For å gjennomføre de nye kravene til uavhengighet fra

politiske myndigheter og de økte oppgavene som følger av tredje elmarkedsdirektiv, foreslår departementet lovendringer, som gjennomgås i det følgende.

3.1.2 Nye krav til uavhengig reguleringsmyndighet

Medlemslandene skal etter artikkel 35 utpeke én reguleringsmyndighet som skal dekke både elektrisitets- og gassektoren. Departementet kommer tilbake til disse spørsmålene i forbindelse med endringer i naturgassloven mv. for gjennomføring av gassdelen av den tredje energimarkedspakke. Etter ACER-forordningen skal representanten for den felles reguleringsmyndigheten delta i byråets regulatorstyre.

Artikkel 35 nr. 4 har et generelt krav om at staten skal garantere for regulators *uavhengighet* og sikre at regulator utøver sin myndighet *upartisk* og *transparent*. Kravet er relatert til utøvelsen av regulators oppgaver etter direktivet og tilhørende lovgivning, jf. formuleringen om “*regulatory tasks conferred upon it by this Directive and related legislation*”. Etter departementets syn åpner ordlyden for at nasjonal reguleringsmyndighet kan tildeles andre oppgaver i tillegg til å være regulator. En forutsetning må likevel være at reguleringsmyndigheten organiseres slik at kravet om uavhengighet ved utførelse av reguleringsoppgaver ikke undergraves.

Kravet om uavhengighet innebærer at reguleringsmyndigheten skal kunne ta *autonome beslutninger* uavhengig av ethvert politisk organ, jf. artikkel 35 nr. 5. Dette må etter departementets forståelse innebære at andre myndigheter ikke skal gripe inn og styre reguleringsmyndighetens behandling av enkeltsaker, verken før eller etter at vedtak er fattet. I tillegg fastsetter artikkel 37 nr. 17 at eventuelle klager må behandles av en uavhengig klageinstans. Dette reiser noen særlige spørsmål som behandles i kapittel 3.3 nedenfor.

Krav om uavhengighet innebærer videre at reguleringsmyndighetens ansatte og ledelse må opptre uavhengig av markedsinteresser, og at de verken skal søke eller motta direkte instruksjoner fra myndigheter eller private når de utfører regulatoroppgaver, jf. artikkel 35 nr. 4 bokstav b (ii). Medlemslandene skal sikre at reguleringsmyndighetens styre eller øverste leder, hvis reguleringsmyndigheten har dette, utpekes for en periode på fem til sju år, som kan forlenges en gang, jf. artikkel 53 nr. 5 (b). Medlemmer av styret eller den øverste ledelse kan ikke avsettes i kontraktperioden, med mindre kravene til uavhengighet ikke lenger er oppfylt, eller det er begått tjenesteforsømmelse etter nasjonal lovgivning.

Reguleringsmyndigheten må ha separate *budsjetttildelinger*, jf. artikkel 35 nr. 5 (a). Det er fremdeles tillatt å fastsette reguleringsmyndighetens budsjett som en del av statsbudsjettet. Reguleringsmyndigheten skal ha et selvstendig budsjettansvar. Det er også presisert i direktivteksten at reguleringsmyndigheten skal sikres tilstrekkelig bemanning og finansielle ressurser til å utføre sine oppgaver.

Det er i artikkel 35 nr. 4 krav om at reguleringsmyndighetene skal være juridisk adskilt og funksjonelt uavhengig fra andre private eller offentlig organer. NVE er i dag del av den statlige forvaltningen og organisert som et direktorat underlagt OED. NVE er etter departementets vurdering i dag ikke funksjonelt uavhengig slik det nye direktivet krever.

Det anses nødvendig med tiltak for å styrke uavhengigheten for NVE ved utførelsen av regulatoroppgavene etter tredje energimarkedspakke.

3.1.3 Departementets vurdering

Departementet foreslår en ny bestemmelse i energiloven om utpeking til reguleringsmyndighet for de oppgaver og plikter som defineres i direktivene i tredje pakke. Det foreslås at NVE utpekes som reguleringsmyndighet. I tillegg vil NVE fortsette å utføre øvrige oppgaver (konsesjoner, flom, skred m.m.) på samme måte som i dag, innenfor den norske forvaltningsmodellen. NVEs funksjonelle uavhengighet som reguleringsmyndighet på visse saksområder bør forankres i energiloven. Det foreslås en klar lovbestemmelse om at reguleringsmyndigheten ikke kan instrueres.

Departementet legger til grunn at NVE som et statlig direktorat må anses som en selvstendig juridisk enhet i direktivets forstand. Departementet anser de generelle kravene om upartiskhet og transparens som gjennomført i norsk rett, og viser blant annet til at NVE er underlagt alminnelige habilitets- og saksbehandlingsregler i forvaltningsloven, samt reglene om innsyn etter offentleglova.

Når det gjelder kravet om å være *funksjonelt uavhengig* av departementet i utførelsen av oppgavene som reguleringsmyndighet, er det formelle utgangspunktet i dag at NVE som direktorat er underordnet departementet innenfor den alminnelige forvaltningsmodellen. Som overordnet forvaltningsmyndighet kan departementet i prinsippet styre NVE i alle enkeltsaker. Departementet instruerer ikke NVE på forhånd om behandlingen av enkeltsaker, siden departementet er klageinstans. Departementet har imidlertid som klageinstans mulighet til å omgjøre NVEs enkeltvedtak. Slike vedtak vil gjennom sin presedensvirkning legge føringer for NVEs fremtidige håndhevelse av regelverket. I dag kan departementet også styre NVEs virksomhet gjennom føringer i tildelingsbrevet.

Med endrede krav om uavhengighet, jf. direktivet artikkel 35, kan det stilles spørsmål ved om NVE skal ha kompetanse til enkeltvedtak på regulatorområdet fra et delegeringsvedtak av departementet. Et delegeringsvedtak kan trekkes tilbake, og en delegering innebærer prinsipielt sett ikke at det overordnede forvaltningsorganet mister instruksjonsmyndighet i enkeltsaker. Etter departementets vurdering må regulatormyndighetens uavhengighet derfor hjemles i energiloven. Dette skal ikke være til hinder for utforming av generelle politiske retningslinjer som vil gjelde for den uavhengige reguleringsmyndigheten.

Foruten myndighet til å fatte enkeltvedtak har NVE i dag tildelegert forskriftskompetanse. NVE har fastsatt et omfattende regelverk i forskrifter, som kontinuerlig oppdateres i takt med utviklingen og den økende internasjonaliseringen innenfor sektoren. Det kan forventes nye forskrifter de kommende årene som blir initiert av Kommisjonen til utfylling av tredje pakke, og som vil måtte innlemmes i EØS-avtalen og gjennomføres i norsk rett. Det blir behov for opprydding i forskriftsverket under energiloven, herunder avklaring av hvilke oppgaver NVE utfører som henholdsvis uavhengig reguleringsmyndighet og som et ordinært direktorat. Som et utgangspunkt legger departementet opp til at forskrifter fastsettes av departementet, mens reguleringsmyndigheten fatter (uavhengige) enkeltvedtak. Dette skal ikke være til hinder

for at NVE som fagorgan og reguleringsmyndighet forbereder og bistår departementet ved fastsettelsen av forskrifter.

Departementet foreslår at reguleringsmyndigheten på visse områder skal kunne fastsette forskrifter i medhold av energiloven. Slike forskrifter forutsettes å bli utformet i samsvar med overordnede forskrifter fastsatt av departementet. Departementet er ikke kjent med eksempler på at tilsynsorgan på andre områder fastsetter forskrifter uavhengig av et departement, jf. St. meld. nr. 17 (2002-2003) Om statlige tilsyn, kapittel 4. Etter direktivet skal imidlertid den uavhengige reguleringsmyndigheten forhåndsregulere visse forhold, slik som fastsettelse av tariffen eller metoden for å fastsette tariffen, nettilknytning, balansetjenester og tilgang til grensekryssende infrastruktur. Det foreslås endringer i energiloven som sikrer at reguleringsmyndigheten fatter uavhengige enkeltvedtak på disse områdene. Det foreslås også kompetanse for reguleringsmyndigheten til å fastsette utfyllende forskrifter, innenfor rammene av det foreslåtte kompetansegrunnlaget i endret § 4-1 og overordnede forskrifter fastsatt av departementet. Det kan også være hensiktsmessig at reguleringsmyndigheten kan gis kompetanse til å gi forskrifter på områder som forutsetter særlig teknisk fagkompetanse, se spesialmerkningene til § 10-6.

NVE har i dag en rekke oppgaver foruten oppgaven som reguleringsmyndighet for elektrisitets- og gasssektoren, herunder oppgaver som konsesjonsmyndighet, flom- og skredansvar, hydrologi mv. Departementet legger til grunn at direktivet ikke er til hinder for at slike saksområder utføres av samme organ som reguleringsmyndigheten. En sentral premiss for at en slik løsning, er at uavhengigheten blir tilstrekkelig sikret ved utførelsen av reguleringsoppgavene i form av en uttrykkelig lovbestemmelse. Departementet legger videre opp til at regulatorfunksjonen samles i en egen avdeling i NVE for å understreke uavhengigheten og for å sikre at det ikke hersker tvil om hvilke oppgaver som er knyttet til regulatorfunksjonen. Departementet skal fortsatt kunne be om faglige råd fra NVE (regulatoren) på dette området, men rollene blir mer rendyrkede enn i dag. Opprettelsen av en uavhengig klagenemnd styrker regulatorens uavhengighet ytterligere, ettersom departementet ikke lenger kan omgjøre regulatorens vedtak i enkeltsaker.

Etter direktivet skal reguleringsmyndighetens uavhengighet sikres ved at personellet opptrer uavhengig av bransjen og verken skal søke eller motta ”direkte” instruksjoner fra regjering eller andre offentlige eller private enheter ved utførelsen av regulatoroppgaver. Kravene retter seg både mot ledelsen og ansatte. Når det gjelder uavhengighet fra private interesser, viser departementet til forvaltningsloven § 6 om habilitet for offentlige tjenestemenn som tilrettelegger grunnlaget for eller treffer en avgjørelse i en forvaltningssak. Dersom det foreligger interesser som er egnet til å svekke tilliten til en persons upartiskhet, kan dette utgjøre ”særegne forhold” som medfører inhabilitet.

For personalet hos reguleringsmyndigheten er det i artikkel 35 nr 5 bokstav b) gitt regler om ansettelsesforhold for dens øverste ledelse. Vassdrags- og energidirektøren ansettes i dag på åremål for 6 år og åremålet kan fornyes én gang. Ordningen er vurdert å være i samsvar med direktivet. Etter artikkel 35 nr. 5 annet ledd skal medlemsstatene lage et egnet (”appropriate”) åremålssystem og det angis forhold som medfører at ledelsen kan

avløses før åremålsperioden er utgått. Departementet ser ikke behov for å foreta regelendring for å ivareta denne ”kan”-bestemmelsen.

Direktivet inneholder krav om separate budsjetttildelinger og at reguleringsmyndigheten gis tilstrekkelig ressurser til å utføre sine oppgaver i henhold til direktivet, jf. artikkel 35 nr. 5. Styringsdialogen med NVE skjer i dag i stor grad gjennom det årlige tildelingsbrevet. Etter departementets vurdering vil det bli nødvendig med en separat budsjetttildeling til reguleringsmyndigheten, og det foreslås egne budsjettbevilgninger over statsbudsjettet til formålet. Styringsdialogen må tilpasses kravene om uavhengighet og OED kan ikke gi egne føringer for disponeringen av budsjettmidlene på regulatorområdet. Politikken på området vil derfor måtte utformes gjennom overordnede føringer, lov og forskrifter. Det fremgår av direktivteksten at reguleringsmyndighetens budsjett fremdeles kan bli fastsatt som en del av statsbudsjettet, så lenge reguleringsmyndigheten har tilstrekkelig autonomi i implementeringen av budsjettet.

I tolkningen og gjennomføringen av direktivets krav om uavhengighet har departementet lagt vekt på formålet om å styrke de nasjonale reguleringsmyndighetenes reelle muligheter til uavhengig og effektiv håndhevelse av regelverket innenfor energisektoren. Det er nødvendig at reguleringsmyndigheten gis nok ressurser og tilstrekkelige fullmakter til å kunne gjennomføre reguleringen. Etter departementets vurdering er det avgjørende for oppfylling av direktivet at reguleringsmyndigheten har mulighet til å gjennomføre uavhengig og effektiv regulering.

3.2 Reguleringsmyndighetens oppgaver

3.2.1 Gjeldende rett

NVE har som reguleringsmyndighet i medhold av energiloven og naturgassloven kompetanse til å utføre reguleringsoppgavene for elektrisitets- og gassektoren. Ved gjennomføringen av elmarkedsdirektiv II ble det i lagt til grunn at NVE hadde tilstrekkelig lovhjemmel for å kunne utføre de oppgavene som fulgte av nye EØS-rettslige krav til uavhengig regulator. Det ble likevel gjort visse klargjøringer i energiloven, som delvis var begrunnet i nye krav som følge av EØS-retten, jf. Ot. prp. nr. 61 (2005-2006).

For å gjennomføre kravene om nasjonal reguleringsmyndighet som tvisteløser ble NVEs tvisteløsningsfunksjon klargjort gjennom en forskriftshjemmel (nåværende § 10-6) om behandling av tvister, saksbehandlingsfrister og utsatt iverksetting av vedtak. Det ble også gjort endringer i dagjeldende bestemmelser om adgang til å ilegge overtredelsesgebyr ved brudd på energiloven, samt bestemmelser eller pålegg gitt i medhold av energiloven, jf. nåværende §§ 10-7 og 10-8. Det ble gjort endringer i nåværende § 10-1 for å sikre blant annet at opplysninger uten hinder av taushetsplikt kunne gis videre til EFTAs faste komité, EFTAs overvåkningsorgan (ESA) og EU-kommisjonen når dette er nødvendig som følge av nye EØS-rettslig krav.

3.2.2 Generelt om oppgavene etter tredje elmarkedsdirektiv

I elmarkedsdirektiv III artikkel 36 er det listet opp generelle formål for nasjonal reguleringsmyndighet som har betydning for tolkningen av bestemmelsene om reguleringsmyndighetens oppgaver, se hovedsakelig artikkel 37. Listen over reguleringsmyndighetens oppgaver og myndighet er nå betydelig utvidet sammenlignet med andre elmarkedsdirektiv. Mange av oppgavene består i å overvåke aktørene i kraftmarkedet, herunder spørsmål knyttet til utenlandshandel og infrastruktur. Etter departementets vurdering er det ikke usannsynlig at omfanget av regulatorens oppgaver senere kan vokse ytterligere i takt med fremtidig EU-regelverk, som senere vil bli inntatt i EØS-avtalen.

Artikkel 37 lister opp reguleringsmyndighetens myndighet og plikter. Sentrale oppgaver er fastsettelse tariffer, eller metoden bak fastsettelse av slike, for transmisjons- og distribusjonsnett (nr. 1 bokstav a). Videre skal reguleringsmyndigheten generelt sørge for at alle aktører i kraftbransjen overholder sine forpliktelser etter direktivet (nr. 1 bokstav b). I denne forbindelse skal reguleringsmyndigheten hindre krysssubsidiering mellom nettvirksomhet og produksjon / omsetning (nr. 1 bokstav f). Reguleringsmyndigheten har også forpliktelser til internasjonalt samarbeid, jf artikkel 37 nr. 1 bokstav c, artikkel 38 og artikkel 6. Reguleringsmyndigheten skal kunne gi anbefalinger, rapportere til medlemslandene og EU-institusjoner, samarbeide med andre myndigheter og publisere informasjon. Når det gjelder forholdet mellom nasjonal reguleringsmyndighet og det nye EU-byrået ACER, vises det til kapittel 3.6 nedenfor. Oppgavene i artikkel 37 suppleres også av bestemmelsene i artikkel 10 og 11, jf. forordning 714/2009 artikkel 3, om vedtak fra nasjonal reguleringsmyndighet om sertifisering av TSO.

Etter direktivet skal visse oppgaver bare utføres av nasjonal reguleringsmyndighet. Disse fremkommer av artikkel 37 nr. 1 bokstavene a, b, c, d, e, f, o, p og u, samt nr. 3, 5 6, 7, 8 og 9. For kontroll med tredjepartsadgang til nettet finnes det også bestemmelser om reguleringsmyndighetens oppgaver i artikkel 12 bokstav h og artikkel 32 nr. 1. Etter artikkel 32 nr. 2 kan andre myndigheter enn uavhengig regulator avgjøre spørsmålet om nekting av nettilgang, men reguleringsmyndigheten skal sikre at nettselskapet gir informasjon om hvilke tiltak som vil være nødvendig for å forsterke nettet dersom tilknytning nektes.

Oppgaver som består i overvåking ("monitoring") kan etter artikkel 37 nr. 2 overlates til andre enn nasjonal reguleringsmyndighet. I så fall skal informasjonen gjøres tilgjengelig for nasjonal reguleringsmyndighet så snart som mulig. For noen av oppgavene vil det være nødvendig med et samarbeid med andre tilsynsmyndigheter i Norge. En effektiv utveksling av informasjon i henhold til direktivet fordrer da at disse har rett og plikt til å utveksle nødvendig informasjon. Uavhengig av slike samarbeidsordninger vil reguleringsmyndigheten ha et selvstendig ansvar i henhold til artikkel 37 nr. 1 bokstav b for å sikre at alle aktører overholder sine forpliktelser i direktivet. Selv om oppgavene delvis settes ut til andre, er det etter departementets forståelse reguleringsmyndigheten som har det endelige ansvaret for tilsyn med området.

På visse områder skal nasjonal reguleringsmyndighet ha ansvar for å forhåndsregulere nettvirksomhet (ex ante), jf. artikkel 37 nr. 6. Dette gjelder vilkår for tilgang og tilknytning til nettet, herunder fastsettelse av tariffer eller metoden for dette, benyttelse av balansetjenester og tilgang til grensekryssende infrastruktur, samt metoder for kapasitetsallokering og flaskehalshåndtering. Departementet anser dette som krav til at reguleringsmyndigheten må gis nødvendig kompetanse til å regulere aktørenes atferd før de gjennomfører ovennevnte disposisjoner, eksempelvis gjennom forskrifter, konsesjoner med vilkår eller forhåndsgodkjenning av bestemte avtaler, vilkår og betingelser.

I avsnitt 3.2.3 gjennomgås de enkelte reguleringsoppgavene etter direktivet, sammenholdt med gjeldende regulering i energiloven med forskrifter. Gjennomgangen tar sikte på å avdekke behov for justeringer i energiloven. I avsnitt 3.2.4 gjennomgås direktivets krav til reguleringsmyndighetens håndheving og kontroll. I avsnitt 3.2.5 vurderes behovene for endringer i energiloven noe mer inngående.

3.2.3 De enkelte oppgavene for reguleringsmyndigheten

Sertifisering av transmisjonssystemoperatør (artikkel 10 og 11)

En ny oppgave for reguleringsmyndigheten er utpeking og sertifisering av transmisjonssystemoperatører. Det vises til gjennomgangen i kapittel 2.2.5.

Beregning av tariffer og inntekter fra nettjenester (artikkel 37 nr. 1 bokstav a)

Regulatoroppgaven knyttet til kontroll med tariffene fremgår av artikkel 37 nr. 1 bokstav a og suppleres av nærmere bestemmelser og visse krav til tariffene i artikkel 37 nr. 6, 7, 8, 9 og 10. Videre har artikkel 32 første ledd krav om offentliggjøring før ikraftsettelse av tariffer for tilgang til transmisjons- og distribusjonssystem, eller metoden for å fastsette slike, dersom det kun er metoden som godkjennes.

NVE har i dag kompetanse til å gi forskrift om fastsettelse av inntektsrammer og tariffer på alle nettnivå. Slike regler er gitt i kontrollforskriften. Metodene for utforming av tariffene følger i dag av prinsipper i kontrollforskriften del V og NVEs praksis i enkeltvedtak om inntektsrammer. NVE fastsetter ved årlige enkeltvedtak inntektsrammer for hvert nettselskap med omsetningskonsesjon. Etter departementets vurdering har NVE i dag kompetanse til å gjennomføre kontroll med tariffene slik direktivet krever. Det foreslås endringer i energiloven § 4-1 for å sikre en lovmessig forankring av den uavhengige reguleringsmyndighetens kompetanse til å gi nærmere forskrifter om slike forhold.

Direktivet skal ikke være til hinder for at departementet gir generelle politiske føringer og signaler. Departementet mener at direktivet kan gjennomføres ved at departementet i forskrift fastsetter generelle prinsipper for tariffing og nettregulering. Videre gis reguleringsmyndigheten egen forskriftskompetanse å fastsette (ex ante) en metode for utforming av tariffer, herunder beregning og fastsettelse av inntektsrammer for de enkelte nettselskap. Dernest fatter reguleringsmyndigheten enkeltvedtak om inntektsrammer for

det enkelte nettselskap. Disse vedtakene legger grunnlaget for nettselskapenes fastsettelse av tariffer for sine kunder.

Oppsyn med systemoperatører og kraftselskap (artikkel 37 nr. 1 bokstav b)

Bestemmelsen er ny i tredje pakke, og fastsetter at reguleringsmyndigheten skal ha myndighet til å sikre at aktørene overholder sine forpliktelser etter direktivet og annen relevant EU-lovgivning, herunder knyttet til spørsmål om grensekryssende handel. NVE har tildelegert myndighet for tilsyn og kontroll med bestemmelser i energiloven og underliggende forskrifter. Når direktivets bestemmelser, samt relevante forordninger og bindende retningslinjer, blir gjennomført i energiloven og tilhørende forskrifter, vil energilovens kontrollbestemmelser gi hjemmel for slikt tilsyn.

Direktivbestemmelsen inneholder referanse til annen relevant EU-lovgivning. For tiden er EUs energilovgivning i rask utvikling, for å harmonisere regelverk og praksis mellom land i tråd med målsetningen om et velfungerende indre marked. Mange av rettsaktene gis som forordninger, som er en type rettsakter som etter EØS-avtalen skal gjennomføres ordrett i nasjonal lovgivning. Det kan også ventes krav i fremtidig EU-lovgivning om at kontroll helt eller delvis skal være en oppgave for nasjonal reguleringsmyndighet. Ved eventuell motstrid mellom nasjonale bestemmelser til gjennomføring av EØS-retten og øvrig lovgivning gir EØS-loven § 2 anvisning på hvordan EØS-rettslige bestemmelser eventuelt gis forrang. Departementet anser behovet for nasjonal gjennomføring ivaretatt gjennom disse bestemmelser.

Departementet kan med hjemmel i energiloven § 10-6 annet ledd gi de forskrifter som er nødvendig for ivaretagelse av forpliktelser etter EØS-avtalen. I annet punktum er det presisert at dette innebærer bestemmelser til gjennomføring av forordning (EF) nr. 1228/2003. Denne forordningen vil bli erstattet av forordning (EF) nr. 714/ 2009 og lovteksten foreslås derfor oppdatert.

Internasjonalt samarbeid (artikkel 37 nr. 1 bokstav c, artikkel 38 og artikkel 6)

Bestemmelsen er ny i tredje pakke. Materielt synes den å videreføre tilsvarende bestemmelse i artikkel 23 nr. 1 a) i andre elmarkedsdirektiv. Det er nå også nedfelt en generell samarbeidsplikt med reguleringsmyndigheter i andre land i spørsmål om grensekryssende handel etter artikkel 37 (regulatorens oppgaver), artikkel 38 (grensekryssende spørsmål) og artikkel 6 (regionalt samarbeid). Sistnevnte gjelder både for departementet og reguleringsmyndigheten.

NVE har deltatt aktivt i NordREG, CEER og ERGEG. Etter innlemmelsen av tredje elmarkedsdirektiv skal nasjonal reguleringsmyndighet opptre uavhengig fra politiske myndigheter. Det bør derfor tas inn en bestemmelse i energiloven eller i forskrift som pålegger reguleringsmyndigheten plikt til å samarbeide med andre EØS-lands reguleringsmyndigheter i spørsmål om grensekryssende handel. Det foreslås at en samarbeidsplikt nedfelles i forslaget til ny bestemmelse i energiloven om uavhengig reguleringsmyndighet.

Departementet har i utenlandskonsesjonene tildelt NVE myndighet til å drive tilsyn med og sikre håndhevelsen av vilkårene i utenlandskonsesjonene. I forordning nr. 714/2009 om grensekryssende handel med elektrisk kraft og nr. 713/2009 om byrået for reguleringsmyndigheter på energiområdet er det også bestemmelser om samarbeid med andre reguleringsmyndigheter og byrået. I forbindelse med EØS-komiteens vedtak om innlemmelse av rettsaktene legges det opp til å avklare norske myndigheters tilknytning ACER for Norges del.

Departementet har i vedtak av 7. desember 2012 nr. 1156 delegert myndighet til NVE etter energiloven § 10-1 fjerde ledd annet punktum til å utlevere opplysninger uavhengig av lovbestemt taushetsplikt til energimyndighetene i andre stater for å oppfylle Norges plikter etter EØS-avtalen. Det er behov for å justere energiloven slik at nasjonal reguleringsmyndighets hjemmel til å utlevere opplysninger gis rettslig forankring direkte i loven. Det er også behov for å sikre hjemmel for utlevering av opplysninger mellom reguleringsmyndigheten og ACER, i tråd med den tilknytningsform som fastsettes i EØS-komiteen ved innlemmelse av ACER-forordningen i EØS-avtalen. Det vises til spesialmerknadene om endringer i § 10-1. For opplysninger som NVE mottar fra andre reguleringsmyndigheter legger departementet til grunn at offentleglovas § 20 første ledd hjemler nødvendige unntak følger av EØS-rettslige forpliktelser, jf. direktivet artikkel 38.

Oppfølging av vedtak fra overnasjonalt kontrollorgan (artikkel 37 nr. 1 bokstav d)

Bestemmelsen fastsetter at reguleringsmyndigheten skal følge og gjennomføre rettslig bindende vedtak fra ACER eller Kommisjonen. Når det gjelder virkningen av vedtak som fattes av ACER, vil dette bero på Norges tilknytning til byrået, som må avgjøres i forbindelse med innlemmelse av forordningen i EØS-avtalen.

Årlig rapportering (artikkel 37 nr. 1 bokstav e)

Kravet om rapportering har en noe forskjellig ordlyd enn tilsvarende bestemmelse i artikkel 23 nr. 8 i andre elmarkedsdirektiv. Reguleringsmyndigheten skal rapportere til relevante statlige myndigheter, ACER og Kommisjonen (for Norges del: ESA). Det skal rapporteres om skritt som er tatt og resultater som er oppnådd for reguleringsoppgavene i artikkel 37. NVEs rapporteringsplikt følger ikke i dag direkte av energiloven. Det kan være behov for nærmere bestemmelser reguleringsmyndighetens plikt til rapportering, for eksempel fastsatt ved utpekingen av nasjonal reguleringsmyndighet. En effektiv utveksling av informasjon i henhold til direktivet fordrer samarbeid med andre relevante myndigheter.

Sikre at det ikke forekommer kryssubsidiering (artikkel 37 nr. 1 bokstav f)

Regulatoren skal sikre at det ikke skjer kryssubsidiering mellom nett og produksjon. Kontrollforskriften § 2-8 (kryssubsidiering) er i dag utformet slik at nettselskapet ikke skal belaste nettvirksomheten med kostnader som er knyttet til konkurranseutsatt virksomhet, og at intern avregning av ytelser mellom andre virksomhetsområder og

nettvirksomheten skal skje til markedspris. For selskaper i konsern skal transaksjoner mellom nettselskapet og øvrige selskaper innad i samme konsern skje til markedsvilkår. Avtaler mellom selskap i konsern skal foreligge skriftlig. Departementet legger til grunn at nasjonal reguleringsmyndighet med hjemmel i en justert kontrollbestemmelse i energiloven § 10-1 har tilstrekkelig kompetanse til å føre tilsyn som motvirker kryssubsidiering mellom nettvirksomhet og konkurranseutsatt virksomhet.

Overvåke TSO'ens investeringsplaner (artikkel 37 nr. 1 bokstav g)

Reguleringsmyndigheten skal overvåke TSO'ens investeringsplaner og gi en vurdering av disse i årsrapporten. Departementet legger til grunn at en slik vurdering kan inntas i rapporten etter bokstav e om utførelsen av reguleringsmyndighetens oppgaver, og viser til omtalen ovenfor.

Statnetts investeringsplaner fremgår av den årlige kraftsystemutredning (KSU). Statnett har frist 1. september hvert år for innlevering av KSU. NVE kontrollerer at KSU er utarbeidet i samsvar med kravene i forskrift 16. desember 2002 nr. 1607 om energiutredninger. Det er ingen vurdering av investeringsplanene i NVEs årsberetning.

Det følger av artikkel 37 nr. 1 bokstav g at regulators årlige rapport skal inneholde en vurdering av TSOs investeringsplan, herunder en vurdering av om investeringsplanen er konsistent med Community-wide network plan. Reguleringsmyndigheten kan foreslå endringer i TSOs investeringsplan. Etter ordlyden i direktivet er det bare for systemoperatører etter unntaksbestemmelsene om ISO eller ITO krav om at reguleringsmyndigheten eksplisitt skal godkjenne investeringsplanene opp mot nettutviklingsplanen fra ENTSO-E.

Tilsyn og kontroll med at områdekonsesjonær, anleggskonsesjonær og fjernvarmekonsesjonær overholder kravene om deltakelse i kraftsystemplanlegging etter energiloven § 7-1, energilovforskriften § 7-1 og forskrift om energiutredninger er oppgaver som ikke nødvendigvis må legges til reguleringsmyndigheten etter direktivet. Etter departementets vurdering er det nær sammenheng mellom kraftsystemplanleggingen og konsesjonsbehandlingen av nettutbygginger. Konsesjonsbehandling av nettutbygginger ligger utenfor reguleringsmyndighetens oppgaver.

De nasjonale kraftsystemplanene vil danne grunnlag for ENTSO-Es utarbeidelse av 10 års nettutviklingsplan på EU-nivå. ACER skal ha en velbegrunnet oppfatning av hvordan de nasjonale og europeiske planer samsvarer. Reguleringsmyndighetens oppgaver på området må også sees i sammenheng med det generelle oppfølgingsansvaret angitt i artikkel 37 nr. 1 bokstav b, samt artikkel 12 bokstav a og artikkel 25 nr. 1. Av disse fremgår det at regulatormyndigheten skal sørge for at TSO og DSOer utfører oppgaver i henhold til direktivet og annen relevant EU-lovgivning, herunder spørsmål knyttet til drift, vedlikehold og utvikling av overføringsnett.

Overvåke regler om nettsikkerhet mv. (artikkel 37 nr. 1 bokstav h)

Reguleringsmyndigheten skal overvåke og gjennomgå tidligere etterlevelse av nettsikkerhetsregler mv. og fastsette eller godkjenne standarder for kvaliteten på tjenester og forsyning eller medvirke til dette sammen med andre myndigheter. Det er ikke sagt eksplisitt hvem kontrollen skal rette seg mot.

Flere bestemmelser kan i dag sies å medvirke til å sikre at disse oppgavene utføres, herunder energiloven § 6-1 (systemansvaret) og § 6-3 (leveringskvalitet), energilovforskriften § 6-1 (systemansvar) og § 6-3 (leveringskvalitet), samt § 9-1 (kompetanse). Det vises også til forskrift om systemansvaret i kraftsystemet, spesielt § 22 (feilanalyse) som pålegger konsesjonær å analysere og rapportere til systemansvarlig alle driftsforstyrrelser i eget nett og tilknyttede produksjonseenheter. Forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet § 2A-1 krever at konsesjonær rapporterer om leveringspålitelighet etter de krav NVE setter. Nettselskap skal benytte programvare som følger gjeldende kravspesifikasjon for FASIT (Feil- og avbruddsstatistikk i totalsystemet). På grunnlag av de innrapporterte data utarbeider og publiserer NVE en avbruddsstatistikk hvert år.

Når det gjelder standarder for leveringskvalitet og forsyningssikkerhet, er energilovforskriften § 3-5 a) om drift og vedlikehold og c) om beredskap relevante bestemmelser, sammen med forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet, energiloven kapittel 9 (Beredskap), energilovforskriften kapittel 8 (Beredskap) og forskrift om forebyggende sikkerhet og beredskap i energiforsyningen. Etter direktivet artikkel 4 er tilsyn med forsyningssikkerhet en oppgave for landenes myndigheter, men kan delegeres til reguleringsmyndigheten. Etter departementets vurdering faller tilsyn med kraftforsyningsberedskap utenfor regulatoroppgavene.

Overvåke transparens, herunder priser i engrosmarkedet mv. (artikkel 37 nr. 1 bokstav i)

Disse oppgavene består i følge direktivet i å overvåke transparens og sikre overholdelse av plikter om gjennomsiktighet. Slike regler er hovedsaklig gitt i forordning (EF) 714/2009. Departementet foreslår at forordningen gjennomføres i forskrift i medhold av energiloven. I tillegg har EU vedtatt Råds- og parlamentsforordning 2011/1227/EU om integritet og transparens i engrosmarkedet for energi (Remit). Departementet legger opp til en separat prosess for innlemmelse i EØS og gjennomføring av denne forordningen.

Det følger av artikkel 37 nr. 2 første ledd at tilsynsoppgavene kan gis til et annet organ enn reguleringsmyndigheten så lenge informasjonen gjøres tilgjengelig for reguleringsmyndigheten så raskt som mulig. Det er inngått en avtale om tilsyn med kraftmarkedet mellom NVE, Konkurransetilsynet og Finanstilsynet. Avtalen regulerer blant annet utveksling av informasjon. I tillegg samarbeider NVE med Konkurransetilsynet om markedsovervåking av de norske kraftprodusentenes markedsadferd.

Etter departementets vurdering bør lovverket sikre at den informasjonsutveksling som direktivet krever faktisk kan finne sted. Etter departementets vurdering har NVE i dag generell hjemmel til å be om opplysninger fra konsesjonærer for gjennomføring av tilsyn med bestemmelser gitt i eller i medhold av energiloven, jf. energiloven § 10-1 (kontroll) og energilovforskriften § 9-2 (tilsyn og kontroll). Det foreslås presisert i loven at reguleringsmyndigheten gis slik kompetanse etter § 10-1.

Overvåke markedsåpning mv. (artikkel 37 nr. 1 bokstav j)

Reguleringsmyndigheten skal overvåke gjennomføringen av effektiv markedsadgang og konkurranseforholdene på engros- og sluttbrukernivå. Dette inkluderer en rekke forhold som er listet opp i artikkelen. En gjennomgang av gjeldende rett på området viser følgende:

For *kraftbørsen* har NVE gjennom markedsplasskonsesjonen satt vilkår for Nord Pool Spot AS, og fører tilsyn med hjemmel i energiloven § 10-1 og energilovforskriften § 9-2. Markedsplasskonsesjonens vilkår retter seg primært mot tilrettelegging av markedsplassen for å fremme effektiv og tillitvekkende omsetning. Det stilles blant annet krav om at konsesjonæren skal opptre nøytralt og ikke-diskriminerende. Nord Pool Spots markedsovervåking fører tilsyn med konkurranseforholdene på markedsplassen. NVE har i samarbeid med Konkurransetilsynet utarbeidet en modell for overvåkning av de norske kraftprodusentenes markedsadferd. Videre har Konkurransetilsynet, Finanstilsynet, forbrukermyndighetene og Elklagenemnda funksjoner som bidrar til å utfylle tilsynet med konkurransen i kraftmarkedet og det finansielle kraftmarkedet.

Når det gjelder statistikk over *leverandørskifter* ("switching rates"), krever NVE innrapportering i medhold av energilovforskriften § 9-2. Det rapporteres kvartalsvis til NVE fra nettselskapene. Gjennom rapportering dekkes om lag 85 prosent av husholdningsmarkedet og 90 prosent av næringsmarkedet. For statistikk over *frakobling av sluttbrukere* forstår departementet hyppigheten av at nettselskapene stenger strømmen uten å ha blitt anmodet om det fra sluttbruker.

Forbrukerkjøpsloven § 48a regulerer nettselskapenes adgang til å stenge av strømmen til forbruker på grunn av kontraktsbrudd fra forbrukerens side. Stenging kan bare foretas ved vesentlig betalingsmislighold, forutsatt at det ikke er fare for liv, helse eller betydelig skade på ting. NVE driver ikke tilsyn med nettselskapenes praksis vedrørende stenging av strømmen til forbruker, da dette regnes som et privatrettslig forhold som ivaretas av forbrukermyndighetene. Det kan stilles spørsmål om reguleringsmyndigheten etter direktivet også skal overvåke praktiseringen av forbrukerkjøpsloven § 48a om stenging. I tråd med direktivet kan det være grunn til å styrke regulatorens overvåking av slike forhold i samarbeid med forbrukermyndighetene.

Tilsyn med sluttbrukermarkedet skal etter direktivbestemmelsen også omfatte *betaling for vedlikeholdstjenester*. Departementet viser til at alle priser og økonomisk godtgjørelse for nettilknytning og bruk av nettet er å regne som en tariffinntekt i henhold til kontrollforskriften § 1-3 og dermed underlagt rapportering til NVE etter forskriften

kapittel 2. Alle tariffer refereres tilknytningspunktet, dvs. det eiermessige grensesnittet mellom nettselskapets og kundens elektriske installasjon i henhold til kontrollforskriften, jf. § 13-1 bokstav a. Vedlikehold av den elektriske installasjon bak tilknytningspunktet er kundens ansvar, og betaling for slike tjenester er i utgangspunktet et privatrettslig forhold. Vedlikehold av nettanlegg skal i utgangspunktet dekkes gjennom ordinære tariffer. Dette innebærer at det ikke er praksis for særlige tariffer for vedlikeholdstjenester i Norge. Departementet kan ikke se at direktivet krever inngrep i form av prisregulering eller liknende i tjenester bak tilknytningspunktene som er konkurranseutsatte, hvor nettselskapene altså ikke har eksklusive rettigheter.

Videre nevner direktivet *klager fra husholdningskunder*. NVE behandler de klager som kommer inn, eller videreformidler klagen til rett instans dersom klagen ikke faller inn under NVEs myndighetsområde. Elklagenemnda behandler klager som springer ut fra kontraktsforhold mellom energiselskap og forbrukere som er av privatrettslig karakter, herunder tvister som gjelder økonomisk oppgjør. Etter departementets vurdering må det være tilstrekkelig for å oppfylle direktivet at Forbrukerrådet og eventuelt Elklagenemnda gir NVE informasjon om praksis for tvisteløsning i saker av privatrettslig karakter, jf. artikkel 37 nr. 2.

Til sist følger det av direktivets krav om tilsyn med sluttbrukermarkedet at dette også skal omfatte *enhver vridning eller begrensning av konkurransen*. Departementet viser til at NVE i dag fører tilsyn med nettselskapenes nøytralitet for å sikre likeverdige betingelser for konkurranse i markedet i henhold til avregningsforskriften. Tilsynet omfatter kun sluttbrukermarkedet. NVE fører også tilsyn med at Statnett overholder bestemmelsene om nøytralitet i systemansvarsforskriften og plikten om å bruke markedsbaserte virkemidler i størst mulig grad. NVE fører slikt tilsyn med hjemmel i energiloven § 10-1 første ledd første punktum. Konkurransetilsynet overvåker og fører tilsyn med konkurransen i engrosmarkedet. Det bør etableres et nærmere samarbeid om spørsmål knyttet til utvikling og forvaltning av konkurranselovgivningen og energilovgivningen for å oppfylle kravet om dette i direktivet.

Samarbeidet med Konkurransetilsynet og Finanstilsynet er ikke direkte hjemlet i energiloven, men energiloven inneholder en bestemmelse om at departementet (NVE etter delegeringsvedtak) kan utlevere opplysninger til andre myndigheter uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Det legges til grunn at dagens energilov ikke er til hinder for et nært samarbeid mellom NVE og Konkurransetilsynet for å fremme et effektivt kraftmarked.

Overvåke restriktiv kontraktspraksis (artikkel 37 nr. 1 bokstav k)

Reguleringsmyndigheten skal føre tilsyn med mulig konkurranseskadelig kontraktspraksis og ved behov melde fra til Konkurransetilsynet. NVE kan innhente opplysninger om kontrakter med hjemmel i energiloven § 10-1 tredje ledd, og kan i tillegg få kjennskap til restriktiv kontraktspraksis gjennom den generelle oppfølging av engrosmarkedet og sluttbrukermarkedet. Opplysninger om slik praksis kan formidles til Konkurransetilsynet. Forbud mot konkurransebegrensende avtaler faller inn under konkurranseloven § 10 og

misbruk av dominerende stilling under konkurranseloven § 11. Departementet anser samarbeidet med Konkurransetilsynet, samt en justert ordlyd i energiloven § 10-1 om reguleringsmyndighetens kontrollkompetanse, som tilstrekkelig gjennomføring av direktivet.

Respektere kontraktsfrihet for avtaler om utkobling og langsiktige kontrakter (artikkel 37 nr. 1 bokstav l)

Reguleringsmyndigheten har etter direktivbestemmelsen plikt til å respektere kontraktsfriheten i avtaler om utkobling og langsiktige kontrakter. Nettselskapet har anledning til å inngå særskilte avtaler med sine kunder om utkobling av forbruk mot en lavere tariff. Slike avtaler må være nettmessig begrunnet. Med forsyning ("supply") menes i direktivet salg, inkludert videresalg, av elektrisk energi til kunde, jf. artikkel 2 nr. 19. Kontrakter for elektrisitetsforsyning omfatter ikke kraftderivater, jf. artikkel 2 nr. 32. Departementet legger til grunn at lovlige avtaler mellom leverandør og sluttbruker må respekteres av offentlige myndigheter, som ikke uten videre kan gripe inn i bestående kontraktsforhold. Noen særskilt gjennomføring av direktivbestemmelsen anses derfor ikke nødvendig.

Overvåke tidsbruk for tilknytning og reparasjon (artikkel 37 nr. 1 bokstav m)

Bestemmelsen tilsvarende andre elektrisitetsdirektiv artikkel 23 nr. 1 bokstav c og krever at reguleringsmyndigheten skal føre tilsyn med tiden det tar for TSO'er og DSO'er å gjennomføre tilknytninger og reparasjoner. Det er ikke satt krav om at gjennomføring skjer innen rimelig, eller mer spesifikk fastsatt tid, idet tilsynsplikten er begrenset til å følge med på tiden det tar.

NVE har ikke statistikk for hvor lang tid tilknytning av ny produksjon eller nytt forbruk tar i hvert enkelt tilfelle, men nettselskapene skal enten gjøre det innen rimelig tid eller søke om unntak etter bestemmelsene i energiloven § 3-4 annet eller tredje ledd. Etter energilovforskriften § 3-4 annet ledd plikter konsesjonæren å legge frem en tidsplan for behandling av søknad om nettilknytning. Tilknytningsplikten omfatter, om nødvendig, en plikt til å planlegge, søke konsesjon for og investere i nye nettanlegg "uten ugrunnet opphold", jf. energilovforskriften § 3-4 fjerde ledd første punktum. Konsesjonæren plikter også å legge frem en realistisk og veiledende tidsplan for nettilknytningen. jf. energilovforskriften § 3-4 fjerde ledd annet punktum.

De generelle bestemmelsene om kontroll i energiloven § 10-1 tredje ledd første punktum, samt sanksjonsbestemmelsene i samme kapittel og energilovforskriften § 9-2, anses som tilstrekkelig hjemmel for tilsyn med tiden nettselskaper bruker på tilknytning av ny produksjon og nytt forbruk.

Gjennom forskrift om leveringskvalitet i kraftsystemet overvåkes blant annet avbruddsvarighet og gjenopprettingstid, men dette rapporteres aggregert på selskapsnivå. NVE kan behandle enkelttilfeller om eksempelvis gjenoppretting av forsyning uten ugrunnet opphold, jf. forskrift om leveringskvalitet § 2-1. I forskrift om systemansvaret i

kraftsystemet § 22 er Statnett pålagt å utarbeide årlige statistikker for driftsforstyrrelser, herunder sviktintensitet, årsaker med mere. Obligatorisk rapportering av driftsforstyrrelser og avbruddsdata skjer hvert år innen 1. mars til Statnett (systemansvarlig) og NVE. Rapporteringsplikt følger også av beredskapsforskriften § 7-1.

Ovennevnte bestemmelser gir i dag hjemmel for tilsyn med nettselskapenes reparasjonstider. Reguleringsmyndighetens oppgaver kan presiseres i vedtak om utpeking av reguleringsmyndighet etter forslaget til ny § 2-3.

NVE fører i dag i tillegg tilsyn med de viktigste nettselskapene og produsentene etter forskrift om forebyggende sikkerhet og beredskap i energiforsyningen (beredskapsforskriften). Beredskapsforskriften stiller krav om ressurser og reparasjonsberedskap (kapittel 4). Kravene i forskriften er differensiert etter viktigheten av anleggene for landets energiforsyning, etter kriteriene som framgår av kapittel 5 klassifisering og sikringstiltak. Etter kapittel 2 inngår vurderinger av sikringstiltak som ett av premissene for dimensjonering av reparasjonsberedskap. De virksomhetene som har klassifiserte anlegg inngår også i Kraftforsyningens beredskapsorganisasjon (KBO) (jf § 3-3), som under beredskap og krig kan overta ledelsen av Norges energiforsyning (jf § 3-5). Etter departementets vurdering faller tilsyn med beredskapsforskriften og KBO etter beredskapsforskriften utenfor regulatoroppgavene.

Bistand til forbrukermyndigheter mv. (artikkel 37 nr. 1 bokstav n)

Reguleringsmyndighetens skal bidra sammen med andre myndigheter til å sikre at reglene om forbrukerbeskyttelse håndheves. NVE samarbeider med Konkurransetilsynet, Forbrukerrådet og Forbrukerombudet for å sikre effektiv beskyttelse av forbrukerrettigheter, også i forbindelse med klagesaker. Kravene i vedlegg 1 til direktivet er i hovedsak gjennomført i medhold av annen lovgivning enn energiloven og gjennom standardavtaler undergitt tilsyn av andre myndigheter enn NVE. I dag har ikke NVE hovedansvar for å sikre at tiltakene i vedlegg 1 er effektive og at de overholdes. Etter ordlyden i direktivet kan reguleringsmyndigheten samarbeide om dette med andre myndigheter, som i hovedsak vil være Forbrukerombudet og Elklagenemnda.

Publisere anbefalinger for kraftpriser (artikkel 37 nr. 1 bokstav o)

Bestemmelsen har krav om offentliggjøring av anbefalinger om "supply prices" minst årlig. Med "supply" menes i direktivet salg, inkludert videresalg, av elektrisk energi til kunde, jf. artikkel 2 nr. 19. Anbefalingene skal knyttes til at "supply prices" overholder artikkel 3, som omfatter offentlige tjenesteforpliktelser og forbrukerbeskyttelse.

Det er i dag ikke norske krav til eller praksis for slik publisering av anbefalinger. Kravene knyttet til blant annet rimelige kraftpriser for forbrukere og småbedrifter etter artikkel 3 overholdes ved at de er markedsbaserte og at de reflekterer kostnadsnivået i markedet på en rimelig måte. I forbindelse med leverandørskifteundersøkelsen som utføres og publiseres kvartalsvis, ser NVE på prisutviklingen i sluttbrukermarkedet i ulike kontrakter, prisutvikling over perioder, sammenligner priser for ulike leverandører og

beregner standardavvik. Dette gir informasjon til kunden om at det er prisforskjeller mellom ulike kontrakter og leverandører. I oppfølgingen av kraftsituasjonen ser NVE på prisutviklingen i engrosmarkedet. Markedsovervåkingen i Nord Pool Spot AS søker å avdekke om det forekommer forsøk på markedsmanipulering. Det er et samarbeid mellom Konkurransetilsynet og NVE om slik overvåking.

Departementet anser bestemmelsen gjennomført gjennom eksisterende tiltak. Publisering av anbefalinger om slike forhold kan eventuelt nedfelles i forskrift.

Sikre tilgang til forbruksdata (artikkel 37 nr. 1 bokstav p)

Reguleringsmyndigheten skal sikre at kundene har lett forståelig tilgang til sine egne forbruksdata. Krav til utlevering av og tilgang til forbruksdata er presisert i nye bestemmelser i avregningsforskriften kapittel 4, om innføring av avanserte måle- og styringssystem (AMS). Det følger blant annet av de nye reglene at måleverdiene skal vederlagsfritt gjøres tilgjengelig for sluttbrukeren via internett. Reguleringsmyndigheten må holde nødvendig oppsyn med nettselskapene i denne forbindelse.

Overvåking etter forordning 714/2009 (artikkel 37 nr. 1 bokstav q)

Bestemmelsen gjør det til en reguleringsoppgave å kontrollere overholdelse av elektrisitetsforordningen. NVE er gjennom "Forskrift om gjennomføring i norsk rett av EØS-avtalen vedlegg IV nr. 20 (forordning (EF) nr. 1228/2003 om vilkår for adgang til nett for overføring av elektrisk kraft over landegrensene)" i dag gitt rollen som reguleringsmyndighet etter artikkel 2 nr. 2 bokstav b, artikkel 5 nr. 2, artikkel 6 nr. 6 bokstav c, artikkel 9, artikkel 10 og artikkel 12. OED er reguleringsmyndighet etter artikkel 7 om unntak for nye likestrøms utenlandsforbindelser. Sistnevnte bestemmelse er videreført i artikkel 17 i forordning 714/2009.

Reguleringsmyndighet ved gjennomføring av 714/2009 forutsettes tillagt NVE på samme måte som i dag. Som reguleringsmyndighet vil NVE dermed ha kompetanse som forutsatt i direktivbestemmelsen. Unntaket i artikkel 17 omfatter midlertidig unntak fra krav om bruk av flaskehalsinntekter, eiermessig skille, tredjepartsadgang og tariffing mv. Departementet legger til grunn at denne vedtaksmyndigheten fortsatt kan tildeles annet nasjonalt organ enn reguleringsmyndigheten, i tråd med forordningens ordlyd. Ny gjennomføringsforskrift for den nye elektrisitetsforordningen må vedtas i tråd med EØS-komiteens vedtak.

Overvåke investeringer i ny produksjonskapasitet knyttet til forsyningssikkerhet (artikkel 37 nr. 1 bokstav r)

Overvåking av investeringene i produksjonskapasitet er ikke i dag regulert i noen lov eller forskrift, men følges delvis opp gjennom den årlige KSU-rapporteringen. NVE fører statistikk på produksjon. Alle anlegg som tilknyttes nettet, også produksjonsanlegg, skal rapporteres til Statnett etter forskrift om systemansvaret § 14. Overvåkingen gjøres

dermed i dag, men det kan vurderes nærmere om det er behov for justering av dagens praksis.

Overvåke teknisk samarbeid med tredjeland (artikkel 37 nr. 1 bokstav s)

Reguleringsmyndigheten skal overvåke teknisk samarbeid mellom EU og tredjelands TSO'er. Tredjeland må her forstås som land utenfor EØS-området. Det er gitt utenlandskonsesjon til Statnett for tilrettelegging av import fra Russland. NVE er i energiloven og konsesjonen delegert myndighet til å føre tilsyn med at konsesjonsvilkårene overholdes. Departementet legger opp til at spørsmål om direktivets bestemmelser som gjelder forholdet til tredjeland avklares i forbindelse med innlemmelsen av pakken i EØS.

Overvåke midlertidige sikkerhetstiltak (artikkel 37 nr. 1 bokstav t)

Oppgaven med å iverksette og notifisere midlertidige sikkerhetstiltak til andre land eller Kommisjonen (for Norges del ESA) etter artikkel 42 påhviler statlige myndigheter og ikke nasjonal reguleringsmyndighet. Nasjonal reguleringsmyndighet skal overvåke bruken av slike tiltak, aktørenes overholdelse av disse, samt at notifikasjonsplikten overholdes. Departementet kan ikke se at det er behov for noe eget kompetansegrunnlag for overvåke dette, men eventuelle midlertidige sikkerhetstiltak som er iverksatt bør omtales i reguleringsmyndighetens årsrapport.

Bidrag til prosesser for datautveksling (artikkel 37 nr. 1 bokstav u)

Nasjonal reguleringsmyndighet skal bidra til compatible datautvekslingsprosesser for de viktigste markedsprosessene på regionalt nivå. Med regionalt nivå forstår departementet en region bestående av flere land. NVE deltar både i nordisk og europeisk samarbeid mellom nasjonale reguleringsmyndigheter. Det foreligger en MoU mellom de nordiske reguleringsmyndigheter om samarbeid i NordREG, som Norge sluttet seg til 14. februar 2010 og hvor NVE er medlem. Samarbeidet omtales i de årlige rapportene (EMG) i forbindelse møter i Nordisk Ministerråd for energi. Innenfor samarbeidet mellom nordiske regulatorer (NordREG) jobber man med harmonisering av regelverk i forbindelse med utvikling av felles sluttbrukermarked, felles balanseavregning, etc. Det er etablert en retningslinje for nordisk samarbeid i forbindelse med NVEs regulering av felles markedsplass, NPS.

ERGEG ble opprettet 11. nov. 2003 ved EU-kommisjonsbeslutning 2003/796/EF og vedtaket er tatt inn i EØS avtalen. NVE har vært observatør. Kommisjonsbeslutningen er opphevet og ERGEG opphørte i forbindelse med etableringen av ACER, som viderefører og utvider samarbeidet til de regionale initiativene. NVE deltar i det frivillige regulatorsamarbeidet i CEER.

I tillegg er det samarbeidsavtaler på TSO-nivå. Det fremgår av Statnetts utenlandskonsesjon at Statnett kan inngå avtaler med systemoperatører i Europa hvor

hensikten er å legge til rette for en sikker og effektiv kraftutveksling mellom landene. NVE skal motta kopi av slike avtaler. Dersom slike avtaler har innvirkning på kraftutvekslingen med utlandet, skal disse godkjennes av NVE.

Forholdet til andre nasjonale tilsyn (artikkel 37 nr. 2)

Bestemmelsen åpner for at tilsynsoppgaver etter artikkel 37 nr. 1 kan utføres av andre enn reguleringsmyndigheten. Det presiseres i første ledd annet punktum at opplysninger i så fall skal gjøres tilgjengelig for reguleringsmyndigheten så raskt som mulig. Enkelte tilsynsoppgaver som følger av nr. 1 ivaretas i dag av andre tilsynsmyndigheter enn NVE. Dette gjelder Konkurransetilsynet, Forbrukerombudet og til dels også Finanstilsynet, Forbrukerombudet og NAV. Reguleringsmyndighetens generelle plikt og kompetanse etter artikkel 37, jf. særlig plikten etter artikkel 37 nr. 1 bokstav b, vil imidlertid ikke innsnevres av at andre myndighetsorganer utfører tilsynsoppgaver.

Det foreligger en samarbeidsavtale mellom NVE, Konkurransetilsynet og Finanstilsynet om tilsyn med engrosmarkedet (STK). Det bør vurderes om det kan være hensiktsmessig at NVE etablerer et tilsvarende samarbeid med Konkurransetilsynet eller andre myndigheter på andre områder enn det som faller inn under STK.

NVE kan, uten hinder av lovbestemt taushetsplikt, gi andre norske myndigheter de opplysninger som er nødvendige for å fremme effektivt tilsyn med kraftmarkedet, jf. energiloven § 10-1 fjerde ledd første punktum. Det foreslås en lovendring som forankrer reguleringsmyndighetens kompetanse her direkte i energiloven.

Etter artikkel 37 nr. 2 annet ledd skal nasjonal reguleringsmyndighet i tråd med sin uavhengige status, uten at det berører spesifikke kompetanseforhold, og i henhold til prinsipper om god myndighetsutøvelse, samarbeide med andre relevante nasjonale myndigheter og konsultere transmisjonssystemoperatører ved utøvelse av plikter fastsatt i nr. 1, hvis det passer. Vedrørende samarbeid med andre relevante nasjonale myndigheter vises det til vurderingen over, og når det gjelder bestemmelsen om å konsultere TSO er forvaltningslovens regler relevante som gjennomføring.

I følge nr. 2 tredje ledd skal godkjennelse fra nasjonal reguleringsmyndighet eller ACER i henhold til direktivets formuleringer ikke berøre eventuell behørig begrunnet fremtidig myndighetsutøvelse fra reguleringsmyndigheten etter artikkel 37. Heller ikke eventuelle sanksjoner ilagt av andre relevante myndigheter eller Kommisjonen skal berøres. Direktivforpliktelsen er noe uklart formulert, men departementet legger uansett til grunn at nasjonal reguleringsmyndighet er bundet av alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper for blant annet omgjøring av vedtak som allerede er fattet. Noen egen gjennomføring av bestemmelsen anses ikke nødvendig.

Særlige oppgaver overfor ISO'er (artikkel 37 nr. 3)

Bestemmelsen pålegger nasjonal reguleringsmyndighet særskilte oppgaver med oppfølging av TSO utpekt som independent system operator (ISO). Disse

reguleringsoppgavene har relevans for nasjonal reguleringsmyndighet i land som ved gjennomføringen av direktivet har åpnet for at TSO kan organiseres etter ISO-modellen.

Særlige oppgaver overfor ITO'er (artikkel 37 nr. 5)

Disse reguleringsoppgavene har etter departementets vurdering kun relevans for nasjonal reguleringsmyndighet i land som har åpnet for at TSO kan organiseres etter ITO-modellen. Departementet anser ikke dette aktuelt i Norge.

Nærmere bestemmelser om kontroll med nettvirksomhet (artikkel 37 nr. 6)

Bestemmelsen fastsetter at nasjonal reguleringsmyndighet har ansvar for å forhåndsregulere (ex ante) nettvirksomhet når det gjelder vilkår for tilgang og tilknytning til nettet, herunder fastsettelse av tariffene eller metoden for dette, benyttelse av balansetjenester og tilgang til grensekryssende infrastruktur, herunder metoder for kapasitetsallokering og flaskehalshåndtering.

Det følger av direktivet fire måter å forhåndsregulere på: Reguleringsmyndigheten kan fastsette tariffene eller øvrige vilkår, fastsette metodene som skal legges til grunn for utforming av tariffene eller øvrige vilkår, godkjenne tariffene eller øvrige vilkår, eller godkjenne metodene som skal legges til grunn for utforming av tariffene eller øvrige vilkår. Disse metodene eller vilkårene skal gjøres offentlige, jf. artikkel 37 nr. 7. Departementet mener at sistnevnte modell med godkjenning av metodene for tariffene og øvrige vilkår ligger nærmest opp til dagens ordning i Norge. Det vises til omtalen av artikkel 37 nr. 1 bokstav a ovenfor om fastsettelse av forskrifter om utforming av tariffene og enkeltvedtak for det enkelte nettselskap. Eventuelle klager må etter forslaget behandles av klagenemnda, ikke departementet.

Nettilknytning og nettilgang, inklusive forhåndsregulering av tariffene (bokstav a)

Artikkel 37 nr. 6 bokstav a har bestemmelser om tilknytning ("connection") og tilgang ("access") til nett, inkludert tariffene eller metoden for å fastsette disse. Dette er regulert flere steder i energiloven med forskrifter. I energiloven § 4-1 annet ledd nr. 2 og energilovforskriften § 4-4 er det for omsetningskonsesjonærer bestemmelser om markedsadgang, tariffene og andre vilkår. Konsesjonærene skal sørge for markedsadgang for alle som etterspør netjtjenester til ikke-diskriminerende og objektive punktpriser og vilkår.

Energilovforskriften § 4-4 bokstav b krever at NVE fastsetter årlige inntektsrammer for salg av netjtjenester og at inntekten over tid skal dekke kostnader ved drift og avskrivning av nettet, samt gi en rimelig avkastning på investert kapital gitt effektiv drift, utnyttelse og utvikling av nettet. NVE er i dag delegert myndighet til å gi forskrift om økonomisk og teknisk rapportering, inntekter ved salg av netjtjenester, fordeling av felleskostnader mellom nettvirksomhet og annen virksomhet, markedsadgang og tariffene og samordning av nett og netjtjenester, jf. energilovforskriften § 9-1 hhv bokstav b, c, d, e og h. I medhold

av energilovforskriften har NVE gitt utfyllende regler i kontrollforskriften, som inneholder bestemmelser om økonomisk og teknisk rapportering, fastsettelse av inntektsrammer og metoder for utforming av tariffene. NVE fastsetter ved enkeltvedtak årlige inntektsrammer for alle nettselskaper med omsetningskonsesjon.

Bestemmelser om betaling av anleggsbidrag ved nettilknytninger er etter departementets vurdering også omfattet av artikkel 37 nr. 6 bokstav a. Dette reguleres i likhet med tariffene gjennom bestemmelser i kontrollforskriften. Etter departementets vurdering oppfyller NVEs bestemmelser i kontrollforskriften og inntektsrammereguleringen direktivets krav om å forhåndsregulere tariffene.

Etter artikkel 37 nr. 6 bokstav a skal reguleringsmyndigheten også forhåndsregulere visse andre vilkår eller forhold ved nettilknytning. Denne bestemmelsen må sees i sammenheng med artikkel 32 om tredjepartsadgang. For å oppfylle direktivets krav til forhåndsregulering av nettselskapenes vilkår for tilknytning av produksjon og forbruk, foreslås det et nytt siste ledd i energiloven §§ 3-3 og 3-4. Det vises til kapittel 3.3.3 nedenfor og spesialmerknadene til de enkelte bestemmelsene.

Etter ordlyden i artikkel 32 annet ledd kan kontroll med nektelsen av tredjepartsadgang utføres av reguleringsmyndigheten eller annen myndighet. I Norge har nettselskapene leverings- og tilknytningsplikt etter energiloven, jf. §§ 3-3 og 3-4. Departementet kan dispensere fra leveringsplikten etter § 3-3 dersom det foreligger særlige grunner, jf. annet ledd. For tilknytningsplikten etter § 3-4 kan departementet gi unntak for tilknytnings- og investeringsplikten for produksjon dersom tiltaket ikke er samfunnsmessig rasjonelt, jf. annet ledd. Departementet kan i ekstraordinære tilfeller gi unntak for tilknytnings- og investeringsplikten for forbruk, jf. tredje ledd. Departementet har i dag delegert myndighet etter §§ 3-3 og 3-4 til NVE, bortsett fra fritak for tilknytning av forbruk i ekstraordinære tilfeller, jf. energilovforskriften § 3-4 tredje ledd. Selv om forhåndsregulering av unntak fra leverings- eller forsyningsplikt tilsynelatende er en reguleringsoppgave når artikkel 37 nr. 6 leses isolert, anser departementet ordlyden i artikkel 32 annet ledd som et klart uttrykk for at regulator bare skal være kompetent "where member States have so provided".

Det følger av systemansvarsforskriften § 14 første ledd at konsesjonær skal informere systemansvarlig om planer for nye anlegg eller endring av egne anlegg tilknyttet regional- og sentralnettet. Det følger av annet punktum at nye anlegg eller endringer ikke kan idriftsettes uten etter vedtak av systemansvarlig. Den systemansvarliges vedtak etter § 14 første ledd kan påklages til NVE. Systemansvarlig har utgitt en veileder om funksjonskrav i kraftsystemet (FIKS). Denne veilederen inneholder funksjonskrav som systemansvarlig normalt legger til grunn for godkjenning av nye anlegg som knyttes til regional- og sentralnettet, jf. systemansvarsforskriften § 14 første ledd. Det samme gjelder eventuelle metoder som legges til grunn av systemansvarlig for utøvelse av myndighet til å stille funksjonskrav overfor nye produksjonsanlegg eller endringer i eksisterende produksjonsanlegg i eget distribusjonsnett, jf. § 14 annet ledd. For å oppfylle direktivets krav til forhåndsregulering av vilkårene for nettilknytning, bør reguleringsmyndigheten godkjenne metodene for vurdering av om nettilknytning skal tillates. Slik godkjenning vil således kunne omfatte metoder som

fremgår av FIKS. Dette betyr imidlertid ikke nødvendigvis at alle de funksjonskrav som fremgår av en slik veileder, vil måtte forhåndsgodkjennes av reguleringsmyndigheten. For å tydeliggjøre reguleringsmyndighetens forhåndsregulering bør energilovens bestemmelse om systemansvarskonsesjonen i § 6-1 endres så dette fremgår.

I avregningsforskriften (av 11. mars 1999 nr. 301) legges det til rette for at kraftleverandører gis tilgang til overføringsnett og at sluttbrukere på en enkel måte skal kunne bytte kraftleverandør, jf formålsbestemmelsen i § 1. Departementet foreslår at reguleringsmyndigheten kan gis kompetanse til å fastsette utfyllende forskrifter etter § 10-6, som kan omhandle slike forhold.

Kontroll med balansetjenester (bokstav b)

Etter artikkel 37 nr. 6 bokstav b skal reguleringsmyndigheten ha ansvar for å fastsette/godkjenne metoden for å skaffe tilveie balansetjenester.

Det følger av energiloven § 6-1 at departementet gir forskrifter om systemansvaret og tildeler myndigheten til å utøve systemansvaret på nærmere fastsatte vilkår. OED har i dag delegert denne kompetansen videre til NVE, jf. energilovforskriften § 9-1 bokstav k) og vedtak av 7. desember 2012 om delegering av myndighet til NVE etter energiloven. NVE har i forskrift 7. mai 2002 nr. 448 om systemansvaret i kraftsystemet (systemansvarsforskriften) gitt bestemmelser som angir virkemidlene systemansvarlig har til rådighet for å sikre den momentane balansen som omfatter både anskaffelse av automatiske og manuelle reserver. NVE har i § 11 pålagt Statnett å drive og utvikle et regulerkraftmarked. Forskriften inneholder generelle prinsipper om at systemansvarlig skal opptre nøytralt og ikke-diskriminerende, og i størst mulig grad skal benytte markedsbaserte virkemidler ved anskaffelse av balansetjenester.

Direktivets krav om forhåndsregulering omfatter, etter departementets vurdering, Statnetts vilkår for anmelding, håndtering av bud og prissetting i regulerkraftmarkedet (RKM) av 7. mai 2013. Ved behov for opp- eller nedregulering skal tilgjengelige bud i Norden som hovedregel benyttes i prisrekkefølge. Det vil også benyttes bud fra områder utenfor Norden og selges regulertjenester ut av Norden ved spesielle systemdriftsbehov. Det foreslås endringer i § 6-1 for å gi reguleringsmyndigheten kompetanse til å godkjenne avtaler, metoder eller fastsette vilkår om blant annet balansetjenester.

Det følger av energiloven § 4-3 at departementet gir forskrifter om måling, avregning og fakturering, og utpeker myndighet til å koordinere måling og avregning av kraftomsetning på nærmere fastsatte vilkår. OED har delegert kompetansen videre til NVE, jf. energilovforskriften 9-1 bokstav i) og vedtak 7. desember 2012 om delegering av myndighet til NVE etter energiloven. Det foreslås at reguleringsmyndigheten skal kunne få tildelt kompetanse til å utpeke avregningsansvarlig etter § 4-3, og fastsatte nærmere vilkår.

NVE har i forskrift 11. mars 1999 nr. 301 om måling, avregning, samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av netjtjenester (avregningsforskriften) gitt regler om

regulerkraftavregning i kapittel 5. Det følger blant annet av avregningsforskriften § 5-7 at forhold vedrørende avregning av regulerkraft skal reguleres i egen avtale mellom avregningsansvarlig og de balanseansvarlige som skal forelegges for NVE. I Norge er det «Balanseavtale vedrørende Regulerkraftordningen» som regulerer forholdet mellom Statnett som avregningsansvarlig og de balanseansvarlige. I denne avtalen er det blant annet gitt bestemmelser for anmelding, prissetting, oppgjør og sikkerhetsstillelse i regulerkraftmarkedet. Disse bestemmelsene utgjør det juridiske rammeverket for handelen på regulerkraftmarkedet, sammen med systemansvarsforskriftens bestemmelser om regulerkraftmarkedet, avregningsforskriftenes bestemmelser om regulerkraftavregningen og den nordiske systemdriftsavtalens bestemmelser om samordning av reguleringsressurser i Norden (NVE skal også forelegges endringer i denne).

For å sikre at reguleringsmyndigheten fører tilstrekkelig kontroll med tilbud av balansetjenester slik direktivet krever, bør det stilles krav om at vilkår for anmelding, håndtering av bud og prissetting i regulerkraftmarkedet, vilkår eller endring av vilkår i avtale om regulerkraftavregning, eller metodene som vilkårene i avtale om regulerkraftavregning baseres på, skal forelegges NVE for godkjenning før disse trer i kraft. NVEs godkjenning skal publiseres, jf. artikkel 37 nr. 7. Det foreslås derfor endringer i energiloven §§ 4-3 og 6-1 som klargjør at vedtaksmyndighet for nødvendig forhåndsregulering legges til nasjonal reguleringsmyndighet. Det vises for øvrig til omtalen i spesialmerknadene.

Tilgang til utenlandsforbindelser (bokstav c)

Etter artikkel 37 nr. 6 bokstav c skal nasjonal reguleringsmyndighet ha kontroll med tilgang til grensekryssende krafthandel. NVE har i medhold av energiloven § 6-1 og delegering myndighet til å utpeke systemansvarlig. NVE har fastsatt forskrift om systemansvaret i kraftsystemet og har gitt Statnett konsesjon som systemansvarlig myndighet. Det omfatter blant annet myndighet til å etablere elspotområder for å håndtere store og langvarige flaskehals i kraftsystemet i tråd med systemansvarsforskriften og forordningen om grensekryssende handel.

Systemansvarsforskriften angir overordnede prinsipper for flaskehalsbehandling og fastsettelse av kapasitet for kraftutveksling på utenlandsforbindelsene. Det fremgår blant annet at systemansvarlig skal opptre nøytralt og ikke-diskriminerende, og i størst mulig grad benytte seg av markedsbaserte virkemidler. Systemansvarsforskriften regulerer på et overordnet nivå og overlater vid skjønnsmyndighet til systemansvarlig. Etter departementets vurdering oppfyller systemansvarsforskriften, kombinert med kontinuerlig oppfølging av systemansvarligs praksis når det gjelder flaskehalsbehandling og kapasitetsfastsettelse, i all hovedsak kravet om forhåndsregulering i artikkel 37 nr. 6 bokstav c.

Ved å endre ordlyden i energiloven § 6-1 (systemansvaret) foreslås det klargjort at nasjonal reguleringsmyndighet kan utføre nødvendig forhåndsregulering med blant annet

tilgang til grensekryssende krafthandel. For å sikre at reguleringsmyndigheten gis tilstrekkelig kontroll med prinsippene for tilgang til utenlandsforbindelser, herunder metoder for flaskehalshåndtering og kapasitetsfastsettelse, bør lovens ordlyd åpne for at det skal stilles krav om at systemansvarlig metoder for dette oversendes reguleringsmyndigheten for godkjenning før de tas i bruk. Dette gjelder i praksis metoder for den systemansvarliges praktisering av systemansvarsforskriften §§ 5-8. Reguleringsmyndighetens godkjenning skal publiseres, jf. artikkel 37 nr. 7.

Systemoperatørene sørger for at kapasiteten på utenlandsforbindelsene stilles til rådighet for markedet gjennom implisitte auksjoner på Nord Pool Spot og i regulerkraftmarkedet. Vilårene for deltakelse på markedsplassen er etter departementets vurdering trolig også omfattet av kravet om forhåndsregulering i artikkel 37 nr. 6 bokstav c. Det følger av energiloven § 4-5 at organisering eller drift av markedsplass for omsetning av elektrisk energi er konsesjonspliktig. Departementet kan gi forskrift om aktørenes informasjonsplikt, jf. annet ledd. OED har gitt nærmere bestemmelser om markedsplasskonsesjon i energilovforskriften §§ 4-6 til 4-9. OED har delegert konsesjonsmyndigheten videre til NVE, jf. vedtak 7. desember 2012 nr. 1156 om delegering av myndighet til NVE etter energiloven og energilovforskriften § 4-7 annet ledd. OED har dessuten delegert NVE myndighet til å gi forskrifter om markedsplass, jf. energilovforskriften § 9-1 bokstav j).

NVE har gitt markedsplasskonsesjon etter energiloven § 4-5 til Nord Pool Spot AS og har satt ytterligere vilkår for konsesjonen utover vilårene som følger av energilovforskriften. Konsesjonsvilkårene er generelle, og overlater i stor grad til NPS å utarbeide nærmere handelsregler og drive markedsovervåking. Konsesjonen hjemler forhåndsregulering av bestemmelser og vilkår som settes overfor deltakerne som handler på markedsplassen. Det foreslås at konsesjonsmyndighet skal kunne delegeres til reguleringsmyndigheten, blant annet for å kunne følge opp behovet for endringer i konsesjonsvilkår. Det kan også antas at innholdet i markedsplasskonsesjonen i atskillig utstrekning vil påvirkes av nye EU-reguleringer av betydning for handel over kraftbørser. Reguleringsmyndighetens muligheter til å sette konsesjonsvilkår vil følge av energiloven, forskriften i medhold av loven og alminnelig forvaltningsrett. For å sikre en tilstrekkelig grad av kontroll hos reguleringsmyndigheten innføres det også en bestemmelse som vil gi hjemmel for godkjenning av avtaler eller vilkår (handelsregler) for handel på markedsplassen, samt endringer i disse, skal godkjennes av reguleringsmyndigheten før de trer i kraft. Slik godkjenning av vilårene skal i henhold til artikkel 37 nr. 7 publiseres. Det foreslås at energiloven § 4-5 klargjør denne oppgaven for uavhengig reguleringsmyndighet.

OED er etter energiloven § 4-2 gitt myndighet til å tildele utenlandskonsesjon og fastsette nærmere vilkår dersom det finnes påkrevet av allmenne hensyn. OED har i utenlandskonsesjonene tildelt NVE myndighet til å føre tilsyn med at konsesjonsvilkårene overholdes. Blant annet er det stilt vilkår om handelsløsning og at kapasiteten skal stilles til rådighet for markedet gjennom handel på Nord Pool Spot. Godkjenningsmyndighet for endringer i det underliggende avtaleverket som regulerer driften av utenlandsforbindelsen mv. er etter nærmere fastsatte vilkår delt mellom OED og NVE. Departementet mener at

den gjeldende myndighetsfordeling mellom OED og NVE bør klargjøres på grunn av kravet i nr. 6 bokstav c om at nasjonal reguleringsmyndighet skal kunne forhåndsregulere tilgangen til utenlandsforbindelser. Departementet foreslår en ny bestemmelse i § 4-2 siste ledd, som innebærer at reguleringsmyndigheten gis kompetanse til å godkjenne avtaler og vilkår for tilgang til forbindelsene, samt senere endringer.

Direktivet anses for øvrig ikke å være til hinder for at departementet fortsatt er konsesjonsmyndighet og fastsetter generelle prinsipper for handel over utenlandsforbindelsene.

Publisering i forbindelse med nettregulering (artikkel 37 nr. 7):

Krav til offentliggjøring av metodene som det refereres til i nr. 6 er i stor grad gjennomført gjennom publisering av gjeldende forskrifter i Lovdata. Gitte konsesjoner er offentlige dokumenter etter offentleglova, og er også i de fleste tilfeller lett tilgjengelige på internett. I den grad det gjennomføres forskriftsendringer som går ut på at reguleringsmyndighetene i tillegg skal forhåndsgodkjenne metoder eller vilkår, bør NVEs vedtak om dette publiseres, for eksempel på NVEs hjemmesider. Det kan også i forbindelse med utpekingen av uavhengig reguleringsmyndighet settes nærmere krav til offentlighet for de spørsmål reguleringsmyndighetene skal forhåndsregulere.

Nærmere bestemmelser om utforming av tariffen (artikkel 37 nr. 8):

Reguleringsmyndigheten skal sikre at nettselskapene gjennom tariffen eller metoder og balansetjenester gis passende insentiver, både på kort og på lang sikt, til å øke effektiviteten, fremme markedsintegrasjon og forsyningssikkerhet og støtte tilhørende forskningsvirksomhet. Begrepet ”appropriate” synes å gi rom for skjønn til å fastsette de nødvendige tiltak. Gjennom inntektsrammereguleringen er nettselskapene i dag gitt insentiver til å drive kostnadseffektivt samtidig som bransjen sikres en viss minimumsavkastning. For balansehåndteringen kan nettselskapene som hovedregel etter målings- og avregningsforskriften ikke kreve gebyrer eller betaling ut over vanlig tariff, jf. avregningsforskriften § 8-3. I forskriftene som fastsettes om slike forhold må det sikres at tariffene, eller metodene for disse, ivaretar disse hensynene.

Overvåking av flaskehalshåndtering (artikkel 37 nr. 9):

Statnett har konsesjon som systemansvarlig og NVE kan innhente informasjon for å føre tilsyn. Etter systemansvarsforskriften § 5 skal Statnett fastsette elspotområder for å håndtere store og langvarige flaskehalser i systemet, og fastsette maksimale handelsvolumer mellom elspotområder på timesbasis. Systemansvarlig skal informere om fastsatte elspotområder og holde NVE orientert om forhold av betydning for utviklingen av et effektivt kraftmarked.

NVE har i utgangspunktet ingen direkte hjemmel til å instruere Statnett om den konkrete inndelingen i prisområder, men har på generelt grunnlag myndighet til å styre Statnett om anvendelsen av prinsippene for kapasitetsallokering og flaskehalshåndtering gjennom

systemansvarsforskriften og forordningen om grensekryssende handel med elektrisk energi, herunder også skjønnsutøvelsen i forbindelse med inndelingen i prisområder.

NVEs kompetanse følger av den generelle hjemmelen i energiloven § 10-1 om å føre kontroll med at bestemmelsene gitt i eller i medhold av energiloven overholdes. Eventuelt pålegg om å endre praksis kan forankres i formålet om at systemsvaret skal utøves på en samfunnsmessig rasjonell måte, jf. energilovforskriften § 6-1. Det fremgår også av punkt 5 i konsesjonen at den kan trekkes tilbake dersom den er gitt på grunnlag av uriktige eller ufullstendige opplysninger om forhold av vesentlig betydning, eller dersom konsesjonæren overtrer energiloven eller bestemmelser eller pålegg gitt i medhold av loven. Etter departementets vurdering er det ikke behov for lov- eller forskriftsendring, utover en justering i energiloven § 10-1 som sikrer at uavhengig reguleringsmyndighet gis tilstrekkelig kompetanse til å håndheve de bestemmelser som gjelder for flaskehalshåndtering.

3.2.4 Håndheving mv.

Etter direktivet skal reguleringsmyndigheten kunne fatte vedtak, gjøre undersøkelser, innhente informasjon, ilegge sanksjoner, gi pålegg mv. for å sikre effektivt tilsyn. Videre skal reguleringsmyndigheten kunne avgjøre visse klager mot nettselskap. Det er også krav til klagerett mv.

Kontroll (artikkel 37 nr. 4)

Bestemmelsen stiller krav om nasjonale reguleringsmyndigheter må tildeles tilstrekkelig myndighet for å gjennomføre oppgavene i artikkel 37 nr. 1, 3 og 6 på en rask og effektiv måte. Reguleringsmyndighetene må gis tilstrekkelige virkemidler til å håndheve bestemmelsene, og må som et minimum kunne gjennomføre slike tiltak som nevnes i artikkel 37 nr. 4 bokstav a til e.

Etter *bokstav a* må reguleringsmyndigheten kunne fatte bindende vedtak overfor elektrisitetsforetak. I dag er NVE delegert generell myndighet til å håndheve bestemmelsene gitt i eller i medhold av energiloven. Dette omfatter myndighet til å fatte bindende vedtak som er nødvendige. Energiloven § 10-1 første ledd og energilovforskriften § 9-3 gir hjemmel for kontroll i henhold til bokstav a. For å tydeliggjøre reguleringsmyndighetens uavhengighet bør lovbestemmelsen justeres slik at reguleringsmyndighetens kompetanse følger av ordlyden i energiloven § 10-1.

Etter *bokstav b* skal reguleringsmyndigheten kunne gjennomføre undersøkelser av hvordan kraftmarkedet fungerer, og kunne vedta nødvendige og proporsjonale tiltak for å fremme effektiv konkurranse og et velfungerende marked. Hvis det er hensiktsmessig, skal reguleringsmyndigheten også gis myndighet til å samarbeide med nasjonale konkurransemyndigheter, finansmyndighetene og Kommisjonen (for Norges del ESA) i gjennomføringen av etterforskning med bakgrunn i konkurranselovgivningen.

NVE har gjennom markedsplasskonsesjonen meddelt til Nord Pool Spot, omsetningskonsesjonene og andre konsesjonsordninger myndighet til å innhente de

opplysninger fra markedsplasskonsesjonær, systemansvarlig, avregningsansvarlig, kraftprodusenter, kraftleverandører og nettselskaper som er nødvendige for å kontrollere at bestemmelser gitt i eller i medhold av energiloven er oppfylt. NVE har i liten grad foretatt sektorundersøkelser om tilstanden i kraftmarkedet. NVE publiserer imidlertid ukes- og kvartalsrapporter som gir oversikt over utviklingen i kraftmarkedet. Videre registreres og publiseres aktiviteten i sluttbrukermarkedet gjennom kvartalsvise leverandørskifteundersøkelser. NVE har også i forbindelse med de høye prisene i 2009 og 2010 analysert og publisert vurderinger av hvordan det nordiske kraftmarkedet har fungert. Det må også legges til at effektiviteten og likviditeten i det nordiske kraftmarkedet er ansett som relativt god sammenliknet med regionale markeder andre steder i Europa.

Etter departementets vurdering stilles det ikke særskilte krav om vidtgående hjemler når det gjelder mulighetene til å sikre bevis. Det må være tilstrekkelig at reguleringsmyndighetene på anmodning har hjemmel til å bistå konkurransemyndighetene med faglig ekspertise under etterforskning mv. NVE, Konkurransetilsynet og Finanstilsynet samarbeider per i dag og har inngått en avtale om dette. For å sikre et robust rettsgrunnlag for den uavhengige reguleringsmyndighetens deltagelse i slik samarbeid bør dette forskriftsfestes eller klargjøres i vedtaket om utpeking av reguleringsmyndigheten.

Etter *bokstav c* skal reguleringsmyndigheten gis myndighet til å kunne kreve enhver informasjon fra elektrisitetsforetak som er relevant for å gjennomføre sine oppgaver, inkludert begrunnelse for enhver nektelse av tredjepartsadgang og enhver informasjon om tiltak nødvendig for å forsterke nettet. Slik myndighet følger av energiloven § 10-1 tredje ledd. For å tydeliggjøre reguleringsmyndighetens uavhengighet bør ordlyden endres slik at reguleringsmyndighetens kompetanse følger av ordlyden i energiloven § 10-1.

Etter *bokstav d* skal reguleringsmyndigheten ha myndighet til å iverksette effektive, proporsjonale og preventive sanksjoner overfor elektrisitetsforetak ved overtredelse av plikter som følger av direktivet eller relevante rettslig bindende vedtak. Alternativt skal reguleringsmyndigheten kunne foreslå at slike sanksjoner ilegges av kompetent domstol. Etter departementets vurdering er energilovens hjemler tilstrekkelige, og viser til energiloven §§ 10-5 (straff) og 10-7 (overtredelsesgebyr), jf 10-8 (foretak). For å sikre at reguleringsmyndigheten kan føre effektiv kontroll bør ordlyden endres slik at det fremgår eksplisitt at denne har hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr etter §§ 10-7 og 10-8.

Etter *bokstav e* skal reguleringsmyndigheten ha passende ("appropriate") rettigheter til å gjennomføre etterforskning og være relevant myndighet for tvisteløsning under nr. artikkel 37 nr. 11 og 12. Hjemmel for innhenting av informasjon foreslås forankret direkte i § 10-1. Når det gjelder kompetanse for å utføre direktivets krav om tvisteløsning vises det til omtalen av artikkel 37 nr. 11 og 12 nedenfor.

Pålegg (artikkel 37 nr. 10)

Reguleringsmyndigheten skal ha kompetanse til å kreve at operatører av transmisjons- og distribusjonssystemer om nødvendig endrer betingelser eller vilkår, inklusive tariffer eller metodikk, for å sikre at disse er forholdsmessige og ikke-diskriminerende. Gjennom den tilsyns-, kontroll- og vedtaksmyndigheten NVE er tillagt, jf. energiloven § 10-1 og 10-3, kan NVE i dag behandle og pålegge retting av de forholdene som er angitt i artikkel 37 nr. 10. Med en foreslått endring i ordlyden vil det fremgå direkte av energiloven at slik kompetanse er tildelt reguleringsmyndigheten.

Nytt i direktivet er at regulator skal ha myndighet til å fastsette "provisional transmission and distribution tariffs or methodologies" og vedta "compensatory measures" dersom de endelige tariffene avviker fra de midlertidige tariffene. Departementet viser til at enkeltvedtak angående tariffer og tariffing gjelder fremover i tid, og at eventuell tilbakebetaling av tidligere "feiltariffing" vil være et privatrettslig forhold. Etter reglene om tillatt inntekt i kontrollforskriften skal nettvirksomhet håndtere mer- og mindreinntekt slik at saldo over tid går mot null. Merinntekt skal tilbakeføres og mindreinntekt kan hentes inn fra kundene over tariffene i påfølgende år. Til gjennomføring av direktivet foreslås det for øvrig at reguleringsmyndigheten gis myndighet til å fastsette utfyllende forskrifter om metoder for beregning av tillatte og faktiske inntekter og håndtering av avvikene mellom disse, jf forslaget til § 4-1 femte ledd.

Rett til klage mot nettselskap (artikkel 37 nr. 11)

Bestemmelsen tilsvarende artikkel 23 nr. 5 i direktiv II. Artikkelen oppstiller en saksbehandlingsfrist på to måneder, som kan utvides til fire hvis det er behov for ytterligere opplysninger. Den eneste endringen fra annet elmarkedsdirektiv er at annet ledd, som lød "where a complaint concerns connection tariffs for major new generation facilities, the two-month period may be extended by the regulatory authority", er opphevet.

Energilovforskriften § 4-10 trådte i kraft 1. januar 2007 og ble tatt inn for å gjennomføre de nye kravene i andre elmarkedsdirektiv artikkel 23 nr. 5. Siste setning i § 4-10 om forlenget frist for nye større produksjonsanlegg må endres i lys av endringen i direktivbestemmelsen, og det er behov for justering i energilovforskriften. Klagebehandlingen skal ikke foregripe retten til klage etter nasjonal rett eller felleskapsrett, jf. artikkel 37 nr. 15. Bestemmelsen er identisk med annet elmarkedsdirektiv artikkel 23 nr. 11.

Annen klagerett (artikkel 37 nr. 12)

Bestemmelsen gjelder klagerett og klagefrist på regulators vedtak som gjøres i medhold av artikkel 37 og er identisk med ordlyden i artikkel 23 nr. 6 i andre elmarkedsdirektiv. Det følger av forvaltningsloven § 28 at en part og enhver annen med rettslig klageinteresse kan påklage enkeltvedtak.

Misbruk av dominerende stilling (artikkel 37 nr. 13)

Artikkel 37 nr. 13 krever formålstjenlige og effektive tiltak for å hindre misbruk av dominerende stilling og er identisk med annet elmarkedsdirektiv artikkel 23 nr. 8 første ledd. Bestemmelsen medfører etter departementets vurdering ikke behov for lov- eller forskriftsendringer, og det vises til at slikt tilsyn utføres etter konkurranselovgivningen.

Brudd på taushetsplikt (artikkel 37 nr. 14)

Artikkel 37 nr. 14 krever at formålstjenlige tiltak må gjøres, inklusive administrative eller strafferettslige sanksjoner, der konfidensialitetskrav i direktivet er brutt. Bestemmelsen er identisk med annet elmarkedsdirektiv artikkel 23 nr. 9. Nettselskapenes taushetsplikt er forankret i energilovforskriften § 4-4 bokstav h.

Forholdet til andre klagemuligheter (artikkel 37 nr. 15)

Klagebehandlingen etter artikkel 37 nr. 11 og 12 skal ikke foregripe retten til klage etter nasjonal rett eller felleskapsrett, jf. artikkel 37 nr. 15. Departementet viser til at vedtak fra regulatoren vil kunne påklages til klageinstansen. Det vises også til domstolenes prøvingsrett ved ugyldige forvaltningsvedtak.

Krav til begrunnelse og offentlighet (artikkel 37 nr. 16)

Artikkel 37 nr. 16 er ny. Krav til begrunnelse og offentliggjøring av reguleringsmyndighetens vedtak er etter departementets vurdering ivaretatt i gjeldende regler, jf. forvaltningsloven § 13 og § 24 og offentleglova. Disse kravene vil også gjelde for beslutninger fattet av uavhengig reguleringsmyndighet eller klagenemnda. Etter departementets vurdering er det ikke behov for lov- eller forskriftsendringer.

Oppbevaring og tilgang på informasjon (artikkel 40)

Elmarkedsdirektivets artikkel 40 krever at kraftleverandører ("supply undertakings") i fem år skal oppbevare relevante informasjon om alle transaksjoner i kraftkontrakter og derivater i engrosmarkedet og inngått med TSO. Kommisjonen kan vedta retningslinjer om oppbevaring mv. av slik informasjon. Hjemmel for krav til oppbevaring foreslås forankret i § 4-1 annet ledd. Detaljer om hvilke opplysninger fra transaksjonene som skal oppbevares, og hvor lenge de skal oppbevares, kan også reguleres forskrift. Det vises til spesialmerknadene til endringer i energiloven § 4-1.

3.2.5 Departementets vurdering

Verken energiloven eller forskrifter i medhold av den inneholder noen samlet spesifisering av de ulike tilsynsoppgavene som tilsvarer opptegnelsen som følger av artikkel 37. De enkelte oppgavene for uavhengig reguleringsmyndighet følger av energiloven, forskriftene

i medhold av energiloven og konsesjonsvilkår. Etter energiloven er kompetansen i dag i stor grad lagt til departementet og delegert videre til NVE.

Det foreslås en endring i energiloven § 2-2 som klargjør at vedtak etter energiloven kan fattes av departementet, nasjonal reguleringsmyndighet og av klagenemnda. I samsvar med direktivet skal departementet være avskåret fra å kunne gi instruks til uavhengig reguleringsmyndighet før vedtak fattes, samt muligheten til å omgjøre vedtak av eget tiltak, eller etter klage. For å delegerer myndighetsutøvelse til et organ som ikke skal være underlagt departementets alminnelige instruksjonsmyndighet i enkeltsaker legger departementet til grunn at en ny lovhjemmel er nødvendig.

Det foreslås ny § 2-3 i energiloven for å regulere utpeking, organisering, oppgaver, myndighet og uavhengighet for nasjonal reguleringsmyndighet og en klagenemnd. Departementet legger til grunn at omfanget av regulatorens oppgaver på generelt grunnlag kan avgrenses i forskrifter til energiloven eller i forbindelse med utpekingen av reguleringsmyndigheten. Sett hen til omfang og detaljeringsnivå for regulatoroppgavene etter direktivet, bør de enkelte gjøremålene i størst mulig grad fastsettes av departementet i medhold av energiloven. En tilsvarende avgrensning av oppgavene for uavhengig klagenemnd vil være nødvendig. Avgrensningen vil klargjøre regulatorens oppgaver og tjener til gjennomføring av EØS-rettslige krav til uavhengig regulator. Departementet legger til grunn at direktivet vil være en tolkningsfaktor ved eventuelle tvilsspørsmål knyttet til reguleringsmyndighetens oppgaver og myndighet.

Ved utøvelse av funksjonen som reguleringsmyndighet foreslås det i ny § 2-3 at Kongens og departementets instruksjonsmyndighet avskjæres ved å ikke kunne gripe inn med instruks i enkeltsaker. Videre oppheves Kongens og departementets mulighet til å styre reguleringsmyndigheten gjennom klagebehandlingen. Klage over enkeltvedtak som er fattet under utøvelse av reguleringsmyndighet må fremsettes for en ny klagenemnd for energireguleringssaker, som opprettes for å oppfylle kravene i direktivet. For å oppfylle direktivets krav om budsjettmessig autonomi foreslås det at også reguleringsmyndighetens gis en viss handlefrihet i disponeringen av tildelte budsjettmidler, som nedfelles i lovteksten. Det legges til grunn at departementet fortsatt skal ha det overordnede ansvaret for reguleringsmyndighetens budsjett, men det ikke skal være mulig å styre regulatorens prioriteringer innenfor rammen av tildelingen.

Direktivet krever at reguleringsmyndigheten på nærmere definerte områder på forhånd skal ha ansvar for såkalt *ex ante* regulering (forhåndsregulering). Med dette forstår departementet en kompetanse for reguleringsmyndigheten til å kunne regulere aktørenes rettsstilling i forkant av deres disposisjoner. Dette gjelder først og fremst fastsettelse av tariff eller metoden for dette, samt andre vilkår for nettilgang, balansetjenester og annen kontroll med nettmonopolet. Forhåndsregulering kan utføres gjennom konsesjoner, utfyllende forskrifter, forhåndsvedtak eller forhåndsgodkjenning av avtaler som inngås mellom aktørene. Departementet foreslår endringer i energiloven §§ 3-3 siste ledd, 3-4 siste ledd, 4-1 første til femte ledd, 4-2 siste ledd, 4-3 andre og siste ledd, 4-5 første og siste ledd og 6-1 fjerde ledd.

Regulering av *tariffer eller metoder for dette* står sentralt i kontrollen med nettselskaper som står i en monopolstilling i medhold av energiloven § 4-1. Etter direktivet kan statene velge om reguleringsmyndigheten skal forhåndsfastsette enten tariffene eller metodikken for fastsettelsen av disse. Det foreslås hjemmel for at reguleringsmyndigheten kan gis konsesjonsmyndighet etter § 4-1, herunder å fastsette vilkår i samsvar med forskrifter gitt av departementet. I tillegg foreslås det at reguleringsmyndigheten kan gi nærmere forskrifter om nettselskapenes fastsettelse av tariffer ved salg av netjtjenester, samt metoder for beregning av tillatte og faktiske inntekter og håndtering av avvikene mellom disse. For å forhåndsregulere spørsmål i forbindelse med leverandørbytte og oversendelse av måle- og avregningsdata, foreslås det også at reguleringsmyndigheten kan gis kompetanse til å fastsette nærmere forskrifter etter § 10-6 første ledd.

Det tilligger departementet å stå for politikktutforming og å gi nødvendige føringer. Ved utferdigelse av forskrifter vil reguleringsmyndigheten påse at innholdet i disse utformes innenfor rammene av energiloven og forskrifter gitt av departementet. Metodikken for fastsettelse av tariffer vil bli forhåndsregulert, slik direktivet krever, gjennom utfyllende forskrifter og enkeltvedtak som fastsetter inntektsrammer. Det enkelte nettselskap fastsetter på dette grunnlag selv tariffene i tråd med gjeldende regulering.

Når det gjelder øvrig forhåndsregulering av *nettilgang* legger departementet opp til at gjeldende regulering i energiloven §§ 3-3 og 3-4 videreføres, med en justering slik at oppgavene som i dag er delegert fra departementet (til NVE) kan utføres av uavhengig reguleringsmyndighet. Etter departementets vurdering inneholder energiloven i dag en forhåndsregulering av nettilgang gjennom leverings- og tilknytningsplikten. For å tydeliggjøre at reguleringsmyndigheten kan forhåndsregulere nettselskapenes vilkår og betingelser for tilknytning, herunder godkjenning av standardavtaler, foreslås det en egen hjemmel i nye siste ledd i §§ 3-3 og 3-4.

Departementet kan ikke se at direktivet krever at kompetanse til å fritta for tilknytnings- og leveringsplikt legges til reguleringsmyndigheten, jf. direktivet artikkel 32 annet ledd. Reguleringsmyndigheten må likevel sørge for at de som nektes tilgang får relevant informasjon om begrunnelsen og de tiltak som er nødvendig for å styrke nettet. Departementet mener at den kompetansen som i dag er delegert til NVE etter §§ 3-3 annet ledd for dispensasjon fra leveringsplikt for områdekonsesjonærer bør legges til uavhengig reguleringsmyndighet. Derimot bør kompetansen til å gi dispensasjon etter § 3-4 tredje ledd om unntak for tilknytningsplikt for forbruk i ekstraordinære tilfeller fortsatt ligge hos departementet.

Etter artikkel 37 nr. 6 bokstav b skal reguleringsmyndigheten forhåndsregulere bruk av *balansetjenester*. Departementet foreslår at reguleringsmyndigheten skal kunne få kompetansen til å fatte vedtak om utpeking av avregningsansvarlig etter § 4-3 annet ledd, herunder å sette nærmere vilkår. Departementet foreslår et nytt ledd i energiloven § 4-3 som gir reguleringsmyndigheten mulighet til forhåndskontroll med vilkår eller endring av vilkår i avtale om regulerkraftavregning, eller metodene slike vilkår baseres på. Slik godkjenning vil måtte innhentes før nye avtaler, eller endringer i eksisterende avtaler, settes i kraft.

Departementet foreslår en endring i § 6-1 for å sikre at reguleringsmyndigheten kan utføre tilsvarende kontroll med den systemansvarliges metoder for flaskehalshåndtering og kapasitetsfastsettelse, eller endringer i slike. Tildeling av systemansvarskonsesjon foreslås ikke delegert til reguleringsmyndigheten. Etter direktivet artikkel 10 skal reguleringsmyndigheten sertifisere TSO, mens det er en medlemsstatsoppgave å utpeke ("approve and designate") denne. Også hensyn til forsyningssikkerhet og beredskap tilsier at kompetansen til å gi konsesjon om systemansvaret etter lovens ordlyd fortsatt skal ligge hos departementet. Enkelte av vilkårene, som berører flaskehalshåndtering og kapasitetsfastsettelse, vil derimot måtte fastsettes nærmere av den systemansvarlige for å oppfylle direktivet. Det foreslås at departementet i forskrift kan fastsette generelle regler om meldeplikt mv. for slike ordninger som skal godkjennes.

Tilsvarende foreslås det at loven legger konsesjonsmyndighet for utenlandsforbindelser etter § 4-2 til departementet. Etter artikkel 37 nr 6 bokstav c skal imidlertid reguleringsmyndigheten i god tid før ikrafttredelse godkjenne metoden for å fastsette vilkår om tilgang til utenlandsforbindelser, herunder kapasitetstildeling og flaskehalshåndtering. Etter departementets vurdering setter ikke direktivet noe krav om at konsesjonsmyndighet for bygging av utenlandsforbindelser må legges til reguleringsmyndigheten. Energilovgivningen må imidlertid sikre at reguleringsmyndigheten får oppgaven med å sikre tilgang til nye utenlandsforbindelser, herunder metodene for fastsettelse av kapasitetsallokering og flaskehalshåndtering jf artikkel 37 nr. 6 bokstav c. Det foreslås et nytt ledd i energiloven § 4-2 som gjennomfører kravet om at reguleringsmyndigheten skal forhåndsgodkjenne ovennevnte vilkår. Departementet legger til grunn at søknader om såkalte "merchant lines" avgjøres av departementet, jf. artikkel 17 nr. 5 i forordning 714/2009.

Det foreslås at reguleringsmyndigheten skal kunne gi konsesjon etter § 4-5 for markedsplassen (Nord Pool Spot). Departementet legger til grunn at det kun skal være én markedsplass i Norden som har konsesjon. Denne forutsetningen må anses som en generell føring overfor reguleringsmyndigheten, som kan oppstilles uten å bryte forbudet mot instruksjon i enkelttilfeller. Det vil være opp til reguleringsmyndigheten å fastsette de nærmere vilkårene i konsesjonen, i tråd med generelle forskrifter, samt å følge opp og gjøre nødvendige endringer i konsesjonen. Klager over slike vedtak må behandles av den uavhengige klagenemnden. Det foreslås også et nytt ledd i § 4-5 om reguleringsmyndighetens godkjenning av avtaler og vilkår som anvendes for markedsplassen for fysisk kraftomsetning (Nord Pool Spot).

Det foreslås en tydeligere forankring av reguleringsmyndighetens *kontrollbeføyelser* som påkrevd i artikkel 37 nr. 4. De generelle kontrollbestemmelsene i energiloven § 10-1 og energilovforskriften § 9-2 sikrer i dag hjemmelsgrunnlag for NVEs tilsyn med bestemmelser gitt i eller i medhold av loven. Det foreslås en endring i energiloven § 10-1 som sikrer at reguleringsmyndigheten og klagenemnda får tilstrekkelig hjemmel til å gi nødvendige pålegg og til å innhente og utlevere opplysninger for å gjennomføre kontroll. Det foreslås også at departementet gis hjemmel til å fastsette forskrifter om fordelingen av myndighet mellom departementet og reguleringsmyndigheten etter § 10-1.

Reguleringsmyndighetens kompetanse til å fatte bindende vedtak i henhold til direktivet artikkel 37 nr. 4 bokstav a bør følge direkte av energiloven § 10-1. Tilsvarende bør kompetanse til å innhente informasjon i henhold til direktivet artikkel 37 nr. 4 bokstav c forankres direkte i loven. Departementet foreslår også en lovendring som gir nasjonal reguleringsmyndighet rett og plikt til å samarbeide med øvrige myndigheter, andre lands myndigheter og ACER, som forutsatt i direktivet artikkel 37 nr. 1 bokstav c og nr. 4 bokstav b. Siden regulator ikke skal være underlagt departementets styring i enkeltsaker, kan det være grunn til å nedfelle denne samarbeidsplikten i energiloven. For å sikre at reguleringsmyndigheten også har kompetanse til å ilegge overtredelsesgebyr, som forutsatt i direktivet artikkel 37 nr. 4 bokstav d, bør ordlyden endres i energiloven §§ 10-7 og 10-8, tilsvarende endringen i § 10-1.

Departementet har vurdert om reguleringsoppgavene krever at reguleringsmyndigheten også må gis konsesjonsmyndighet etter energiloven. Konsesjonsmyndighet er i direktivet nærmere regulert når det gjelder tillatelser for etablering av ny kapasitet for produksjon av elektrisk energi. Det går klart frem av direktivet kapittel III at dette er en medlemsstatsoppgave, som det ikke er krav om at reguleringsmyndigheten utfører. Det foreslås ikke noen overføring av konsesjonsmyndighet til reguleringsmyndigheten for anleggs- og områdekonsesjoner etter kapittel 3 i energiloven. Konsesjonsmyndighet for øvrig er ikke regulert i direktivet. Departementet anser i utgangspunktet ikke konsesjonsmyndighet som noen regulatoroppgave i direktivets forstand. Det er likevel hensiktsmessig at reguleringsmyndigheten får kompetanse til å gi omsetningskonsesjon, markedsplasskonsesjon og å fatte vedtak om utpeking av avregningsansvarlig. Slike konsesjoner står sentralt i kontroll med nettselskapene og reguleringen av tilgang til kraftmarkedet. Konsesjonsvilkårene må utformes i samsvar med forskrifter.

Reguleringsmyndighetens oppgaver vil kunne endres med nye rettsakter som vedtas i EU og innlemmes i EØS-avtalen. Forslaget til ny bestemmelse i energiloven § 2-3 om oppgavene for uavhengig reguleringsmyndighet er utformet slik at departementet ved framtidig gjennomføring av EØS-rettsakter kan legge nye oppgaver til reguleringsmyndigheten. Ved utførelsen av slike oppgaver vil reguleringsmyndigheten få samme uavhengige stilling som følger av lovforslaget for øvrig.

For reguleringsmyndighet og klagenemnd foreslås det i ny § 2-3 en hjemmel for departementet til å fastsette bestemmelser om omgjøringsadgang som avviker fra bestemmelsene i forvaltningsloven kapittel VI, §§ 34 og 35.

3.3 Krav til uavhengig klageinstans

3.3.1 Gjeldende rett

Olje- og energidepartementet er i dag klageinstans for alle vedtak fattet av NVE, jf. forvaltningsloven § 28. Dette er i samsvar med hovedregelen etter forvaltningsloven om at det formelle klageorganet er det organet som er nærmest overordnet førsteinstansen. Ved klagesaksbehandling rettes i dag klagen til det organet som har truffet vedtaket i førsteinstans (NVE). Med mindre førsteinstansen (NVE) omgjør sitt eget vedtak i

klagerens favør, oversendes klagen til klageinstansen (departementet). De fleste påklagede vedtak innenfor elektrisitetssektoren avgjøres endelig i forvaltningen.

3.3.2 Direktivets krav

Etter artikkel 37 nr. 17 skal staten sikre at det finnes egnede mekanismer for å kunne overprøve vedtak fra reguleringsmyndigheten. Retten til å kunne klage til en uavhengig klageinstans etter artikkel 37 nr. 17 gjelder etter ordlyden situasjoner der en part er berørt av et vedtak som er fattet av reguleringsmyndigheten. Ordlyden spesifiserer at klageorganet skal være uavhengig av involverte parter og av enhver regjering.

Klageretten er etter direktivet begrenset til de tilfellene hvor reguleringsmyndigheten fatter vedtak. Etter ordlyden gjelder dermed klageretten ikke enhver utførelse av reguleringsoppgaver som følger av direktivet. For faktiske handlinger eller unnlater fra reguleringsmyndighetens side som ikke er å anse vedtak, synes det ikke å være krav om klagerett. Departementet legger til grunn at klageretten etter direktivet gjelder individuelle vedtak (enkeltvedtak) og ikke generelle vedtak (forskrifter).² Retten til klage synes imidlertid å være knyttet til alle vedtak som fattes under utøvelsen av regulatormyndighet, slik at klager i vedtak om innsynsbegjæringer mv. også vil omfattes.

3.3.3 Departementets vurdering

Uten administrativ klageadgang til en overprøvingsinstans vil aktørene være henvist til å anlegge søksmål for domstolene. Dette vil innebære prosesskostnader for så vel aktørene som domstolene. Videre vil ikke en domstol nødvendigvis sikre full overprøving av alle sider av vedtaket, spesielt hva gjelder forvaltningsskjønnet. Etter departementets vurdering ville dette svekke rettssikkerheten for aktørene i kraftmarkedet, herunder forbrukernes interesser.

Det legges til grunn at et departement ikke lenger kan være klageinstans, siden direktivet krever at klageinstansen skal være uavhengig av enhver regjering. Det foreslås at det opprettes en uavhengig klagenemnd som erstatning for dagens klagemulighet til OED. Slike klageinstanser finnes i dag på flere andre områder. Det har blitt stadig vanligere at klagesaker overføres til klagenemnder utenfor det ordinære forvaltningshierarkiet

En uavhengig klagenemnd vil etter departementets vurdering også bidra til å styrke reguleringsmyndighetens uavhengighet fra departementet. I dagens modell vil departementet kunne oppheve eller omgjøre NVEs vedtak av eget tiltak eller etter klage. Det vil i praksis gi føringer for NVEs framtidige saksbehandling. Avgjørelser som er fattet av en uavhengig klagenemnd vil også legge føringer for førsteinstansens senere behandling av liknende saker, men føringene vil bli gitt uavhengig av departementet og regjeringen. I praksis vil departementets styring av reguleringsmyndigheten dermed begrenses til overordnet styring gjennom regelverket, hovedsakelig forskrifter.

² Den engelske språkversjonen angir klagegjenstanden som en "decision" den tyske versjonen bruker begrepet "Entscheidung".

Departementet foreslår en ny lovhjemmel i energiloven for å opprette en uavhengig klagenemnd for energimarkedsregulering. Nemnda må være funksjonelt uavhengig av departement og regjeringen. For å sikre dette kan ikke departementet eller regjeringen ha kompetanse til å instruere nemnda i enkeltsaker eller til å gi instruksjoner om lovtolkning og skjønnsutøvelse.

Det bør presiseres nærmere i forskrift hva som er reguleringsoppgaver og hvilke vedtak som kan påklages til klagenemnda. Nemnda forutsettes å skulle behandle alle klager over enkeltvedtak som må defineres som regulatoroppgaver i direktivenes forstand. I øvrige saker der NVE ikke opptrer som reguleringsmyndighet etter direktivet, vil departementet fortsatt være klageinstans. I praksis vil dette blant annet bety at departementet forblir klageinstans for konsesjonssaker, med unntak for omsetningskonsesjon. For sistnevnte vil klage over reguleringsmyndighetens enkeltvedtak måtte rettes til den uavhengige klageinstansen.

Klagenemnda for energireguleringssaker bør ha full kompetanse i klagesaker og kunne prøve alle sider av saken, inkludert skjønnsutøvelsen, jf. forvaltningsloven § 34. Av hensyn til en reell tottrinnsbehandling bør ikke nemnda kunne instruere reguleringsmyndigheten om behandling av enkeltvedtak før de er fattet. Forvaltningsloven § 35 åpner for at klageinstansen kan omgjøre vedtak uten klage. Denne omgjøringsadgangen er adskillig snevrere enn adgangen til å endre vedtak som er påklaget. Departementet ser ikke tungtveiende grunner som taler mot at forvaltningsloven § 35 om omgjøring bør gjelde for nemnda.

Klagenemnda foreslås opprettet som et ordinært forvaltningsorgan som er funksjonelt uavhengig, men administrativt underlagt OED. Nemnda foreslås å bestå av tre medlemmer, samt et varamedlem og finansiert over statsbudsjettet. Nemndas medlemmer vil omfattes av statstjenestemannsloven. Regjeringen utnevner nemnda på åremål etter nærmere fastsatte kompetansekrav. Nemnda assisteres av et eget sekretariat utenfor forvaltningen.

Nemnda rapporterer årlig til OED og gir en oversikt over behandlede saker. Slik rapportering til OED kan også være hensiktsmessig med tanke på innspill til OEDs arbeid med regelverksutvikling.

Departementet legger til grunn at offentleglova vil gjelde for klagenemnda. Som forvaltningsorgan vil nemnda selv måtte avgjøre krav om innsyn i nemndas dokumenter. En klage på et slikt vedtak om innsyn vil i henhold til offentleglova § 32 første ledd behandles av det forvaltningsorganet som er nærmest overordnet det organet som har avslått kravet. Departementet legger til grunn at kravet om uavhengighet ikke er til hinder for at avslaget på innsyn gitt av klagenemnda vil kunne påklages til det organet som instansen administrativt hører inn under, det vil si departementet. På tilsvarende måte bør også eventuelle habilitetsvurderinger kunne foretas av OED. Nemndas vedtak bør i den grad de ikke har opplysninger som er unntatt offentlighet offentliggjøres, for eksempel på nemndas egen hjemmeside.

Dersom en part velger å prøve nemndas avgjørelse for domstolene legger departementet til grunn at det er staten ved klagenemnda som regnes som part i saken.

3.4 Transmisjon av elektrisk energi

3.4.1 Gjeldende rett

Sentralnettet består i hovedsak av 300 og 420 kV linjer og anlegg, og i deler av landet 132 kV der dette er høyeste spenningsnivå. Dagens sentralnett er fastsatt på grunnlag av funksjonelle kriterier som innebærer at sentralnettet skal være et landsomfattende og sammenhengende nett og sørge for sentrale utvekslingspunkter i alle regioner. Også den norske delen av utenlandsforbindelser inngår i sentralnettet. Sentralnettets utstrekning ble opprinnelig fastsatt av Statnett i 1997, med virkning fra 1. januar 1998. Flere klaget Statnetts avgjørelse inn til NVE, og deler av NVEs vedtak ble igjen påklaget til OED, som fattet vedtak i 1998. I 2001 tok NVE en rekke radialer inn i sentralnettet. Disse er i all hovedsak produksjonsradialer, men med noe tilknyttet forbruk. Etter forskriftsendringen i 2005 har NVE tatt enkelte av disse radialene ut ved enkeltvedtak. I 2003 ble all nedtransformering tatt inn i sentralnettet ved enkeltvedtak.

Etter energilovforskriften § 4-4 bokstav g kan NVE i enkeltvedtak avgjøre hvilke anlegg som skal inkluderes i sentralnettet. Av forskrift nr. 302 av 11. mars 1999 § 1-3 fremgår de to sentrale komponentene i definisjonen av sentralnettet: For det første må spenningsnivået minst være på 132 KV og for det andre må anlegget anses som et sentralnettsanlegg ut fra en vurdering av dets funksjon. Sentralnettet binder sammen produksjon og forsyning over hele landet og sikrer tilgang til markedet for kraftomsetting gjennom utvekslingspunkter i alle regioner.

Definisjonene av transmisjon og distribusjon i elmarkedsdirektiv III tilsvarer de som allerede følger av direktiv II. Til forskjell fra gassmarkedsdirektivet er betegnelsen ”system” ikke definert i elmarkedsdirektivet. Derimot er begrepene transmisjon og transmisjonssystemoperatør (TSO) definert i henholdsvis artikkel 2 nr. 3 og 4.

Transmission er definert som ”transport of electricity on the extra high-voltage and high voltage interconnected system with a view to its delivery to final customers or to distributors”. Begrepet er hovedsaklig definert ut fra nettkomponentenes fysiske og funksjonelle egenskaper. Dette er samme tilnærming som i definisjonen av distribusjon (artikkel 2 nr. 5). Kriteriet ”interconnected system” tyder på at det er maskede nett som inngår i direktivets definisjon, slik at kundespesifikke anlegg ikke er omfattet av definisjonen av et transmisjonssystem.

Spenningsnivået er et sentralt element i begge definisjonene, men er ikke konkretisert eller fastsatt med tall. I definisjonen av transmisjon inngår ”extra high voltage” og ”high voltage”. I definisjonen av distribusjon inngår ”high-voltage” og i tillegg ”medium-voltage” og ”low-voltage”. Definisjonene overlapper ved at begge omfatter system for transport av elektrisk energi over ”high-voltage”. Departementet har merket seg at det er store variasjoner mellom landene i EU når det gjelder hvordan grensen mellom transmisjonssystemet og distribusjonssystemet trekkes. Med utgangspunkt i direktivets generelle ordlyd må de enkelte statene selv foreta den nærmere grensedragning mellom transmisjons- og distribusjonssystemet. Denne vurderingen må etter departementets

forståelse forankres i direktivets definisjoner og under hensyntagen av nasjonale karakteristika for det enkelte lands system for transport av elektrisk energi.

For Norges del har departementet lagt til grunn at ”transmisjon” omfatter overføring av kraft på sentralnettsnivå. Regionalnettet anses som distribusjon i direktivets forstand.

Direktivet syntes å forutsette at landene har ordninger der systemansvaret følger eierskap til transmisjonsanlegg i et gitt område. Etter annet elmarkedsdirektiv artikkel 8 skal landene utpeke en TSO. For organiseringen av TSO'en hadde annet elmarkedsdirektiv artikkel 10 krav om selskapsmessig og funksjonelt, men ikke eiermessig, skille. En TSO er ansvarlig for å utvikle, drive og vedlikeholde et system med høyspentanlegg innenfor et gitt område. I Norge har man et system med anleggskonsesjoner på høyere spenningsnivå i kombinasjon med at systemansvaret i hele kraftsystemet, jf energiloven § 6-1, er tildelt det nettselskapet som eier hoveddelen av transmisjonssystemet, Statnett SF.

I Innst. S. nr. 83 (2001-2002) er følgende beskrivelse av Statnett gitt:

”Statnett er tillagt oppgaven som systemansvarlig i det norske kraftsystemet, oppgaven som sentralnettsoperatør, ansvaret for kraftsystemplanleggingen i sentralnettet, samt ansvaret for regulerkraftmarkedet og tilhørende avregning. Statnett er i tillegg en betydelig netteier.

Videre er Statnett ilagt oppgaver i forbindelse med beredskaps- og rasjoneringsituasjoner.”

Ved gjennomføringen av andre elektrisitetsdirektiv ble det lagt til grunn at det kun var én systemansvarlig i det norske kraftsystemet som var å anse som TSO i direktivets forstand. Anlegg definert som distribusjons- og regionalnett ble ansett som distribusjon i direktivets forstand, jf. Ot. Prp. nr. 61 (2005-2006) side 31. Etter departementets syn harmonerer en slik tilnærming best med direktivets definisjoner og forholdene i det norske kraftsystemet. Dette foreslås videreført under tredje energimarkedspakke.

3.4.2 Nye krav for transmisjon av elektrisk energi

En sentral del av tredje elmarkedsdirektiv dreier seg om nye krav til eiere av transmisjonssystem og til TSO'er, se kapittel 2.2.5 ovenfor. Det er nye krav om eiermessig skille, sertifisering av TSO og visse justeringer i de gjeldende direktivbestemmelsene som angir TSO'ens oppgaver. De nye kravene innebærer at direktivets skille mellom TSO og distribusjonssystemoperatører (DSO) har større rettslig betydning enn i pakke II.

Direktivet artikkel 9 til 12 setter som hovedregel krav til eiermessig skille mellom nettvirksomhet og produksjon/omsetning. Dette omtales som modellen for ”ownership unbundling”. Etter ordlyden i direktivet skal den som eier transmisjonssystem opptre som en TSO. Dersom transmisjonssystemet tilhørte et *vertikalt integrert foretak* på tidspunktet for ikrafttredelse av direktivet, som var 3. september 2009, kan medlemsland etter artikkel 9 nr. 8 i stedet for å kreve eierskapsmessig skille åpne for at foretakene følger andre regler som skal sikre uavhengighet for TSO: En første mulighet gir artikkel 13 og 14 om organisering etter ISO-modellen. Et annet alternativ følger av kapittel V om ITO-modellen. For det tredje har artikkel 9 nr. 9 og 10 egne regler om videreføring av ordninger etablert før 3. september 2009 som sikrer en mer effektiv uavhengighet for TSO

enn bestemmelsene om ITO i kapittel V. Sistnevnte ordning skal godkjennes av Kommisjonen i hvert enkelt tilfelle.

Det fremgår av artikkel 9 nr. 11 at vertikalt integrerte foretak ikke skal være forhindret fra å ta skritt for å etterkomme hovedregelen om eiermessig skille. Dette må forstås dit hen at alle land må gjennomføre regler om eiermessig skille, inkludert land som kun hadde transmisjonssystem(er) eid av vertikalt integrerte foretak den 3. september 2009. For de øvrige modellene legger departementet til grunn at direktivet kun gir statene en adgang, men ikke plikt, til å videreføre alternative ordninger til eiermessig skille, dersom dette er ønskelig og innenfor direktivets rammer.

Etter artikkel 10 og 11 skal nasjonal reguleringsmyndighet og Kommisjonen (ESA) kontrollere at kravene er oppfylt i tråd med prosedyrene for utpeking og sertifisering av transmisjonssystemoperatør.

Foruten krav til organiseringen av eierskap til transmisjonssystem viderefører det tredje elmarkedsdirektivet eksisterende krav til TSO'en og dens oppgaver, som i dag følger av pakke II. Artikkel 15 regulerer system- og balansetjenester og artikkel 16 har bestemmelser om konfidensialitet for TSO'er og DSO'er. Det vises til omtale i kapittel 2.3.1. Reglene om TSO i direktivet kapittel IV suppleres av bestemmelser om tredjepartsadgang, markedsåpning og direkte forbindelser i direktivet kapittel VIII (artikkel 32 til 34).

Det fremgår av fortalen punkt (11) at intensjonen med strengere regler om uavhengighet for TSO er å fjerne muligheten for vertikalt integrerte foretak til å diskriminere mellom egne og eksterne kraftleveranser i driften og utviklingen av transmisjonssystemet.

3.4.3 Departementets vurdering

De nye kravene om eiermessig skille i tredje elmarkedsdirektiv gjør sontringen mellom transmisjon og distribusjon mer fremtredende enn ved gjennomføringen av andre energimarkedspakke. I det følgende redegjøres det først for departementets vurderinger av virkeområdet for direktivets regler om eiermessig skille (sentralnett). Dernest vurderes to alternativer for hvordan direktivets regler om eiermessig skille på transmisjonsnivå kan gjennomføres i norsk rett.

Definisjon av transmisjon (sentralnett)

Hensynet til en robust gjennomføring av direktivet tilsier at hjemmelsgrunnlaget for vedtak som fastsetter sentralnettets utstrekning gis en tydeligere forankring i energiloven. Etter departementets vurdering sammenfaller definisjonen av det norske begrepet "sentralnett" med definisjonen av transmisjonsnett i direktivets forstand. Hjemmel til å fastsette sentralnettets utstrekning foreslås lagt til departementet, med mulighet for delegering til NVE, som i dag. NVEs vedtak vil som i dag kunne påklages til departementet. Det å fastsette sentralnettets utstrekning er etter departementets vurdering ikke et vedtak som skal fattes av den uavhengige reguleringsmyndigheten. I tilknytning til

definisjonen av sentralnett foreslås det også at begrepet ”sentralnettsforetak” defineres tilsvarende.

Sentralnett er et innarbeidet begrep gjennom forvaltningspraksis. Innholdet i definisjonen forutsettes i all hovedsak videreført. Etter departementets syn bør nedtransformering til regionalnett fremdeles inngå i sentralnett. Definisjonen av sentralnettsforetak vil i første rekke omfatte Statnett, men også andre virksomheter som eier ledninger i sentralnett. Sentralnett eid av andre dreier seg om et titalls vertikalt integrerte virksomheter (innleieordningen). Eierandelene varierer mellom ca. 0,10 % og ca. 1,30 % av sentralnettets totale inntektsramme. Til sammen utgjør disse ledningene om lag ti prosent av sentralnett. Som operatør for sentralnett (innleieordningen) og som systemansvarlig har Statnett viktige oppgaver knyttet til driften av disse anleggene. Andre eiere av sentralnett har ansvar for vedlikehold og investeringer gjennom anleggskonsesjonen.

En snever tolkning av direktivet kunne tilsi at installasjoner som eies av andre enn Statnett ikke skulle anses som et ”system” innenfor et nærmere angitt område, slik definisjonen av TSO synes å forutsette. På den annen side kan det synes anstrengt å holde enkelte installasjoner for overføring av elektrisk kraft på sentralnettsnivå utenfor definisjonen av transmisjon, når anleggene i dag er definert som deler av sentralnett, og har en tilsvarende funksjon som sentralnett for øvrig. Departementet har merket seg det at svenske lovforslaget for gjennomføring av pakke III vurderte direktivets definisjon av TSO i tilknytning til Svenska kraftnät. Det svenske stamnätet er ansett som transmisjonssystem og Svenska Kraftnät eneste transmisjonssystemoperatør. Av den svenske ellagen kapittel 1 § 5 b fremgår følgende definisjon av stamnätsforetag: ”Med stamnätsforetag ska i ellagstiftningen avses den som innehar nätkoncession för stamnätet eller största delen därav”. Videre fremgår følgende av den svenske Prop. 2010/11:70:

”I Sverige utgörs överförings- eller transmissionssystemet av stamnätet, som ägs av staten och förvaltas av Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät), som har koncession för nästan alla stamledningar. Svenska kraftnät fyller sålunda rollen som TSO och omfattas av elmarknadsdirektivets krav på effektiv åtskillnad och certifiering.”

Departementet har vurdert om en tilsvarende tilnærming kunne være aktuell i Norge, for eksempel om definisjonen av sentralnett utformes med utgangspunkt i hvilke anlegg den systemansvarlige selv eier. Etter departementets vurdering taler direktivets ordlyd mot en tilsvarende definisjon anvendt på norske forhold, særlig i lys av innleieordningens omfang og innhold.

Etter departementets vurdering vil direktivets krav til eiere av transmisjonssystem måtte omfatte de anleggene i sentralnett som leies inn av Statnett. Nye krav om Eiermessig skille må derfor gis anvendelse på disse anleggene ved gjennomføring av tredje pakke.

Departementet ber høringsinstansene om merknader til definisjonen av transmisjon og behovet for en eventuell justering av sentralnettets utstrekning i forbindelse med gjennomføring av tredje energimarkedspakke.

Krav om eiermessig skille

Statnett eier og driver anlegg i sentralnettet, og har gjennom rollen som systemansvarlig nettselskap et landsomfattende ansvar for å drive og utvikle sentralnettet, herunder å foreta samfunnsmessig rasjonelle investeringer. Statnetts systemansvar og eierskap til nett på høyeste spenningsnivå harmonerer etter departementets syn godt med direktivets angivelse av TSO-oppgavene. Etter direktivet artikkel 9 nr. 8 er eiermessig skille det eneste alternativet for Statnetts organisering, siden Statnett SF ikke var et vertikalt integrert foretak den 3. september 2009. Et vertikalt integrert selskap er i følge direktivet en virksomhet innenfor transmisjon eller distribusjon og samtidig produksjon eller omsetning av elektrisitet, underlagt felles kontroll, jf artikkel 2 nr. 21. Statnett hadde ikke produksjons- eller omsetningsvirksomhet av elektrisitet pr. 3. september 2009.

Energiloven, energilovforskriften eller andre forskrifter i medhold av energiloven inneholder ikke i dag bestemmelser som stiller krav til Statnetts eiermessige uavhengighet fra konkurranseutsatt virksomhet. Etter energiloven § 4-6 første ledd første alternativ må en vertikalt integrert virksomhet som er tillagt systemansvar etter § 6-1 skille nettvirksomheten fra virksomhet innen produksjon eller omsetning av elektrisk energi. Det stilles i dag krav til at virksomhetene skal være organisert i selvstendige juridiske enheter, men ikke krav til eiermessig skille. Dette er ikke tilstrekkelig etter tredje elmarkedsdirektiv. Ordlyden i energiloven § 4-7 passer ikke for gjennomføring av det tredje elmarkedsdirektiv, siden eiermessig skille er eneste mulighet for Statnett. Den gjeldende formuleringen ”vertikalt integrert virksomhet som er tillagt systemansvar etter § 6-1” bør derfor tas ut av energiloven § 4-6 første ledd.

Etter departementets vurdering innfrir Statnett kravene til eiermessig skille. Det statlige eierskapet i Statnett SF er organisert med OED som øverste beslutningsorgan. Videre kommer kravene om nøytral og ikke-diskriminerende opptreden for Statnett som systemansvarlig, avregningsansvarlig, omsetningskonsesjonær og anleggskonsesjonær, som følger av forskrifter og konsesjoner gitt i medhold av energiloven. Det må etter direktivet sikres at personer som utnevnes i Statnetts styrende organer i praksis ikke direkte eller indirekte kan utøve rettigheter eller kontroll over Statkraft eller andre foretak som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi (og vice versa). Dette er forhold som må ivaretas under utøvelsen av det statlige eierskapet. Så lenge Statnett er eneste systemansvarlig i Norge, og OED gjennom foretaksmøte direkte velger Statnetts styre, vil statsforetaksloven i kombinasjon med for eksempel vedtektsbestemmelser og arbeidskontrakter for Statnetts personell gi et juridisk rammeverk for gjennomføring av kravene om eiermessig og funksjonelt skille.

Kravene om uavhengighet for TSO fra produksjon/omsetning skal kunne håndheves av nasjonal regulator gjennom en sertifiseringsordning, og etter saksbehandlingsregler som følger av direktivet artikkel 10. Hensynet til en klar gjennomføring av direktivet taler for at kravene til eiermessig skille for Statnetts del nedfelles i energiloven. Departementet mener det klargjør rettstilstanden, og innebærer etter departementets vurdering ikke noen vesentlig endring av gjeldende rett.

For de øvrige netteierne i sentralnettet, som inngikk i vertikalt integrerte foretak 3. september 2009, begrenser direktivet for mulighetene til videre eierskap. For disse aktørene vurderer departementet *to hovedalternativer* for gjennomføring av kravene til eiere/operatører:

Alternativ 1:

Et første alternativ er en ren TSO-løsning der modellen for eiermessig skille gjennomføres fullt ut. Statnett er i dag den eneste systemansvarlige i det norske kraftsystemet og forslaget medfører at Statnett sertifiseres som eneste TSO i Norge. Direktivet forutsetter at den som sertifiseres og utpekes til TSO må utøve de oppgaver som følger av direktivet, og som systemansvarlig utfører Statnett de fleste av disse oppgavene i dag. Direktivet forutsetter blant annet at TSO skal ha oppgaver i forbindelse med kapasitetstildeling, flaskehalsbehandling, innkreving av flaskehalsinntekter, balansebehandling, håndtering av kraftutveksling med tilgrensende transmisjonssystemer m.m. Dette er i tråd med Statnetts systemansvar i dag, slik det er nedfelt i konsesjon for utøvelse av systemansvaret og systemansvarsforskriften. Statnett har også ansvaret for slike oppgaver i nettanlegg det ikke selv eier.

Etter departementets oppfatning er det viktig at systemansvaret utøves på en samfunnsmessig rasjonell måte og med klare ansvarsforhold. Den systemansvarliges ivaretagelse av et effektivt kraftmarked og tilfredsstillende leveringskvalitet bør derfor ikke spres på flere aktører. I praksis synes det krevende om andre enn Statnett skulle utføre oppgaven som tilligger en TSO, eksempelvis innenfor de relativt små områdene hvor andre enn Statnett eier sentralnettsanlegg. Det vil for eksempel være begrensede muligheter for å balansere produksjon og forbruk. En ordning der andre enn Statnett sertifiseres som TSO, ville dessuten medføre at oppgaver som følger av dagens systemansvar overføres til andre. I tillegg innebærer direktivets krav om eiermessig skille at andre eiere ikke kan ha direkte eller indirekte kontroll eller rettigheter i kraftproduksjon eller omsetning.

Departementet anser det derfor ikke som aktuelt å sertifisere andre aktører enn Statnett som TSO og at vertikalt integrerte selskapene som i dag eier anlegg i sentralnettet ikke oppfyller kravene til sertifisering. En ren TSO-løsning er i tråd med målsettingen om at hele sentralnettet på sikt bør eies av Statnett. Som systemansvarlig nettselskap i Norge vil Statnett dermed få en styrket kontroll med sentralnettet. Dersom alternativ 1 velges, vil andre sentralnettseiere enn Statnett måtte overdra sine eierandeler til Statnett SF, som den eneste aktuelle kjøper, innenfor en nærmere fastsatt tidsfrist og til betingelser fastsatt av reguleringsmyndigheten.

Alternativ 2:

Et annet alternativ er at sentralnettseiere som tilhørte et vertikalt integrert selskap 3. september 2009 gis muligheten til å velge mellom enten å selge anleggene til Statnett, eller å videreføre sitt eksisterende eierskap, med nødvendige justeringer, innenfor rammene av direktivets modell for uavhengig systemoperatør (ISO). En slik variant kan gjennomføres ved en egen lovbestemmelse som sier at andre sentralnettsforetak enn

Statnett (andre netteiere) kan beholde eierskapet, men må overføre ansvaret for drift, vedlikehold og investeringer til Statnett som uavhengig systemoperatør, jf direktivet artikkel 13. Det følger av direktivet artikkel 14 at selskapet som eier sentralnettsanlegg må være uavhengig fra andre aktiviteter enn transmisjon når det gjelder rettslig form, organisering og beslutninger.

De eksisterende sentralnettseierne (unntatt Statnett) kan etter alternativ 2 velge om de vil beholde et i hovedsak finansielt eierskap, eller om de vil overdra anleggene til Statnett etter betingelser tilsvarende alternativ 1. Forslaget innebærer en lignende løsning som i Danmark, med overdragelse til staten som eneste salgsalternativ, jf. den danske lov om elforsyning § 35. Eierforetaket må samtidig pålegges en plikt til å samarbeide med Statnett som ISO i samsvar med artikkel 13 nr. 5, samt pålegges krav om selskapsmessig og funksjonelt skille, jf. artikkel 14.

Departementet anser ikke noen av de øvrige modellene for eierskap til sentralnettet som aktuelle for norske forhold. Bestemmelsene om uavhengig transmisjonsoperatør (ITO) virker lite praktisk for norske forhold, da dette vil innebære en ny form for organisering og struktur. Tilsvarende virker det upraktisk med en ITO-liknende løsning for å gi Statnett en mer effektiv uavhengighet enn valget av ITO-modellen etter direktivet kapittel V ville gjort.

ISO-modellen forutsetter en nærmere regulering av grensesnittet mellom netteier og uavhengig systemoperatør, og krever et effektivt skille mellom systemoperatørens oppgaver og de beføyelsene som ligger igjen hos eierne av de enkelte nettanlegg. Modellen krever at transmisjonseiere overfører ansvaret for drift, vedlikehold og utbygging av transmisjonsnettene til systemansvarlig nettselskap (ISO). Det følger av artikkel 13 nr. 4 at Statnett (som ISO) må gis oppgaver som omfatter tildeling og håndtering av tredjepartsadgang (tilknytningsplikt), innkreving av anleggsbidrag, vedlikehold, søknader om nødvendig myndighetsgodkjenning og investeringsbeslutninger ved re- og nyinvesteringer. Etter artikkel 13 nr. 5 plikter netteier å samarbeide og støtte ISO i gjennomføringen av disse oppgavene, samt å finansiere investeringer som er besluttet av ISO og godkjent av regulator, eller samtykke til at ISO eller andre interessenter står for finansieringen.

Anleggskonsesjonær har gjennom dagens systemansvarsforskrift ansvar for utarbeidelse av planer og oversikter, som blant annet omfatter effektiv gjenoppretting av normal drift av egne anlegg, tvangsmessig utkobling av forbruk, endring av egne anlegg, å varsle systemansvarlig om driftssituasjoner hvor fastlagt spenningsgrense ikke kan overholdes og analysere og rapportere til systemansvarlig alle driftsforstyrrelser i eget regional- og sentralnett. Videre skal anleggskonsesjonær ta beredskapsmessige hensyn ved planlegging, utførelse og drift av de enkelte anlegg. Ansvar for disse oppgavene for de enkelte anleggene vil måtte overføres til ISO.

Anleggskonsesjonærene har i dag også ansvar for vedlikehold i henhold til konsesjoner gitt etter energiloven § 3-1 og plikter å holde anlegget i driftsikker stand, herunder sørge for vedlikehold og modernisering som sikrer en tilfredsstillende leveringskvalitet. Det følger av bestemmelsene om ISO at alt vedlikeholdsansvar vil måtte overføres til ISO, ved

en eventuell overføring av drift for enkelte anlegg. Ansvar for kundehåndtering, tariffing og håndtering av nytilknytninger er i dag delt mellom Statnett som sentralnettsoperatør og de enkelte omsetnings- og anleggskonsesjonærer for de innleide anlegg. Plikten til å tilknytte nye kunder er pålagt den enheten som har anleggskonsesjon for det aktuelle anlegget i sentralnettet. Plikten innebærer å utrede, omsøke og bygge nett uten ugrunnet opphold. Departementet legger til grunn at disse forholdene må karakteriseres som håndtering av tredjepartadgang (tilknytningsplikt) som må overføres ISO ved valg av denne modellen.

Ansvar knyttet til inntektsrammespørsmål, økonomisk og teknisk rapportering til NVE og kapitalforvaltning er i dag tillagt innehavere av omsetningskonsesjon som eier nettanlegg eller har ansvar for nettjenester. Departementet legger til grunn at ansvaret for å rapportere økonomiske data for nettanleggene og for foretaket fortsatt kan ligge hos anleggseier ved en organisering etter ISO-modellen.

De fleste ansvarsoppgavene knyttet til de innleide sentralnettsanleggene, som i dag påhviler eier som anleggskonsesjonær, må etter departementets vurdering overføres til den uavhengige systemoperatøren. Dette tilsier at netteierens anleggskonsesjoner etter energilovens § 3-1 også må overføres til Statnett som uavhengig sentralnettsoperatør (ISO). En slik overdragelse av anleggskonsesjonene vil gi en klarere ansvarsfordeling mellom anleggseier og Statnett som ISO. En overføring av anleggskonsesjonene til Statnett vil innebære at det rettslige ansvaret som følger av konsesjonsvedtak fastsatt med hjemmel i energilovens § 3-1, og relevante bestemmelser i energiloven og forskrifter, legges til Statnett som ISO og ikke den enkelte eier av nettanleggene. En overføring av anleggskonsesjonen vil etter departementets syn være i tråd med prinsippene i kap. 4.2 i Ot. prp. nr. 62 (2008-2009) hvor det fremgår at:

”I de tilfellene hvor eierskap og drift er skilt, skal konsesjoner etter energiloven §§ 3-1, 3-2 og 5-1 innehas av det selskapet som står for driften av anleggene. Selskapet som står for driften må gjennom avtaler med eier sikres full kontroll med anleggene.”

Ved innføring av en ISO-modell vil departementet peke på at direktivet artikkel 13 nr. 4 også krever at ISO skal ha ansvar for å planlegge, bygge og sette i drift ny infrastruktur på transmisjonsnivå. Dette tilsier at Statnett (som ISO) må være den som søker konsesjon for å bygge de aktuelle anleggene. Det følger også av direktivet at ISO skal ha det overordnede ansvaret for planlegging og konsesjonsprosess.

Sentralnettseiere som overfører ansvaret for drift og vedlikehold av overføringsnettet til Statnett (som ISO) vil få reduserte kostnader sammenlignet med øvrige netteiere. Dersom det blir aktuelt med en ISO-modell, må derfor behovet for eventuelle justeringer i dagens økonomiske regulering i medhold av energiloven vurderes nærmere.

I henhold til elmarkedsdirektiv III artikkel 9 nr. 11 skal vertikalt integrerte virksomheter som eier transmisjonssystem ikke hindres i å oppfylle kravene om eierskapsmessig skille. Gjennom muligheten til å overdra anlegg til Statnett som alternativ til å bruke en ISO-modell, vil forslaget sikre at de enkelte sentralnettseierne kan gjennomføre transaksjoner

som vil bringe det norske sentralnettet i samsvar med direktivets krav om eierskapsmessig skille.

Departementet ber om høringsinstansenes synspunkter på om alternativ 1 eller 2 for nasjonal gjennomføring av kravene til eier og operatør av transmisjonssystem.

Verdsettelse av sentralnettsanlegg

Både alternativ 1 og 2 forutsetter at sentralnettsanlegg bare kan overdras til Statnett. Ved overdragelse av transmisjonsnett må Statnett kompensere selger for verdien av anlegg som overdras. Dette henger tett sammen med den økonomiske reguleringen, og det bør derfor være en regulatoroppgave å utvikle en metode som kan benyttes til å beregne og fastsette en salgssum for anleggene som skal overdras.

Hovedprinsippet som legges til grunn er at salgssummen skal fastsettes slik at nåverdien av inntektsstrømmen fra avskrivnings- og avkastningselementet selskapene får gjennom inntektsreguleringen og salgssummen minst tilsvare selgende selskaps investeringskostnad. Dette skal beregnes for den samlede anleggsmassen som skal overdras til Statnett fra den enkelte transmisjonsnettseier, og ikke for hvert enkelt av de overdratte anleggsmidlene. For anlegg under utførelse skal salgssummen settes lik selgers medgåtte kostnader i prosjektet på salgstidspunktet. Det forutsettes at dette kun gjelder kostnader som ville blitt aktivert i selskapets balanse som anleggsmidler under sentralnettsvirksomheten ved ferdigstillelsen av prosjektet.

For å beregne en rimelig salgssum for anleggene som skal overdras må det tas hensyn til at inntektsrammereguleringen ble vesentlig endret i 2007. Frem til 2007 var nettselskapene underlagt en avkastningsregulering. Ved en avkastningsregulering vil nåverdien av inntektsstrømmen fra reguleringen pluss salgssummen være lik selskapets investeringskostnad. I slike tilfeller vil derfor en salgssum lik bokført³ verdi være rimelig.

Fra 2007 har inntektsrammene blitt fastsatt årlig basert på 40 prosent av selskapets eget kostnadsgrunnlag og 60 prosent av en kostnadsnorm beregnet av NVE. I kostnadsgrunnlaget inngår selskapets avskrivninger og et avkastningselement tilsvarende det man ville hatt under en avkastningsregulering⁴. Kostnadsnormen beregnes av NVE, blant annet basert på sammenlignende effektivitetsanalyser. For transmisjonsnett som eies av andre enn Statnett inngår i hovedsak de samme kostnadene i de sammenlignende analysene som i kostnadsgrunnlaget. Sammenlignet med en avkastningsregulering innebærer inntektsreguleringen fra og med 2007 at tidsprofilen på inntektsstrømmen endrer seg, selv om nåverdien over levetiden skal bli tilnærmet den samme. De sammenlignende analysene medfører at selskapene får mindre av inntekten tidlig i anleggenes økonomiske levetid, mens mer kommer sent.

³ I henhold til gjeldende regler skal nettselskapenes anleggsmidler avskrives lineært over sin økonomiske levetid og anleggsmidlets bokførte verdi er til enhver tid investeringskostnaden fratrukket akkumulerte avskrivninger.

⁴ Frem til 2009 inngikk dette med to års etterslep.

Endringen i tidsprofilen på inntektsstrømmen medfører at man ved beregning av salgssummen må ta hensyn til hvor gamle anleggsmidlene var i 2007 i tillegg til alderen på salgstidspunktet. For investeringer foretatt i 2007 eller senere ville salgssum lik bokført verdi alltid innebære en underkompensasjon til selger, og dette er uavhengig av salgstidspunkt. Dersom investeringstidspunktet for et anlegg som skal overdras var lenge før 2007, ville selger få en overkompensasjon dersom salgssummen ble satt til bokført verdi. Dette skyldes at inntektsstrømmen fra anleggsmidler under den gjeldende reguleringen etter en tid overstiger inntektsstrømmen man ville hatt under en avkastningsregulering.

I tilknytning til anleggsoverdragelser er det spesielle regler i kontrollforskriften som kommer til anvendelse. I henhold til forskriften skal kjøper (i dette tilfellet Statnett) og selger justere sin bokførte kapital tilsvarende de overdratte anleggenes bokførte verdi, uavhengig av salgssum. Dersom samlet kjøpssum for alle anlegg som overdras fra ett nettselskap til Statnett overstiger den bokførte verdien på de samme anleggene, vil det derfor være behov for et unntak fra regelverket på dette området. I motsatt fall vil Statnett ikke kunne oppnå en rimelig avkastning på sine investeringer. Årsaken til at det er behov for et unntak i dette tilfellet er at det er forskjeller i metoden for hvordan kostnadsnormen til Statnett fastsettes og hvordan den fastsettes for de øvrige nettselskapene, som følge av at det ikke finnes tilsvarende selskaper i Norge å sammenligne Statnett med. Ulikhetene i metode medfører at inntektsstrømmen fra avskrivnings- og avkastningselementet i Statnetts inntektsramme har en annen tidsprofil enn inntektsstrømmen for nettselskapene for øvrig.

Kontrollforskriften sier videre at kjøper og selger av nettanlegg skal bli enige om en overføring av årlig inntektsramme fra selger til kjøper. Departementet legger til grunn at selger ikke skal ha inntektsramme på sentralnettsvirksomheten etter salgstidspunktet, og at inntektsrammen i sin helhet skal overtas av sentralnettselskapet. I praksis vil dette skje ved at NVE ikke inkluderer kostnader knyttet til sentralnettsvirksomhet i selgende selskapers kostnadsgrunnlag, og at disse kostnadene og tilhørende anlegg tas ut av de sammenlignende effektivitetsanalysene. Statnetts inntektsramme vil de to første årene måtte fastsettes på annet grunnlag enn det som er vanlig siden andre selskapers kostnader skal inkluderes i deres kostnadsgrunnlag. I tillegg må normen for avbruddskostnader (KILE) som inngår i Statnetts inntektsramme oppdateres, slik at kostnadsrammen også reflekterer avbruddskostnader i tilknytning til de overdratte anleggene.

3.5 Distribusjon av elektrisk energi

3.5.1 Gjeldende rett

Departementet har lagt til grunn at ”distribusjonssystem” i direktivets forstand består av både regional- og distribusjonsnettet, jf. Ot. prp. nr. 61 (2005-2006) side 20 og 31. I kontrollforskriften § 1-3 defineres regionalnett som ”overføringsnett mellom sentralnett og distribusjonsnett”. I samme bestemmelse er distribusjonsnett definert som ”overføringsnett med nominell spenning opp til og med 22 kV, med mindre annet er

bestemt". Dette betyr at regionalnettet som hovedregel omfatter alle anlegg som ikke inngår i sentralnettet og med spenning høyere enn 22 kV. Regionalnett kan imidlertid også omfatte anlegg med lavere spenning enn 22 kV.

Tall fra 2011 viser at det er 86 selskap som eier anlegg i regionalnettet. Av disse er det kun en mindre andel som eier regionalt sammenhengende nettkomponenter. De resterende har anleggskonsesjon for ett eller flere anlegg. Flere av anleggene har ikke nettvirksomhet som sin kjerneoppgave; produksjonsrelaterte nettanlegg, industri, eiere av transformatorer og bryteranlegg. Det er rundt 150 sluttbrukere tilknyttet regionalnettet. Disse omfatter kraftintensiv industri i tillegg til andre næringskunder som flyplasser, sykehus, næringsparker m.m.

Nettanlegg med spenning opp til og med 22 kV er definert som distribusjonsnett, med mindre annet er bestemt. Her er det som regel gitt områdekonsesjon etter energiloven § 3-2, med rett til å bygge, eie og drive nett innenfor et geografisk område. I de største byene har områdekonsesjonærer også tillatelse til bygging av kabelnett opp til 132 kV. Denne nettvirksomheten forsyner alminnelig forbruk. Ved utgangen av 2011 var det 136 distribusjonsnettselskaper. Av disse er det til sammen 92 selskap med under 10 000 kunder, 36 selskaper med mellom 10 000 og 100 000 kunder, og 8 selskap med over 100 000 kunder.

Krav til drift av distribusjonssystem som følger av andre elmarkedsdirektiv er i dag gjennomført i energiloven §§ 4-6 og 4-7.

3.5.2 Nye krav for operatør av distribusjonssystem

Etter *artikkel 25 nr. 1* skal en operatør av distribusjonssystem (DSO) være ansvarlig for å sikre systemets evne til å imøtekomme rimelig etterspørsel etter nettjenester. Ordlyden er noe justert i forhold til andre elmarkedsdirektiv, se kapittel 2.2.7 ovenfor.

I *artikkel 26* om selskapsmessig og funksjonelt skille er det foretatt en liten innstramming i kravene om overvåkingsplan og reguleringsmyndighetens overvåking, jf. artikkel 26 nr. 2 bokstav d. Etter artikkel 26 nr. 3. skal statene sikre at DSO-virksomheter som er vertikalt integrert er underlagt tilsyn fra reguleringsmyndigheten eller andre, slik at de ikke kan dra nytte av sin vertikale integrasjon ved å hemme konkurransen i kraftmarkedet. Departementet legger til grunn at reguleringsmyndigheten vil overvåke at nettselskapene overholder nøytralitetsplikten.

Artikkel 28 er ny og gjelder lukkede distribusjonssystemer. For slike systemer "kan" det gjøres unntak fra krav om å anskaffe nettap etter objektive, ikke-diskriminerende og markedsmessige prinsipper. Videre kan operatøren unntas fra kravet om forhåndsregulering av tariffene etter direktivet artikkel 32 nr. 1. Hvis noen av sluttbrukerne krever det, skal tarifferingen likevel prøves av reguleringsmyndigheten, jf. artikkel 28 tredje ledd. I artikkel 28 nr. 4 er det et begrenset unntak for et mindre antall husholdningskunder som er ansatt eller har liknende tilknytning til eieren av distribusjonssystemet, og som befinner seg innenfor dennes område. Departementet legger

ikke opp til noen endringer i energiloven for gjennomføring av denne ”kan”-bestemmelsen etter direktivet.

I *artikkel 29* er bestemmelsen om kombinert operatør for distribusjons- og transmisjonssystem endret til at en slik aktør vil måtte oppfylle de innstrammede kravene som gjelder for TSO. Departementet ser det ikke som nødvendig å gjennomføre egne regler om kombinerte operatører i energiloven, da dette er en mulighet som følger direkte av direktivet, og som vil gjelde konsesjonærer som allerede er regulert i energiloven. Etter departementets vurdering er direktivet ikke til hinder for at eksempelvis Statnett (eiermessig atskilt) kan eie og drive nett også på lavere spenningsnivå.

3.5.3 Departementets vurdering

I *artikkel 24* er bestemmelsen om at medlemsstatene skal peke ut, eller kreve at netteiere peker ut, en eller flere distribusjonssystemoperatører (DSO) videreført. I *artikkel 25* angis de sentrale oppgaver for DSO, som er å sørge for nettets tilgjengelighet på lang sikt, sørge for at nettets brukere ikke blir diskriminert, samt å gi informasjon om nettilknytning.

I henhold til andre elmarkedsdirektiv anser departementet netteiere med områdekonsesjon som utpekt som DSO. Oppgavene til DSO harmoniserer etter departementets syn med de oppgaver nettkonsesjonæren har. For regionalnettet kan det være noe mer uklart hvem som skal anses som DSO slik direktivet forutsetter. Etter departementets vurdering vil det norske distribusjons- og regionalnettet kunne møte økte omstillingskrav og nye forventninger til hva nettet skal levere i årene fremover. Det er et betydelig behov for nettinvesteringer i perioden, drevet fram av blant annet nettets tekniske levealder, demografisk utvikling, klima- og fornybarmål, økt sårbarhet for avbrudd og økende effektuttak. Stadig mer uregulerbar kraft og tettere integrering med andre lands kraftsystemer gir utfordringer for driften og balanseringen av systemet. Selskapene skal også rulle ut AMS, med mulighet for teknologiutvikling og nye forretningsmuligheter.

Direktivet åpner også for mulighetene for å gi DSO'er ytterligere oppgaver i form av å dekke energitap og reservekapasitet i nettet, samt ansvar for balansetjenester i distribusjonsnettet (artikkel 25 nr. 5 og 6). Dette kan bli mer aktuelt fremover, og det kan ikke utelukkes at ansvar for balansering av systemet på sikt blir flyttet lenger ned i nettet. I nye nettkoder som nå er under utvikling i EU, ser det ut som ansvarsfordelingen mellom TSO og DSO blir nærmere trukket opp.

I lys av denne forventede utviklingen kan det tenkes at ikke alle områdekonsesjonærer vil være i stand til eller se det som ønskelig å løfte de oppgavene som tilligger DSO. Som en konsekvens av dette vurderer departementet å se om andre inndelinger enn dagens områdekonsesjonsordning kan være aktuell som grunnlag for DSO'er i fremtiden. De som utpekes som DSO'er må settes i stand til å utføre oppgavene innenfor sitt område. Det er på det nåværende tidspunkt for tidlig å si noe om utfallet av disse vurderingene. For å kunne oppfylle kravene i tredje elmarkedsdirektiv på en robust måte, med mulighet til en klarere utpeking av hvem som skal anses som DSO i forskjellige områder av landet, foreslås det en hjemmel for nærmere forskrifter om DSO i ny § 3-7.

3.6 Gjennomføring av forordning 713/2009 EF (opprettelse av ACER)

Departementet foreslår at forordningen gjennomføres ved inkorporasjon. Etter energiloven § 10-6 kan departementet gi forskrifter som er nødvendig til ivaretagelse av Norges forpliktelser etter EØS-avtalen. For å sikre et robust hjemmelsgrunnlag for tilslutning til EU-byrået foreslås det en endring i ordlyden som uttrykkelig viser til forordningen. Opprettelsen av det nye EU-byrået ACER er beskrevet i avsnitt 2.4 ovenfor. Innlemmelse i norsk rett vil skje med de tilpasninger som følger av vedtaket om innlemmelse i EØS-avtalen.

3.7 Gjennomføring av forordning 714/2009 EF (grensekryssende krafthandel)

Som forordning er rettsakten bindende i sin helhet og skal gjennomføres ordrett i norsk rett. Det foreslås derfor at forordningen innlemmes ved inkorporasjon gjennom ny forskrift som gir forordningen anvendelse slik den lyder. For Norges del vil forordningen ha det innhold som fremgår av EØS-komiteens beslutning om innlemmelse i EØS-avtalen.

Departementet viser til at artikkel 21 i forordningen ikke hindrer statene i å ha mer detaljerte regler enn hva som følger av forordningen. Departementet legger derfor til grunn at gjeldende regulering i og i medhold av energiloven kan videreføres og ikke vil være i strid med forordningen, med mindre det skulle foreligge en direkte motstrid. På forskriftsnivå vil dette bli gjennomgått i forbindelse med en eventuell egen høring om forskriftsendringer for gjennomføring av tredje energimarkedspakke.

Når det gjelder de nye prosedyrene for sertifisering av TSO synes direktivet og forordningen om grensekryssende krafthandel å ha en viss grad av overlapp. De nye foreslåtte bestemmelsene om sertifisering mv. vil tjene til gjennomføring av direktivet og forordningen på dette punktet.

Det foreslås at ordlyden i hjemmelsbestemmelsen i energiloven § 10-6 annet ledd oppdateres til å vise til forordning 714/2009. Departementet har for øvrig ikke funnet behov for lovendringer.

3.8 Endringer i energiloven § 4-2

I elmarkedsdirektiv III artikkel 37 nr. 6 er det inntatt nye krav om at reguleringsmyndigheten skal forhåndsregulere vilkår for tilknytning til nettet og tilgang til grensekryssende infrastruktur, inklusive prosedyrene for kapasitetsallokering og flaskehalshåndtering. Slike forhold er blant annet regulert i utenlandskonsesjoner etter energiloven § 4-2.

Et sentralt formål med utenlandskonsesjonsordningen er å legge til rette for en mest mulig effektiv og sikker kraftutveksling mellom Norge og utlandet, på en måte som ivaretar

allmenne samfunnsinteresser som forsyningssikkerhet, miljø og ressursforvaltning. En viktig del av utenlandskonsesjonsordningen er å fastsette prinsippene for handel.

Det foreslås et lovbestemt krav om at metoden for å fastsette betingelser for tilgang til utenlandsforbindelser skal godkjennes av reguleringsmyndigheten. I fastsettelsen av slike vilkår vil prinsippene i forordning 714/2009 om grensekryssende krafthandel og dens vedlegg være førende. Etter forordningen artikkel 21 kan det fastsettes mer detaljerte bestemmelser enn hva forordningen gir anvisning på, men disse må ikke stå i motstrid til forordningen. Det legges til grunn at departementet fremdeles kan fastsette handelsvilkår og utforme generelle prinsipper i tråd med forordningen. Dette anses ikke å være til hinder for at departementet gir ytterligere føringer i konsesjonene eller i forskrift.

3.9 Unntak fra forvaltningsloven ved fastsettelse av inntektsrammer

NVE regulerer i dag nettselskapene økonomisk gjennom fastsettelse av årlige inntektsrammer for hvert enkelt selskap, jf forskrift om kontroll av nettvirksomhet av 11. mars 1999 nr. 302, med senere endringer. Fastsettelsen av inntektsrammene bygger på et prinsipp om at nettselskapene over tid skal få dekket sine kostnader, samt en rimelig avkastning av investert kapital. De individuelle inntektsrammene innebærer at det settes et tak for hvert enkelt selskaps maksimale tillatte inntekt fra monopol tjenester (nettvirksomhet), jf kontrollforskriften § 2-1. Inntektsrammen beregnes dels ut fra et kostnadsgrunnlag basert på de økonomiske forholdene i det enkelte selskapet, og dels ut fra en kostnadsnorm der selskapets effektivitet sammenlignes med andre nettselskap. Denne metoden medfører at data for andre nettselskaper har innvirkning på størrelsen på det enkelte selskaps inntektsrammer.

Selskapenes tekniske og økonomiske rapportering er gjenstand for en omfattende kvalitetssikring hos NVE. For at selskapenes tariff best mulig skal sammenfalle med de forventede inntektsrammene for samme år, varsler NVE nettselskapene om estimert inntektsrammene før inngangen til et år. Endelig inntektsramme fastsettes etter utgangen av det enkelte år, når rente, kraftpris og inflasjon er kjent. Beregning av inntektsrammer er en komplisert og tidkrevende oppgave, som forutsetter at reguleringsmyndigheten innhenter datagrunnlag fra alle nettselskapene.

Etter forvaltningsloven §§ 34 og 35 er klageinstansen og vedtaksinstansens mulighet for omgjøring av vedtak til skade for en part begrenset i tid. NVEs vedtak som fastsetter inntektsrammen kan i praksis – innenfor de rammene forvaltningsloven setter – ikke omgjøres til skade for en part, med mindre feilen er av en slik karakter at vedtaket er å anse som ugyldig. Dette innebærer at dersom NVE oppdager feil i datagrunnlaget etter at vedtak er fattet, vil nettselskapene beholde den opprinnelige inntektsrammen, selv om den i realiteten er for høy som følge av feilen. Samtidig er faktiske feil i et selskaps innrapporterte data, som ikke oppdages og korrigeres før inntektsrammen er fastsatt, en relevant klagegrunn for selskaper som blir påvirket av feilen. Forvaltningslovens bestemmelser om omgjøringsadgang gir derfor nettselskapene insentiver til å unnlate å

påpeke faktiske eller mulige feil i datagrunnlag i forkant av at vedtak fattes. Etter departementets syn er en slik situasjon uheldig av hensyn til nettkundene.

Departementet mener at det bør innføres en bestemmelse som gir anledning til å rette feil i datagrunnlaget for fastsettelse av inntektsrammer, herunder som følge av at et selskap ikke har rapportert tall, at rapporteringen er ufullstendig eller at det er rapportert uriktige tall, etter at et vedtak er fattet. Slike rettelser vil i praksis kunne gjøres i form av korreksjoner i senere års vedtak om inntektsramme. Unntaket fra forvaltningsloven vil gjelde reguleringsmyndighetens og klageinstansens omgjøringsadgang, og forutsettes ikke å åpne for noen generell fravikelse av forvaltningslovens bestemmelser om klagebehandling for øvrig.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

4.1 Utpeking av uavhengig reguleringsmyndighet

Forslaget til reguleringsmyndighet har konsekvenser for NVEs virksomhet og organisering. NVE har i forkant gjennomført en omorganisering av virksomheten for å være i tråd med direktivets krav. Fra 1. januar 2013 opprettet NVE en ny avdeling, Elmarkedstilsynet, for å forberede seg på å ivareta regulatoroppgavene som følger av direktivet. De øvrige avdelingene i NVE vil være departementets underliggende direktorat etter dagens forvaltningsmodell.

Som følge av direktivet får reguleringsmyndigheten nye oppgaver og et utvidet ansvarsområde sammenlignet med i dag. Reguleringen styrkes på følgende områder: nettvirksomhet, kraftutveksling med andre land, Statnetts systemansvar og kraftmarkedet. Videre skal reguleringen gi økt gjennomsiktighet og en bedre oppfølging av forbrukerrettigheter. Reguleringsmyndighetens deltagelse i EUs regulatorbyrå på energiområdet (ACER) skal avklares ved innlemmelse av rettsaktene i EØS-avtalen. ACER skal fremme samarbeid mellom nasjonale reguleringsmyndigheter på energiområdet og står sentralt i arbeidet med å utvikle nytt regelverk for det indre energimarkedet.

Utpeking av en uavhengig reguleringsmyndighet medfører en mer rendyrket rollefordeling på myndighetsnivå. Reguleringsmyndigheten skal forhåndsregulere visse områder, herunder forhold knyttet til nettvirksomheten, systemansvarlig og NordPool Spot (markedsplasskonsesjonæren).

Reguleringsmyndigheten skal ha separate budsjettildelinger og departementet vil ikke kunne gi særskilte føringer for hvordan midlene skal disponeres. Den uavhengige reguleringsmyndigheten vil medføre økt ressursbehov i form av nye stillinger de nærmeste årene.

4.2 Etablering av uavhengig klageinstans

Departementet kan i henhold til direktivet ikke lenger være klageinstans for reguleringsmyndighetens vedtak. Dette vil styrke reguleringsmyndighetens uavhengighet.

Det foreslås derfor å etablere en uavhengig klagenemnd for vedtak fattet av reguleringsmyndigheten i form av et forvaltningsorgan. Departementet vil utforme utfyllende regler for nemndas organisering, oppgaver og myndighet. Tiltaket medfører at det etableres to nye heltidsstillinger; nemndsleder (åremålstilling) og en rådgiver/seniorrådgiver. I tillegg utpekes det to medlemmer (åremålstillinger) på deltid, samt en vararepresentant. Nemnda lokaliseres i Lillesand. Departementet vil følge opp nemndas arbeid i forbindelse med budsjettarbeidet og gjennom årlig rapportering. Forslaget medfører behov for økte ressurser til lønns- og driftsutgifter.

4.3 Transmisjon av elektrisk energi

Departementet legger til grunn at det norske sentralnettet utgjør transmisjon etter direktivet, mens regional- og distribusjonsnettet utgjør distribusjon. Sentralnettets utstrekning vil i hovedsak bestå som i dag.

Statnett må sertifiseres som transmisjonssystemoperatør av reguleringsmyndigheten. I hovedsak har Statnett gjennom systemansvaret og øvrig konsesjonsrettslig rammeverk allerede det ansvar og de oppgaver som direktivet krever at TSOen skal ha.

Statnett er medlem i ENTSO-E og deltar for fullt i alle ledd av organisasjonen. Dette innebærer blant annet regelverksarbeid ("network codes") og utarbeidelse av 10-årige europeiske nettutviklingsplaner, og annet europeisk og regionalt samarbeid. Kostnadene knyttet til arbeidet i ENTSO-E dekkes av Statnett.

Direktivet inneholder nye bestemmelser om eierskap til transmisjonssystem som skal sikre et effektivt skille mellom transmisjon og produksjon/omsetning. Forslaget om å lovfeste kravene om eiermessige skille for Statnett anses ikke å ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser ettersom Statnett allerede i dag innfrir disse kravene. For andre eiere av sentralnett får bestemmelsene større konsekvenser ettersom de nye bestemmelsene om eierskap gjøres gjeldende for disse. For vertikalt integrerte selskap som i dag eier anlegg i sentralnettet presenterer høringsdokumentet to alternative måter å gjennomføre kravene.

Alternativ 1

Forslaget innebærer at andre sentralnettseiere enn Statnett må overdra sine sentralnettsanlegg til Statnett innen en gitt tidsfrist. Forslaget innebærer både en plikt til å selge og en plikt til å kjøpe.

Det vil være en regulatoroppgave å utvikle en metode som kan benyttes til å beregne en salgssum for anleggene som skal overdras. Hovedprinsippene som vil legges til grunn for denne fastsettelsen og inntektsrammene er nærmere beskrevet i kap 3.

Forslaget har økonomiske og administrative konsekvenser både for eierne av sentralnettsanlegg og for Statnett. Statnett må kjøpe anleggene og overta ansvaret for drift

og vedlikehold, samt reinvesteringer i anleggene. Statnetts inntektsramme vil øke med noe mer enn det selgernes inntektsrammer reduseres som følge av tiltaket. Økningen forventes likevel å være minimal for sentralnettstariffen. Bokført NVE-kapital av sentralnettanlegg eid av andre enn Statnett var ved utgangen av 2011 om lag 680 millioner kr.

Reinvesteringsbehovet på anleggene varierer, men kan være betydelig. Basert på erfaringstall fra lignende transaksjoner har Statnett anslått behovet for reinvesteringer i størrelsesorden fra 10 til 20 ganger bokført kapital på tidspunkt for overtakelse. Fordi reinvesteringene må gjennomføres uansett, er dette omfordelingsvirkninger.

Forslaget innebærer at Statnett vil være eneste eier av sentralnettsanlegg i Norge, med de fordeler det kan få med samordnet utvikling og drift av sentralnettet.

Alternativ 2

Forslaget innebærer at andre sentralnettseiere enn Statnett gis mulighet til å videreføre sitt eierskap innenfor rammene av direktivets ISO-modell. I dette alternativet utpekes Statnett som uavhengig systemoperatør (ISO) for sentralnettsanleggene. Statnett må da også sertifiseres som uavhengig systemoperatør for disse anleggene.

Forslaget har betydning for ansvarsfordelingen mellom eieren av sentralnettsanlegget og Statnett som uavhengig systemoperatør. Statnett overtar ansvaret for drift, vedlikehold og utvikling av sentralnettsanlegg. Anleggskonsesjoner for de relevante anleggene foreslås overført til Statnett som dermed får ansvaret som følger av konsesjon med vilkår fastsatt med hjemmel i energiloven § 3-1 og relevante bestemmelser i energiloven med forskrifter. Statnett må i tillegg være den som søker konsesjon om bygging av de aktuelle anleggene, samt ha det overordnede ansvaret for planlegging, konseptvalgutredning, melding og som konsesjonssøker. Statnett må finne egnede måter å samarbeide med eierne av de anleggene foretaket er uavhengig systemoperatør for.

For de øvrige eiere av sentralnettsanlegg medfører ISO-modellen en endring i retning av et rent finansielt eierskap til anleggene. Anleggseier er forpliktet til å samarbeide med og støtte Statnett som uavhengig systemoperatør, blant annet når det gjelder finansiering av investeringer. Eiere av sentralnettanlegg må dessuten være selskapsmessig og funksjonelt adskilt fra all aktivitet som ikke er transmisjon. Det vil se at eierskapet til sentralnettsanlegg må skilles ut i et eget selskap.

Etablering av en ISO-løsning innebærer ekstra oppgaver for den uavhengige reguleringsmyndigheten. Reguleringsmyndigheten skal holde oppsyn med anleggseier og uavhengig systemoperatør og samarbeidet mellom de to. Forslaget innebærer dessuten at den uavhengige regulatoren må vurdere behov for justeringer i inntektsrammereguleringen fordi en rekke av oppgaver flyttes fra anleggseier til Statnett.

Anleggseiere som ikke ønsker en ISO-løsning kan velge å selge anleggene til Statnett. Statnett vil være forpliktet til å kjøpe anleggene. Økonomiske og administrative konsekvenser av dette er beskrevet under alternativ 1.

4.4 ACER og ENTSO-E

Forslaget om å ta inn forordning 714/2009 om grensekryssende handel med elektrisk kraft og forordning 713/2009 om byrået for reguleringsmyndigheter på energiområdet (ACER) i EØS-avtalen innebærer norsk deltakelse i ENTSO-E. Norges deltakelse i ACER må avklares nærmere i forbindelse med EØS-komiteens vedtak om innlemmelse av forordningene. Tilslutning til ACER medfører innbetaling av en årlig kontingent. Det avsettes midler til dette over departementets budsjett.

4.5 Unntak fra forvaltningsloven

Forslaget innebærer at departementet kan fastsette bestemmelser om omgjøringsadgang som avviker fra forvaltningsloven for avgjørelser fattet av reguleringsmyndigheten og klagenemnda vedrørende nettselskapenes inntekstrammer når det gjelder feil i fakta.

Forslaget gjør det mulig å rette opp i de uheldige insentivene nettselskapene i dag har til å vente med å varsle om feil i datagrunnlaget til etter at vedtaket er truffet fordi gyldige vedtak ikke kan omgjøres til skade for den vedtaket retter seg mot. Forslaget legger dermed til rette for riktigere fastsettelse av inntektsrammer.

4.6 Oppsummering

Gjennomføring av tredje energimarkedspakke i Norge har betydelige økonomiske og administrative konsekvenser. De mest omfattende endringene følger av de nye bestemmelsene om transmisjon, uavhengig reguleringsmyndighet og klageinstans utenfor OED. Etablering av et effektivt skille mellom transmisjon og produksjon/omsetning skal motvirke interessekonflikter og forhindre uheldige insentiver knyttet til investering og nettilknytning.

Reguleringsmyndigheten skal sikres tilstrekkelig kompetanse og uavhengighet fra private og offentlige instanser til å kunne regulere energimarkedene og deres aktører på en effektiv måte. Et velfungerende energimarked med effektiv konkurranse og effektiv monopolkontroll kommer hele samfunnet til gode.

Det norske kraftsystemet er tett integrert med det europeiske kraftsystemet gjennom en rekke utenlandsforbindelser. EU-kommisjonens sektorundersøkelse av de europeiske elektrisitets- og gassmarkedene i 2005-2007 avdekket flere mulige hindringer for etableringen av et indre marked for naturgass og elektrisk energi, jf. boks 2.1. Mer velfungerende energimarkeder i Europa vurderes å være positivt også for Norge.

De budsjettmessige konsekvensene av ovennevnte forslag vil fremgå av den ordinære budsjettprosessen.

5 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til endret § 1-3 (Definisjoner)

Det fremgår av nytt *sjette* ledd at det norske sentralnettet anses som transmisjon i direktivets forstand. Hva som regnes som transmisjon er avgjørende for virkeområdet for de nye kravene om eierskap og drift av transmisjonssystem som følger av direktivet. Kravene til eiere og operatører av transmisjonssystem gjennomføres i §§ 4-8 til 4-10. Det foreslås å flytte hjemmelen til å definere sentralnettets utstrekning fra energilovforskriften § 4-4 g og kontrollforskriften § 1-3 opp til lovnivå.

Kompetansen til å avgjøre hvilke anlegg som anses å inngå i sentralnettet tilligger departementet. Det forutsettes at nedtransformering fortsatt vil inngå i sentralnettet, og det legges ikke opp til noen omfattende endring av gjeldende definisjoner. Visse justeringer i sentralnettets utstrekning kan likevel være aktuelt.

I nytt *syvende* ledd defineres begrepet kontroll, som inngår i definisjonen av vertikalt integrert virksomhet etter § 1-3 tredje ledd og i kravene om eiermessig atskillelse på sentralnettsnivå etter § 4-8. Definisjonen av kontroll er hentet fra Rådsforordning (EF) nr. 139/2004 om foretakssammenslutninger, jf. direktivets fortale (avsnitt 13). I andre elmarkedsdirektiv inneholdt definisjonen av ”vertikalt integrert foretak” en henvisning til den tidligere fusjonskontrollforordningen (Rådsforordning (EØF) nr. 2064/89). Denne henvisningen er oppdatert i tredje direktiv, slik at begrepsbruken nå harmonerer med gjeldende definisjoner i EUs konkurranseret.

Ved gjennomføringen av andre elmarkedsdirektiv i norsk rett la departementet til grunn at kontrollbegrepet (som inngikk i definisjonen av vertikal integrasjon) skulle forstås på samme måte som i Rådsforordning (EF) nr. 139/2004, jf. Ot. prp. nr. 61 (2005-2006) side 20 flg. Denne definisjonen er nå inntatt i tredje elmarkedsdirektiv artikkel 2 nr. 34. Departementet foreslår at definisjonen av kontroll inntas direkte i loven. Etter departementets vurdering endrer dette ikke på realiteten i definisjonen som ble lagt til grunn ved vedtagelsen av § 1-3 tredje ledd til gjennomføring av andre energimarkedspakke, jf. Ot. prp. nr. 61 (2005-2006) kapittel 3.3.5.

I nytt *åttende* ledd defineres begrepet rettigheter. Begrepet er definert i direktivet artikkel 9 nr. 2 og inngår i kravene om eiermessig atskillelse. Definisjonen vil ha betydning for tolkningen av forslaget til § 4-8 om eiermessig atskillelse for sentralnett. I tråd med direktivets ordlyd omfatter ikke rettighetsbegrepet minoritetsandeler uten stemmerett eller rett til å utpeke medlemmer av et selskaps styrende organer mv. En aktør med virksomhet innenfor produksjon eller omsetning av elektrisk energi vil følgelig kunne ha posisjoner eller beføyelser under denne terskelen i et selskap som eier sentralnett.

I nytt *niende* ledd defineres begrepet uavhengig systemoperatør. For en eier av anlegg i sentralnettet som var vertikalt integrert i direktivets forstand per 3. september 2009, kan bortsetting av operatøransvar til den systemansvarlige være et alternativ til (fullt) eiermessig skille. Det vises til § 4-9 og merknadene til denne.

Til endret § 2-2 (Vedtak)

I *første ledd* foreslås ordlyden endret slik at oppgavene som reguleringsmyndighet og klagenemnd for energireguleringssaker forankres i lovteksten.

Reguleringsmyndighetens organisering, oppgaver og kompetanse reguleres nærmere i medhold av ny § 2-3. Departementet anser en stor del av kravene til reguleringsmyndigheten, herunder kravene til upartiskhet, transparens, uavhengighet fra bransjen og regulatorens personell som oppfylt allerede etter gjeldende rett, se kapittel 3.1.3. Nye krav om juridisk selvstendighet, uavhengighet fra politiske myndigheter og budsjettmessig økonomi, krever likevel visse endringer i energiloven.

Etter direktivet kan departementet ikke lenger være klageinstans for reguleringsmyndighetens vedtak. Etter departementets syn gjelder dette for enkelvedtak fattet under utøvelsen av regulatormyndighet. Det foreslås en ny hjemmel for å opprette en ny uavhengig klageinstans i tråd med direktivets krav.

Til ny § 2-3 (Reguleringsmyndighet og klagenemnd)

I *første ledd* foreslår departementet en lovhjemmel for utpeking, organisering, oppgaver og myndighet for reguleringsmyndigheten i samsvar med tredje energimarkedspakke. Funksjonen som reguleringsmyndighet forutsettes lagt til NVE, som vil få styrket sin uavhengighet fra departementet. I tillegg til å være regulator på områdene direktivet krever vil NVE som forvaltningsorgan for øvrig utføre andre oppgaver for departementet, slik som i dag.

Det vil være behov for en nærmere grenseoppgang mellom de gjøremål NVE foretar som uavhengig reguleringsmyndighet og andre oppgaver. Hva som etter den tredje energimarkedspakken anses som regulatoroppgaver gir sterke føringer for denne grenseoppgangen. De enkelte regulatoroppgavene er listet opp i elmarkedsdirektiv III, jf særlig artikkel 37. Nærmere konkretisering bør av retstekniske grunner gjøres i medhold av energiloven. Det kan heller ikke utelukkes senere endringer i reguleringsmyndighetens oppgaveportefølje som følge av ny EØS-relevant lovgivning. Disse hensyn taler for at departementet ved utpeking av reguleringsmyndigheten eller senere fatter definerer omfanget av reguleringsmyndighetens oppgaver.

I *annet ledd* foreslås en bestemmelse som fratrar Kongen og departementet mulighet til å styre reguleringsmyndigheten i enkeltsaker. Dette gjelder både enkeltvedtak og andre beslutninger tilknyttet enkeltsaker, som for eksempel om en sak skal tas til behandling eller ikke. Bestemmelsen er ment å sikre direktivets krav om at reguleringsmyndigheten fatter selvstendige beslutninger uavhengig av politiske myndigheter, jf. direktivet artikkel 35 nr. 5 bokstav a. Departementets styringsrett foreslås avskåret gjennom en uttrykkelig bestemmelse om at reguleringsmyndigheten ikke kan instrueres i enkeltsaker.

NVEs enkeltvedtak etter energiloven kan i dag påklages til departementet, jf. forvaltningsloven § 28. For ytterligere å styrke reguleringsmyndighetenes uavhengighet

foreslås det lovfestet at Kongen eller departementet ikke skal kunne omgjøre reguleringsmyndighetens enkeltvedtak. Dette gjelder uavhengig av om vedtaket påklages eller ikke. Klager på reguleringsmyndighetens vedtak, herunder om dets gyldighet, vil heretter måtte rettes til klagenemnda for energireguleringssaker, jf. ny § 2-3 fjerde ledd. For å sikre gjennomføring av direktivets krav til uavhengighet foreslås det også at reguleringsmyndigheten sikres uavhengighet ved bruken av budsjettmidler. Disponeringen over tildelte midler til regulatorformål blir reguleringsmyndighetens eget ansvar.

Politisk styring av reguleringsmyndigheten vil måtte skje på overordnet nivå, først og fremst gjennom forskrifter og generelle styringsmidler. Avskjæring av instruksjons- og omgjøringsretten er ikke til hinder for rettslig kontroll hos domstolene. Den lovfestede uavhengighet vil dessuten bare å gjelde på det saklige området for utførelse av regulatoroppgaver etter første ledd. For enkeltvedtak som fattes av NVE utenfor kompetansen i medhold av første ledd, behandles klager etter ordinære forvaltningsrettslige regler.

Det foreslås i *tredje ledd* en presisering av reguleringsmyndighetens deltagelse internasjonalt samarbeid. I praksis vil reguleringsmyndighetens internasjonale arbeid i stor grad innebære tekniske og økonomiske vurderinger hvor fagekspertisen hos nasjonal reguleringsmyndighet vil stå sterkt. Samtidig legger departementet til grunn at all politikktutforming innenfor slikt arbeid må samstemmes med generelle politiske føringer gitt av departementet.

I *fjerde ledd* foreslås hjemmel for å opprette en uavhengig klagenemnd. Det vises til kapittel 3.3 ovenfor. Klagenemnda vil i praksis behandle klager eller omgjøring på eget initiativ i alle saker der departementets styringsrett er avskåret etter annet ledd. Det betyr at alle reguleringsmyndighetens enkeltvedtak eventuelt må påklages til nemnda. Dette gjelder ikke bare vedtak som er direkte relatert til reguleringsmyndighetens oppgaver, men også andre vedtak i tilknytning til utførelsen av regulatoroppgaver, som for eksempel innsynsbegjæringer mv. På samme måte som for reguleringsmyndigheten må det eksakte omfanget av klagenemndas kompetanse fastsettes i forbindelse med opprettelse og utpekingen av den.

I *femte ledd* foreslås en hjemmel for departementet til å fastsette bestemmelser om klage- og omgjøringsadgang som avviker fra bestemmelsene i forvaltningsloven §§ 34 og 35. Formålet er å unngå at nettselskapene har insentiver til å unnlate å påpeke faktiske feil eller mulige feil i datagrunnlaget som legges til grunn for de årlige vedtakene. Etter NVEs nåværende metode for fastsettelse av inntektsrammer for det enkelte nettselskap, vil data fra alle nettselskaper kunne ha innvirkning på størrelsen av det enkelte selskapets kostnadsnorm. Det foreslås hjemmel for å gi egne bestemmelser om behandling av klagesaker som erstatter deler av reglene i forvaltningsloven, som ikke er hensiktsmessig ved saks- og klagebehandling om inntektsrammer. Unntaket vil sikre muligheten for korreksjoner i senere års inntektsrammer, for å kunne foreta justeringer som skyldes feil i data som ble lagt til grunn for inntektsrammene i tidligere år.

Til endret § 3-3 (Leveringsplikt)

I *første* ledd foreslås en presisering som tydeliggjør at leveringsplikten også innebærer en tilknytningsplikt. I forarbeidene til gjeldende bestemmelse fremgår det allerede at leveringsplikten innebærer både en tilknytningsplikt og en plikt til å levere energi til abonnentene, jf. Ot. prp. nr. 43 (1989-1990) side 88. Leveringsplikten innebærer også krav om å sørge for en god leveringskvalitet, jf. energiloven § 6-3. Endringen innebærer ingen materiell endring i gjeldende rett, men inntas for å tydeliggjøre grunnlaget for reguleringsmyndighetens kontroll med nettselskapenes vilkår for tilknytning til nett, jf. direktivet artikkel 37 nr. 6 bokstav a.

I *annet* ledd foreslås det å kunne delegere kompetanse til reguleringsmyndigheten for å avgjøre saker om dispensasjon fra tilknytnings- eller leveringsplikten for områdekonsesjonærer, når særlige grunner tilsier det. I dag er myndigheten delegert til NVE. For å kunne tildele denne kompetansen til uavhengig reguleringsmyndighet foreslås det en justering i lovens ordlyd. Når vedtaksmyndighet legges til reguleringsmyndigheten vil den uavhengige klagenemnda, ikke departementet, være klageinstans.

I nytt *fjerde* ledd foreslås nedfelt en kompetanse for departementet til å fastsette forskrifter om kompetanse for reguleringsmyndigheten til å forhåndsgodkjenne avtaler eller fastsette vilkår som brukes av nettselskapene for tilknytning til nettet. Dette omfatter også bruk av standardvilkår. Bestemmelsen gjennomfører krav i elmarkedsdirektivet artikkel 37 nr. 6 bokstav a om at reguleringsmyndigheten skal utøve forhåndsregulering av slike forhold.

Til endret § 3-4 (Tilknytningsplikt)

I *fjerde* ledd foreslås en likelydende forskriftshjemmel som i § 3-3 fjerde ledd, for å gjennomføre krav i elmarkedsdirektivet artikkel 37 nr. 6 a om forhåndsregulering av vilkår og betingelser for tilknytning av produksjon eller forbruk i andre tilfeller enn de som er omfattet av § 3-3.

Til ny § 3-7 (Operatør av distribusjonssystem)

Departementet foreslår en hjemmel til å gi forskrifter om utpeking av konsesjonær etter §§ 3-1 og 3-2 som operatør av distribusjonssystem. Det vises til omtalen i kapittel 3.5

Til endret § 4-1 (Omsetningskonsesjon)

I *første* ledd foreslås en endring som gjør det mulig å legge kompetansen for tildeling av omsetningskonsesjon til reguleringsmyndigheten. Vedtak som definerer omfanget reguleringsmyndighetens kompetanse forutsettes gjort ved utpeking av reguleringsmyndigheten etter § 2-3. Når kompetansen til å gi omsetningskonsesjon legges til reguleringsmyndigheten kan ikke departementet lenger instruere i behandling av enkeltsaker, og klagesaker som gjelder omsetningskonsesjoner må behandles av nemnda.

Etter direktivet skal reguleringsmyndigheten blant annet føre kontroll med vilkår som stilles for adgang, tilknytning og bruk av nettet, samt vilkår og forhold som gjelder måling, avregning og retten til å bytte leverandør. Som konsesjonsmyndighet for omsetningskonsesjonen vil reguleringsmyndigheten føre tilsyn med de forhold som er nevnt i direktivet artikkel 37 nr. 1, samt nødvendig forhåndsregulering i tråd med direktivet artikkel 37 nr. 6. Endringene i § 4-1 første ledd (kompetanse til å gi omsetningskonsesjon) foreslås supplert av endringer i §§ 3-3 og 3-4 for kontroll med vilkår og betingelser for tilknytning av anlegg for forbruk og produksjon, i § 4-2 om utenlandskonsesjon, i § 4-3 om regulerkraftavregning, i § 4-5 om handel på markedsplassen og i § 6-1 om balansetjenester, nettilgang, flaskehalshåndtering og kapasitetsfastsettelse. Departementet foreslår også å gi reguleringsmyndigheten en saklig avgrenset forskriftskompetanse, jf. forslag til nytt femte ledd. Departementet legger til grunn at reguleringsmyndigheten dermed gis rettslig grunnlag for å føre oppsyn med alle forhold hvor direktivet krever forhåndsregulering, jf. direktivet artikkel 37 nr. 1 og 37 nr. 6.

I *annet og tredje* ledd foreslås endringer som gir reguleringsmyndigheten hjemmel for å sette vilkår for omsetningskonsesjon. Forskriftskompetansen som i dag fremgår av annet ledd foreslås flyttet og samlet i nytt femte ledd. I annet ledd nr. 9 foreslås en endring som gjennomfører krav i direktivet artikkel 40 om oppbevaring av informasjon.

I *fjerde* ledd foreslås det inntatt kompetanse for reguleringsmyndigheten til å dispensere fra vilkår i en omsetningskonsesjon i særlige tilfeller. Bestemmelsen gir reguleringsmyndigheten hjemmel til å dispensere i de tilfeller hvor denne er konsesjonsmyndighet. For øvrig ligger dispensasjonshjemmelen hos departementet. På tilsvarende vis kan reguleringsmyndigheten i særlige tilfeller dispensere fra egne forskrifter, slik tilfellet også er for departementets forskrifter, se femte ledd. Det tilsiktes ingen endringer i rettstilstanden når det gjelder terskelen for når det foreligger et "særlig tilfelle".

I *femte ledd* videreføres departementets kompetanse til å gi utfyllende forskrifter på alle områdene som er nevnt i annet ledd. Omsetningskonsesjonen har en sentral funksjon i kontrollen med aktørene i kraftmarkedet. Foruten de enkelte konsesjoner med vilkår, er det i dag gitt omfattende forskrifter for omsetningskonsesjonærer. Med økt uavhengighet for reguleringsmyndigheten bør fastsettelse av forskrifter primært være en oppgave for departementet. Daglig oppsyn med aktørenes etterlevelse av fastsatt regelverk blir primært en oppgave for den uavhengige reguleringsmyndigheten.

Direktivet artikkel 37 nr. 6 a krever at reguleringsmyndigheten skal ha ansvaret for forhåndsregulering av tilknytning ("connection") og tilgang ("access") til bruk av nettet. I dag har NVE i medhold av energilovforskriften utferdiget utfyllende forskrifter for omsetningskonsesjonærer. På noen av områdene som er nevnt i § 4-1 annet ledd bør reguleringsmyndigheten kunne gis en saklig avgrenset forskriftskompetanse.

Dette omfatter reguleringen av nettselskapenes fastsettelse av tariffer ved salg av netttjenester, samt metoder for beregning av tillatte og faktiske inntekter og håndtering av avvik mellom disse. Direktivet artikkel 37 nr. 1 og 6 krever at reguleringsmyndigheten

enten har forhåndsregulering av tariffene, eller metoden for fastsettelse av slike. Departementet anser det som lite hensiktsmessig å regulere tariffene direkte for det enkelte nettselskap. Det foreslås derfor at reguleringsmyndigheten i utfyllende forskrifter og gjennom veiledere mv. kan fastsette metoden for nettselskapenes fastsettelse av tariffen og inntekter. Samtidig foreslås det en presisering i lovteksten om at slike forskrifter må utformes i tråd med føringene i overordnet regelverk fastsatt av departementet. I praksis vil dette bety at deler av den nåværende kontrollforskriften fastsettes av reguleringsmyndigheten innenfor rammene av departementets overordnede forskrifter. Departementet legger ikke opp til å gi reguleringsmyndigheten noen omfattende forskriftskompetanse, og kan heller ikke se at noe slikt krav følger av direktivet.

Foruten de økonomiske sidene av nettkundenes tilknytning og bruk av nettet kan det være hensiktsmessig at reguleringsmyndigheten gir nærmere forskrifter om de mer tekniske sidene for å sikre objektive og ikke-diskriminerende vilkår og effektiv markedsadgang. I dag er slike regler inntatt i forskrift av 11. mars 1999 nr. 301 (avregningsforskriften) kapittel 2 om oppstart og opphør av kraftleveranse, samt skifte av kraftleverandør mv, kapittel 3 om måleverdier og § 8-1 a om program for overvåking av nettselskapets nøytralitet. Det vises til endringer i § 10-6 om en adgang for departementet til å gi reguleringsmyndigheten kompetanse til å fastsette utfyllende forskrifter.

Når det gjelder forholdet mellom overordnede føringer fra departementet og vedtak av reguleringsmyndigheten, vil det fortsatt kunne foretas politisk styring gjennom blant annet overordnede forskrifter på områdene hvor reguleringsmyndigheten også har forskriftskompetanse. Generell politikktutforming kan imidlertid ikke avgjøre konkrete saker, jf. direktivet artikkel 35 nr. 5 bokstav a) som krever uavhengighet når reguleringsmyndigheten fatter avgjørelser.

For å sikre samsvar mellom reguleringsmyndighetens individuelle eller standardiserte konsesjonsvilkår i den enkelte sak og fastsatte forskrifter, foreslås det presisert i femte ledd siste punktum at vilkårene må være i samsvar med fastsatte forskrifter, jf. prinsippet i forvaltningsloven § 40. I enkeltvedtak om konsesjoner kan det derfor ikke settes vilkår som er i strid med forskrifter gitt av departementet eller reguleringsmyndigheten, med mindre forskriftene selv åpner for dispensasjon.

Til endret § 4-2 (Utenlandsforbindelser)

I nytt *femte ledd* foreslås en endring som gir reguleringsmyndigheten kompetanse til å forhåndsgodkjenne vilkår og betingelser for tilgang til forbindelsen, eller metoden for å fastsette slike, herunder om kapasitetstildeling og flaskehalshåndtering. Bestemmelsen inntas til gjennomføring av elmarkedsdirektivet artikkel 37 nr. 6 bokstav a og c, som krever at reguleringsmyndigheten foretar forhåndsregulering av vilkår for tilgang mv. til slike forbindelser. For øvrig vil konsesjonsmyndighet og kompetanse til å fastsette øvrige vilkår fortsatt ligge hos departementet.

Til endret § 4-3

I *annet* ledd foreslås det at reguleringsmyndigheten kan gis kompetanse til å utpeke og sette vilkår for koordinering av måling og avregning av kraftomsetning. Konesjonen forutsettes tildelt i tråd med departementets tildeling av systemansvaret og prinsippet om en TSO i Norge.

Nytt *femte ledd* sikrer at reguleringsmyndigheten kan gis hjemmel til nødvendig godkjenning av avtaler eller fastsetting av vilkår om avregning av regulerkraft, samt endring i slike. Etter energiloven § 4-3 annet ledd skal avregningsansvarlig sørge for at all innmating og alt uttak av elektrisk energi blir korrekt avregnet slik at det oppnås økonomisk balanse i kraftmarkedet. I avregningsforskriften § 1-3 er regulerkraftbalanse definert som ”avviket mellom innmatet/uttatt kraftvolum og kjøps-/salgsforpliktelser for hver balanseansvarlig”. I forbindelse med direktivets krav om at reguleringsmyndigheten skal utføre forhåndsregulering av balansetjenester, jf. artikkel 37 nr. 6 bokstav b, bør også avregning av den enkelte balanseansvarliges regulerkraftbalanse (økonomisk balanse) være gjenstand for forhåndsregulering fra reguleringsmyndigheten. For tilsvarende forhåndsregulering med den fysiske balanseringen av kraftmarkedet vises det til endringsforslag til energiloven § 6-1.

Vilkår for avregning av regulerkraft er i dag inntatt i avtaler mellom nettselskapene og avregningsansvarlig (avregningsavtalen) og mellom de enkelte balanseansvarlige og avregningsansvarlig (balanseavtalen). Aktørene er forpliktet til å inngå slike avtaler etter avregningsforskriften § 5-7 første og annet ledd. Etter samme bestemmelse fjerde ledd skal avtalene forelegges for NVE. For å styrke reguleringsmyndighetens kontroll med den økonomiske balanseringen av kraftmarkedet foreslås det at reguleringsmyndighetens forhåndsregulering med de nevnte avtalene lovfestes. Forhåndsreguleringen foreslås innrettet slik at det enten er vilkårene i den enkelte avtale som godkjennes, eller metoden for å fastsette slike vilkår.

I medhold av nytt § 4-3 femte ledd bør bestemmelsen i avregningsforskriften § 5-7 også endres slik at plikten til foreleggelse endres til krav om forhåndsgodkjenning. Dette kan gjøres ved at avtalene, eventuelt metoden som skal anvendes i avtalene, forelegges for godkjenning hos reguleringsmyndigheten. Senere endringer må også godkjennes. Forhåndsgodkjenning for avtaler om regulerkraftavregning vil være enkeltvedtak, hvor reguleringsmyndigheten etter § 2-3 annet ledd ikke kan instrueres.

Til endret § 4-5

I *første* ledd foreslås det at reguleringsmyndigheten kan gis kompetanse som konsesjonsmyndighet for organisering og drift av markeds plass.

Etter nytt *tredje ledd* kan departementet gi nærmere forskrifter om at avtaler og vilkår, eller endringer i slike, for handel på markeds plassen skal godkjennes eller fastsettes av reguleringsmyndigheten. Bestemmelsen gir reguleringsmyndigheten hjemmel til forhåndsregulering med den tilgang til kraftnettet som fordeles gjennom implisitte

auksjoner på kraftbørsen, herunder tilgang til grensekryssende infrastruktur, jf. direktivet artikkel 37 nr. 6 bokstav a og b.

Til endret § 4-6

I *første ledd* strykes henvisningen til vertikalt integrert virksomhet selskaper som er tillagt systemansvar etter § 6-1. Det er i dag kun Statnett som har systemansvarskonsesjon etter energiloven § 6-1. Nye krav til systemansvarlig, som transmisjonssystemoperatør i direktivets forstand, vil følge av §§ 4-8 til 4-10

I *annet og tredje ledd* gjøres det en tilføyelse for å gi reguleringsmyndigheten kompetanse til å sette vilkår om juridisk skille. Dette vil sikre hjemmel for reguleringsmyndighetens tilsyn med operatørene av distribusjonssystem, jf. direktivet artikkel 37 nr. 1 bokstav b.

I *fjerde ledd* videreføres departementets hjemmel til å sette krav om selskapsmessig skille i forskrifter. I tillegg gis reguleringsmyndigheten kompetanse til å fastsette slike krav i konsesjoner etter § 4-1. Det legges opp til at reguleringsmyndigheten i eget vedtak får tildelt konsesjonsmyndighet etter denne bestemmelsen.

Til endret § 4-7

Etter *første ledd* gis reguleringsmyndigheten kompetanse til å sette frist for oppfyllelse av vilkår om funksjonelt skille. Bestemmelsen sikrer hjemmel for tilsyn etter direktivet artikkel 37 nr. 1 bokstav b.

Etter *fjerde ledd* gis reguleringsmyndigheten kompetanse til å fastsette vilkår knyttet til funksjonelt skille i konsesjoner etter § 4-1. Det legges opp til at reguleringsmyndigheten i eget vedtak får tildelt konsesjonsmyndighet etter denne bestemmelsen.

Høringsinstansene bes merke seg to hovedalternativer for gjennomføring av direktivets regler om eiermessig skille, jf. avsnitt 3.4.3. For alternativ 1 foreslås ny § 4-8. For alternativ 2 foreslås både nye §§ 4-8 og 4-9.

Til ny § 4-8 (Eiermessig atskillelse av sentralnett)

I *første ledd* fastsettes hovedregelen om eiermessig atskillelse for aktører med anlegg i sentralnettet. Etter elmarkedsdirektivet artikkel 9 nr. 1 bokstav a skal eier av transmisjonssystem "opptre" som en operatør av transmisjonssystem. I dette ligger det både krav om at eieren skal skille ut annen virksomhet, og at operatøren må oppfylle de kravene direktivet setter til utførelsen av operatørfunksjonen. Kravene om eiermessig skille er nærmere regulert i § 4-8 annet til femte ledd, som gjennomfører elmarkedsdirektivet artikkel 9 nr. 1 bokstav b til c. Departementet anser Statnett SF som eneste operatør av et transmisjonssystem i Norge, og legger til grunn at statsforetaket fortsatt vil være den eneste som innehar denne funksjonen. Nærmere krav til den

systemansvarlige – som ”operatør” for sentralnettet i direktivets forstand – følger av energiloven § 6-1.

I tråd med direktivets hovedmodell eier Statnett i dag hoveddelen av anleggene som inngår i sentralnettet. Departementet legger til grunn at Statnetts eierskap i prinsippet kan være direkte eller indirekte, gjennom et datterselskap. Dersom sistnevnte organisering skulle være aktuell, kan ikke departementet se at direktivet er til hinder for at et vertikalt integrert kraftselskap kan inneha passive minoritetsandeler, jf. Kommisjonens tolkningsmeddelelse av 22 januar 2010 side 9. En slik løsning kan tenkes anvendt for å oppnå en lokal forankring av et prosjekt for kraftoverføring i samarbeid med et lokalt eller regionalt nettselskap.

[Avsnitt kun relevant for alternativ 2: Som et alternativ til (fullt) eiermessig skille åpner lovforslaget for at eksisterende vertikalt integrerte eiere av anlegg i sentralnettet (sentralnettsordningen) på nærmere vilkår kan utpeke en uavhengig systemoperatør. Slike netteiere vil dermed kunne velge mellom å overdra anleggene fullt ut til systemansvarlig, eller beholde eierskapet i kombinasjon med bortsetting av oppgaven som operatør til den systemansvarlige som uavhengig systemoperatør etter lovforslaget § 4-9.]

I *annet ledd* gjennomføres kravene i elmarkedsdirektivet artikkel 9 nr. 1 bokstav b om atskillelse av kontroll/rettigheter over sentralnett og annen virksomhet. For innholdet i begrepene ”kontroll” og ”rettigheter” vises det til forslaget til nye legaldefinisjoner i § 1-3 og spesialmerknadene til disse. En fysisk eller juridisk person som har direkte eller indirekte kontroll over virksomhet som driver produksjon eller omsetning, kan ikke eie anlegg i sentralnettet eller ha kontroll over eller rettigheter i den systemansvarlige virksomhet. Tilsvarende kan ikke en person med direkte eller indirekte kontroll over sentralnettet eller den systemansvarlige, ha kontroll over eller rettigheter i foretak som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi. I dag er statens eierskap til Statnett SF og Statkraft SF lagt til henholdsvis Olje- og energidepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. Etter direktivet artikkel 9 nr. 6 er direktivet ikke til hinder for at staten på denne måten organiserer eierskap til henholdsvis transmisjon og produksjon/omsetning.

I *tredje ledd* nedfelles kravet i direktivet artikkel 9 nr. 1 bokstav c. Foruten kravene om eiermessig atskillelse etter bokstav b, skal aktører som driver produksjon/omsetning av elektrisk energi ikke kunne ha innflytelse over transmisjon gjennom muligheten til å kunne utpeke aktører i slik virksomhets ledelse. Kravet er i dag oppfylt ved at Olje- og energidepartementet utpeker ledelsen i Statnett, mens Nærings- og handelsdepartementet har tilsvarende ansvar for Statkraft.

I *fjerde ledd* nedfelles kravet i direktivet artikkel 9 nr. 1 bokstav d om at person i ledelsen hos et foretak som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi, ikke skal kunne ha tilsvarende funksjon hos en virksomhet som eier anlegg i sentralnettet eller den systemansvarlige. For eventuelle vertikalt integrerte netteiere som beholder eierskapet til sentralnettsanlegg ved utpeking av uavhengig systemoperatør etter § 4-9, gjelder imidlertid egne krav til juridisk og funksjonelt skille, jf. direktivet artikkel 14.

I *femte ledd* er det fastsatt at sentralnettsanlegg bare kan overdras til systemansvarlig virksomhet. Ved overdragelse av sentralnettsanlegg kan departementet eller reguleringsmyndigheten fastsette nærmere bestemmelser om beregning av vederlag. Det vises til omtale i avsnitt 3.4.3.

I *sjette ledd* er det hjemmel for utfyllende forskrifter og hjemmel for å sette en nærmere frist for når reglene om eiermessig skille skal være oppfylt. I elmarkedsdirektivet artikkel 11 er det inntatt visse bestemmelser om sertifisering av eventuell eier eller operatør av transmisjonssystem utenfor EØS (tredjeland). Nærmere bestemmelser som innebærer materielle krav til slike aktører kan fastsettes gjennom utfyllende forskrifter til bestemmelsen.

Til ny § 4-9 (Uavhengig systemoperatør)

Etter *første ledd* kan etablerte eiere i sentralnettsordningen videreføre eierskapet til sine anlegg dersom ansvaret for drift, vedlikehold og nettutvikling overføres til den systemansvarlige. Bestemmelsen gjennomfører modellen for bruk av uavhengig systemoperatør, jf. direktiv 2009/72/EF artikkel 9 nr. 8 bokstav a, samt artikkel 13 og 14. Denne løsningen gir eieren av sentralnettsanlegg et alternativ til å overdra eiendomsretten til den systemansvarlige. I tråd med direktivet må eieren ha vært et vertikalt integrert foretak 3. september 2009 for at muligheten kan benyttes.

I *annet ledd* gjennomføres direktivets krav til anleggseieren, jf. artikkel 13 nr. 5. Dette omfatter blant annet en samarbeidsplikt og finansieringsforpliktelser for reinvesteringer mv. Slike investeringer skal foreslås av den systemansvarlige og godkjennes av reguleringsmyndigheten. Av retts tekniske årsaker er det i lovbestemmelsen vist direkte til direktivets bestemmelse om disse forholdene.

I *tredje ledd* gjennomføres direktivets krav om selskapsmessig og funksjonelt skille for anleggseieren. Slike krav følger av artikkel 14 i direktivet og tilsvarer de som gjelder for juridisk og funksjonell atskillelse på distribusjonsnettet, jf. energiloven §§ 4-6 og 4-7.

I *fjerde ledd* gjennomføres kravene til systemansvarlig virksomhet som en uavhengig systemoperatør, jf. direktivet artikkel 13 nr. 4. Kravene retter seg mot utførelsen av oppgavene som operatør og inkluderer det å sikre nettilgang, håndtering av tariffer mv., samt plikter til drift, vedlikehold, planlegging og utvikling av nettet. Av retts tekniske årsaker er det i lovbestemmelsen vist direkte til direktivets bestemmelse.

Etter *femte ledd* gis departementet kompetanse til å fatte vedtak om utpeking av uavhengig systemoperatør etter søknad fra eieren av sentralnettsanlegget, jf. direktivet artikkel 13 nr. 1. Det forutsettes at eieren og den systemansvarlige har kommet til enighet før departementet fatter vedtak. I tråd med direktivet skal departementet påse at den systemansvarlige tilfredsstiller vilkårene for godkjenning av uavhengig systemoperatør etter artikkel 13 nr. 2. Kun den systemansvarlige etter § 6-1 kan inneha funksjonen som uavhengig systemoperatør. I siste setning fastsettes plikt for netteieren til nødvendig medvirkning for at den uavhengige systemoperatøren kan sertifiseres.

Etter *sjette ledd* kan departementet fastsette nærmere bestemmelser om overføring av operatøransvar til en uavhengig systemoperatør, herunder krav til anleggets eier og til den uavhengige systemoperatøren.

Til ny § 4-10 (Sertifisering)

Det foreslås en ny lovbestemmelse som gjennomfører krav om sertifisering av eiere av transmisjonssystem, jf. elmarkedsdirektivet artikkel 10 og 11. Gjennom prosedyren for sertifisering vil reguleringsmyndigheten og EFTAs overvåkingsorgan føre kontroll med kravene til eiermessig skille som er gjennomført i §§ 4-8 og 4-9.

Etter *første ledd* første punktum er aktører som eier anlegg i sentralnett systemoperatør pliktsubjekt for krav om sertifisering. For eiere som overfører driftsansvar etter § 4-9 forutsettes at ansvaret med selve prosessen med sertifisering kan forestås av den uavhengige systemoperatøren. I annet ledd fastsettes at reguleringsmyndigheten skal kontrollere at kravene etter § 4-8 er oppfylt for anlegg hvor eieren oppfyller hovedmodellen for eiermessig skille, og etter § 4-9 for anlegg hvor det benyttes en uavhengig systemoperatør.

Etter *annet ledd* skal enhver senere transaksjon knyttet til eierskap av transmisjonssystem meldes til reguleringsmyndigheten, jf. artikkel 10 nr. 3. I tråd med direktivet omfatter meldeplikten enhver transaksjon som nødvendiggjør ny vurdering under artikkel 9.

I *tredje ledd* fastsettes når reguleringsmyndigheten skal igangsette sertifiseringsprosedyre. I tråd med direktivet skal prosedyren igangsettes ved mottatt melding, på eget initiativ eller ved begrunnet forespørsel fra EFTAs overvåkingsorgan, jf. direktivet artikkel 9 nr 4. Frist for å fatte vedtak og automatisk innvilgelse som konsekvens dersom fristen oversittes, følger av artikkel 10 nr. 5.

I *fjerde ledd* fastsettes reguleringsmyndighetens plikt til å melde vedtaket til EFTAs overvåkingsorgan, jf. artikkel 10 nr. 6, samt plikten til å gi relevant informasjon etter artikkel 10 nr. 7. Deretter behandler EFTAs overvåkingsorgan saken i tråd med prosedyren inntatt i artikkel 3 i forordning 714/2009 (grensehandelsforordningen).

I *femte ledd* er det hjemmel for at departementet kan gi utfyllende forskrifter. Etter elmarkedsdirektivet artikkel 11 gjelder særlige bestemmelser om sertifisering av eier eller operatør av transmisjonssystem utenfor EØS (fra tredjeland). Nærmere bestemmelser om slik sertifisering kan fastsettes i utfyllende forskrifter.

Til endret § 6-1 (Systemansvaret)

I nytt *fjerde ledd* nr. 1 til 3 foreslås bestemmelser om at departementet kan gi nærmere forskrifter om reguleringsmyndighetens kompetanse til å forhåndsgodkjenne avtaler, metoder eller fastsette vilkår hva gjelder ulike oppgaver og virksomhet knyttet til systemansvaret. Dette omfatter også senere endringer.

Fjerde ledd nr. 1 gjelder forhåndsregulering av den systemansvarliges avtaler om balansetjenester, jf. elmarkedsdirektivet artikkel 35 nr. 6 bokstav b. Departementet fastsetter i forskrift nærmere bestemmelser om hvilke avtaler, metoder eller vilkår ved utøvelsen av slike tjenester som skal godkjennes eller fastsettes av reguleringsmyndigheten. Også endringer i slike avtaler eller vilkår skal godkjennes. NVE har i forskrift 7. mai 2002 nr. 448 om systemansvaret i kraftsystemet (systemansvarsforskriften) gitt bestemmelser som angir virkemidlene systemansvarlig har til rådighet for å sikre den momentane balansen som omfatter både anskaffelse av automatiske og manuelle reserver. Forskriften inneholder generelle prinsipper om at systemansvarlig skal opptre nøytralt og ikke-diskriminerende, og i størst mulig grad benytte markedsbaserte virkemidler ved anskaffelse av balansetjenester. Lovendringen vil innebære at reguleringsmyndigheten i større grad enn hittil må utføre formell kontroll med innholdet i avtaler om frekvensstyrte reserver, innfasingsreserver, regulerkraftmarkedet, belastningsfrakoblinger og spesialregulering etter systemansvarsforskriften. Slik forhåndsregulering vil også omfatte kontroll med endring og vilkår i den nordiske systemdriftsavtalens bestemmelser om samordning av reguleringsressurser i Norge.

Nytt fjerde ledd nr. 2 gir departementet myndighet til å fastsette forskrifter om at avtaler eller vilkår for planlegging, idriftsettelse eller tilknytning av anlegg i kraftsystemet skal godkjennes av reguleringsmyndigheten. Etter direktivet artikkel 37 nr. 6 bokstav a skal reguleringsmyndigheten forhåndsregulere nettselskapenes vilkår overfor brukerne av nettet. Foruten forhåndsregulering overfor nettselskapene etter §§ 3-3 og 3-4, gis reguleringsmyndigheten også kompetanse til å godkjenne funksjonskrav til anlegg som settes av den systemansvarlige for å gi nettilknytning. I praksis kan dette gjøres ved at den systemansvarlige innhenter en godkjenning av de standardiserte avtaler eller vilkår som skal anvendes. Også endringer i slike avtaler eller vilkår må godkjennes.

Nytt fjerde ledd nr. 3 åpner for nærmere forskrifter om at reguleringsmyndigheten skal kunne utøve forhåndsregulering av den systemansvarliges metoder for kapasitetstildeling og flaskehalshåndtering, inklusive på utenlandsforbindelser etter § 4-2. Krav til forhåndsgodkjenning følger av direktivet artikkel 37 nr. 6 bokstav c. I utførelsen av slik kontroll vil forordning 714/2009 og vilkår som er satt i markedsplasskonsesjon etter § 4-5 stå sentralt.

Til endret § 10-1 (Kontroll)

For å sikre at reguleringsmyndigheten har nødvendig kompetanse til å håndheve de regler det føres tilsyn med, jf. kapittel 3.2.4, legges det inn en henvisning også til reguleringsmyndigheten i første, tredje, fjerde, femte og sjette ledd. I fjerde ledd foreslås i tillegg en endring i lovteksten for å sikre at reguleringsmyndigheten skal kunne utlevere informasjon til ACER for å sikre den deltagelse i byrået. Departementet legger opp til at norsk deltagelse i byrået skal avklares nærmere i forbindelse med EØS-komiteens vedtak om å innlemme forordning (EF) nr. 713/2009 om etableringen av et byrå for samarbeid mellom reguleringsmyndighetene på energiområdet.

Til endret § 10-6 (Forskrifter)

I *første* ledd foreslås det adgang for departementet til å la reguleringsmyndigheten fastsette nærmere forskrifter til utfylling av energiloven. Etter forslaget § 4-1 er reguleringsmyndigheten allerede gitt forskriftsmyndighet på enkelte områder, som følge av kravene om forhåndsregulering i elmarkedsdirektivet. Det kan være hensiktsmessig at departementet i tillegg gis adgang til å la reguleringsmyndigheten fastsette nærmere forskrifter om forhold som krever særlig teknisk faginnnsikt, som for eksempel er regulert av NVE gjennom forskrift av 7. mai 2002 nr. 448 om systemansvaret i kraftsystemet, forskrift av 30 november 2004 nr. 1557 om leveringskvalitet i kraftsystemet og forskrift av 11. mars 1999 nr. 301 om måling, avregning og samordnet opptreden ved kraftomsetning og fakturering av netjtjenester.

I *annet* ledd foreslås endringer i ordlyden for å klargjøre hjemmelsgrunlaget for innlemmelse av ny forordning om grensekryssende krafthandel og om opprettelse av byrået for samarbeid mellom energiregulatorer (ACER).

Til endret § 10-7 (Overtredelsesgebyr)

For å sikre reguleringsmyndigheten hjemmel for effektiv kontroll foreslås det at denne kan ilegge overtredelsesgebyr for brudd på vedtak fattet av reguleringsmyndigheten. Slike vedtak vil måtte påklages til klagenemnda.

Forslag

til lov om endringer i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven)

I

I lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) gjøres følgende endringer:

Endret § 1-3. (Definisjoner)

Med elektrisk anlegg forstås i denne lov: Fellesbetegnelse på elektrisk utrustning og tilhørende bygningstekniske konstruksjoner for produksjon, omforming, overføring og fordeling av elektrisk energi.

Med fjernvarmeanlegg forstås i denne lov: Betegnelse på teknisk utrustning og tilhørende bygningstekniske konstruksjoner for produksjon, overføring og fordeling av varmtvann eller annen varmekarrier til eksterne forbrukere.

Med vertikalt integrert virksomhet forstås i denne lov: Virksomhet eller en gruppe av virksomheter som utøver produksjon eller omsetning av elektrisk energi i tillegg til overføring, omforming eller fordeling av elektrisk energi (nettvirksomhet). En gruppe av virksomheter omfattes dersom det foreligger kontroll mellom virksomheter i gruppen.

Med bygning forstås i denne lov: En konstruksjon med tak og vegger som er varig forbundet med grunnen, der det brukes energi for å påvirke inneklimate. Som bygning regnes også del av slik konstruksjon som er utformet eller endret for separat bruk.

Med tekniske anlegg forstås i denne lov: Kjeler som oppvarmes med fossilt brensel, varmeanlegg med kjeler og klimaanlegg i bygninger.

Med sentralnett forstås i denne lov: Systemet for transmisjon av elektrisk energi, inklusive utenlandsforbindelser. Departementet fastsetter hvilke anlegg som inngår i sentralnettet.

Med kontroll forstås i denne lov: Rettigheter, avtaler eller andre midler som enkeltvis eller sammen, de faktiske eller juridiske forhold tatt i betraktning, gir mulighet til å utøve avgjørende innflytelse over et foretaks virksomhet, særlig;

- a) eiendomsrett eller bruksrett til et foretaks samlede aktiva eller deler av dem*
- b) rettigheter eller avtaler som gir avgjørende innflytelse på et foretaks organer med hensyn til deres sammensetning, stemmegivning eller vedtak.*

Med rettigheter forstås i denne lov: Stemmerettigheter, rett til utnevning av personer i styre, ledende stilling eller med fullmakt til å representere virksomheten utad og beholdning av majoritetsandel.

Med uavhengig systemoperatør menes aktør med ansvar for drift, vedlikehold og utvikling av sentralnettsanlegg etter § 4-9.

Endret § 2-2. (Vedtak)

Vedtak etter denne lov fattes av departementet, *reguleringsmyndigheten eller klagenemnda opprettet etter § 2-3*. Kongen kan fastsette forskrifter om at nærmere bestemte vedtak etter § 3-1 skal fattes av Kongen i statsråd. Konesesjon etter denne lov kan ikke erstattes av rettslig bindende planer etter plan- og bygningsloven

Konesesjon etter kap. 3, 4 og 5 gis for et begrenset tidsrom av inntil 30 år regnet fra da konesesjonen ble gitt.

Konesesjon gis til bestemt person, selskap, lag, kommune eller fylkeskommune.

Ny § 2-3. (Reguleringsmyndighet og klagenemnd)

Departementet utpeker reguleringsmyndighet etter denne lov og fastsetter nærmere bestemmelser om dens organisering, oppgaver og myndighet.

Reguleringsmyndigheten kan ikke instrueres av Kongen eller departementet i enkeltvedtak eller om utøvelsen av oppgaver eller myndighet tillagt etter første ledd. Enkeltvedtak fra reguleringsmyndigheten kan ikke omgjøres av Kongen eller departementet. Reguleringsmyndigheten skal disponere over tildelte budsjettmidler til reguleringsoppgaver innenfor rammene av tildelt budsjett.

Reguleringsmyndigheten skal samarbeide med andre lands reguleringsmyndigheter og internasjonale institusjoner til gjennomføring av Norges EØS-rettslige forpliktelser.

Departementet utpeker en uavhengig klagenemnd og fastsetter nærmere bestemmelser om dens organisering, oppgaver og myndighet. Avgjørelser fattet av reguleringsmyndigheten i enkeltsaker kan omgjøres av klagenemnda.

For avgjørelser som fattes av reguleringsmyndigheten eller klagenemnda om fastsettelse av nettselskapenes inntektsrammer, kan departementet fastsette bestemmelser om omgjøringsadgang som avviker fra bestemmelsene i forvaltningsloven §§ 34 og 35.

Endret § 3-3. (Leveringsplikt)

Den som gis områdekonesesjon etter § 3-2 skal *gi tilknytning* og levere elektrisk energi til abonnentene innenfor det geografiske området konesesjonen gjelder for.

Departementet *eller kompetent reguleringsmyndighet* kan dispensere fra *tilknytnings- eller leveringsplikten etter første ledd* når særlige grunner tilsier det.

Departementet kan fastsette nærmere bestemmelser om *tilknytnings- eller leveringsplikten*, herunder om priser, konesesjonærenes og sluttbrukernes vilkår, gjennomføring, organisering og informasjon.

Departementet fastsetter nærmere forskrifter om reguleringsmyndighetens kompetanse til å godkjenne avtaler eller fastsette vilkår for tilknytning av anlegg, herunder standardvilkår. Dette gjelder også ved senere endringer.

Endret § 3-4. (Tilknytningsplikt)

Alle som innehar konesesjoner for nettanlegg etter dette kapittel, har plikt til å tilknytte nye anlegg for produksjon av elektrisk energi og nye anlegg for uttak av elektrisk

energi som ikke omfattes av § 3-3, og om nødvendig investere i nettanlegg. Den samme plikten gjelder ved produksjons- og forbruksøkninger som medfører behov for investeringer i nett. Plikten til å foreta nødvendige investeringer i nettanlegg etter denne bestemmelsen gjelder alle konsesjonærer der tilknytningen utløser et investeringsbehov.

Departementet kan gi unntak fra tilknytnings- og investeringsplikten for produksjon, dersom tiltaket ikke er samfunnsmessig rasjonelt.

Departementet kan i ekstraordinære tilfeller gi unntak fra tilknytnings- og investeringsplikten for forbruk.

Departementet fastsetter nærmere forskrifter om reguleringsmyndighetens kompetanse til å godkjenne avtaler eller fastsette vilkår for tilknytning av anlegg for produksjon eller forbruk, herunder standardvilkår. Dette gjelder også ved senere endringer.

Ny § 3-7. (Operatør av distribusjonssystem)

Departementet kan gi forskrifter om utpeking av konsesjonær etter §§ 3-1 og 3-2 som operatør av distribusjonssystem. Departementet kan gi forskrifter om operatørens oppgaver og myndighet overfor aktører som helt eller delvis eier eller er tilknyttet nett.

Endret § 4-1. (Omsetningskonsesjon)

Uten konsesjon fra departementet eller kompetent reguleringsmyndighet, kan ingen andre enn staten stå for omsetning av elektrisk energi. Departementet eller reguleringsmyndigheten avgjør i tvilstilfelle om konsesjonsplikt foreligger.

For konsesjoner etter første ledd kan departementet eller reguleringsmyndigheten fastsette vilkår om:

1. den interne organisering og regnskapsførsel hos konsesjonæren.
2. markedsadgang for alle som etterspør nettjenester ved å tilby ikke-diskriminerende og objektive punkttariffer og vilkår.
3. nøytral opptreden av netteier.
4. fastsettelse og beregning av tariffer og inntekter ved salg av nettjenester.
5. informasjon til kunder tilknyttet konsesjonærens nett.
6. annen virksomhet i forbindelse med utbygging og utnyttelse av felles infrastruktur.
7. samordning av nett og nettjenester.
8. tilslutning til nemndsordning som nevnt i forbrukerkjøpsloven § 61 a. Slikt vilkår kan også stilles overfor selskaper som tidligere er gitt konsesjon.
9. oppbevaring av relevante opplysninger fra transaksjoner vedrørende leveranse av elektrisk energi som inngås med engroskunder og systemansvarlig. Slikt vilkår kan også stilles overfor selskaper som tidligere er gitt konsesjon.

Departementet eller reguleringsmyndigheten kan fastsette ytterligere vilkår dersom det finnes påkrevet av hensyn til allmenne interesser.

Departementet eller reguleringsmyndigheten kan i særlige tilfeller dispensere fra vilkår som nevnt i annet og tredje ledd.

*Departementet kan gi nærmere forskrifter om forhold som nevnt i annet ledd.
Departementet kan i særlige tilfeller dispensere fra slike forskrifter.
Reguleringsmyndigheten kan gi nærmere forskrifter om nettselskapenes fastsettelse av
tariffer ved salg av netjtjenester, metoder for beregning av tillatte og faktiske inntekter og
håndtering av avvikene mellom disse, samt nøytral opptreden av netteier. Slike forskrifter
skal fastsettes til utfylling av og i tråd med forskrifter gitt av departementet.
Reguleringsmyndigheten kan i særlige tilfeller dispensere fra forskriftene. Vilkår som
settes i konsesjoner skal være i samsvar med fastsatte forskrifter.*

Endret § 4-2. (Utenlandsforbindelser)

For å eie eller drive utenlandsforbindelser som er omfattet av § 3-1, kreves særskilt konsesjon fra departementet. Konsesjon kan bare gis til den systemansvarlige etter § 6-1 eller til foretak hvor den systemansvarlige etter § 6-1 har bestemmende innflytelse. Ved vurderingen av om konsesjon bør gis, skal det legges vekt på prosjektets samfunnsøkonomiske lønnsomhet, forholdet til eventuelle konkurrerende prosjekter og transparente og ikke-diskriminerende hensyn for øvrig.

Departementet kan i konsesjonen fastsette vilkår for handel som innebærer bruk av utenlandsforbindelsen. I konsesjonen kan det for øvrig settes andre vilkår som er påkrevet av allmenne hensyn. Krav som følger av EØS-avtalens regler om grensekryssende krafthandel, må være oppfylt.

Aktører som planlegger etablering av ny utenlandsforbindelse skal snarest mulig informere departementet. Departementet kan kreve informasjon fra enhver aktør med slike planer. Ved endringer av prosjektets karakter i forhold til opplysninger gitt i forkant av eller under konsesjonsbehandlingen, herunder hvis det inngås nye avtaler, skal departementet underrettes.

For mindre utenlandsforbindelser til lokal forsyning i grenseområder gjelder ikke kravet i første ledd annet punktum. I slike tilfeller kan det gjøres en forenklet vurdering av om konsesjon bør gis. Vilkår i konsesjonen kan tilpasses forbindelsens lokale karakter.

Departementet fastsetter nærmere forskrifter om reguleringsmyndighetens kompetanse til å godkjenne avtaler eller fastsette vilkår for tilgang til forbindelsen, herunder om kapasitetstildeling og flaskehalshåndtering. Dette gjelder også ved senere endringer.

Endret § 4-3. (Måling, avregning og fakturering)

Departementet gir forskrifter om måling, avregning og fakturering.

Myndighet etter regelverket som nevnt i første ledd til å koordinere måling og avregning av kraftomsetning, tillegges den som utpekes av departementet eller kompetent reguleringsmyndighet, under nærmere fastsatte vilkår. Den avregningsansvarlige skal sørge for at all innmating og alt uttak av elektrisk energi blir korrekt avregnet slik at det oppnås økonomisk balanse i kraftmarkedet.

Enhver som helt eller delvis eier eller driver nett, produksjon eller organisert markeds plass etter § 4-5, samt omsettere og sluttbrukere plikter å rette seg etter den avregningsansvarliges instruksjoner under avregningskoordineringen, samt følge de

bestemmelser om måling, avregning og fakturering fastsatt i eller i medhold av denne lov. Avgjørelser som fattes av den avregningsansvarlige under utøvelsen av avregningsansvaret er unntatt forvaltningsloven kap. IV-VI og VIII.

Den avregningsansvarlige som nevnt i annet ledd plikter å utstede opprinnelsesgarantier for produsert elektrisk energi etter anmodning fra berettigede produsenter. Departementet gir forskrifter om utforming og gjennomføring av ordningen, herunder om berettiget produksjon, utstedelse, innhold i og innløsning av opprinnelsesgarantier, gebyr for utstedelse, rapportering og kontroll mv.

Departementet fastsetter nærmere forskrifter om reguleringsmyndighetens kompetanse til å godkjenne avtaler eller fastsette vilkår om regulerkraftavregning eller metodene for slike. Dette gjelder også ved senere endringer.

Endret § 4-5. (Organisert markeds plass)

Uten konsesjon fra departementet eller kompetent reguleringsmyndighet, kan ingen andre enn staten forestå organisering eller drift av markeds plass for omsetning av elektrisk energi. Departementet eller reguleringsmyndigheten avgjør i tvilstilfelle om konsesjonsplikt foreligger.

I konsesjonen kan det settes vilkår dersom det finnes påkrevet av allmenne hensyn. Departementet kan gi forskrift om aktørenes informasjonsplikt.

Departementet fastsetter nærmere forskrifter om reguleringsmyndighetens kompetanse til å godkjenne avtaler eller fastsette vilkår for handel på markeds plassen. Dette gjelder også ved senere endringer.

Endret § 4-6. (Krav om selskapsmessig skille)

I en vertikalt integrert virksomhet som har over 100.000 nettkunder, skal nettvirksomheten skilles fra virksomhet innen produksjon eller omsetning av elektrisk energi. Virksomhetene skal være organisert i selvstendige juridiske enheter. Nettvirksomheten skal ikke selv eie eller eies av enheter med virksomhet innen produksjon eller omsetning av elektrisk energi.

Ved sammenslåinger, oppkjøp mv. som utløser konsesjonsplikt etter denne lov hvor både nettvirksomhet og virksomhet innen produksjon eller omsetning av elektrisk energi inngår, kan departementet eller kompetent reguleringsmyndighet, stille krav om at den vertikalt integrerte virksomheten skal organiseres som nevnt i første ledd.

Selskapsmessig skille etter første og annet ledd skal gjennomføres innen den frist departementet eller reguleringsmyndigheten fastsetter.

Departementet kan gi nærmere forskrifter om krav til selskapsmessig skille for konsesjon etter § 4-1. *Departementet eller reguleringsmyndigheten kan fastsette vilkår om krav til selskapsmessig skille i konsesjon etter § 4-1.*

Endret § 4-7. (Krav om funksjonelt skille)

Vertikalt integrerte virksomheter som omfattes av § 4-6 første ledd, må oppfylle krav om funksjonelt skille fastsatt i eller i medhold av denne bestemmelsen innen den frist departementet *eller kompetent reguleringsmyndighet* fastsetter.

Personer i ledelsen i nettvirksomheten kan ikke delta i ledelsen i virksomhet som forestår konkurransesatt virksomhet innenfor den vertikalt integrerte virksomheten.

Morselskap eller kontrollerende eier skal ikke gi instruksjoner til nettvirksomheten om den daglige driften eller om avgjørelser vedrørende utbygging eller oppgradering av nettet som ikke går utover fastsatte grenser for nettvirksomhetens økonomiske rammer.

Departementet kan gi nærmere *forskrifter om* forhold som nevnt i annet og tredje ledd for konsesjonærer etter § 4-1. *Departementet eller kompetent reguleringsmyndighet kan fastsette vilkår om forhold som nevnt i annet og tredje ledd i konsesjon etter § 4-1.*

Høringsinstansene bes merke seg de to hovedalternativer, jf. avsnitt 3.4.3: Enten ny § 4-8 (alternativ 1) eller nye §§ 4-8 og 4-9 (alternativ 2).

Ny § 4-8. (Eiermessig atskillelse for sentralnett)

Den som eier anlegg i sentralnettet skal enten selv oppfylle krav om eiermessig atskillelse eller overføre operatøransvar til en uavhengig systemoperatør etter § 4-9.

Den som har direkte eller indirekte kontroll over virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi, kan ikke eie anlegg i sentralnettet eller ha direkte eller indirekte kontroll over eller rettigheter i virksomhet som eier slike anlegg eller med systemansvar. Den som eier anlegg i sentralnettet eller har direkte eller indirekte kontroll over virksomhet som eier slike anlegg eller med systemansvar, kan ikke direkte eller indirekte ha kontroll over eller rettigheter i virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi.

Den som har kontroll over eller rettigheter i virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi, skal ikke kunne utnevne person i styre, ledende stilling eller med fullmakt til å representere utad virksomhet som eier anlegg i sentralnettet eller med systemansvar.

Person i styre, ledende stilling eller med fullmakt til å representere utad virksomhet som eier anlegg i sentralnettet eller med systemansvar, kan ikke ha tilsvarende funksjon i virksomhet som driver produksjon eller omsetning av elektrisk energi.

Anlegg i sentralnettet kan bare overdras til systemansvarlig virksomhet. Ved overdragelse av sentralnettsanlegg kan departementet eller kompetent reguleringsmyndighet fatte vedtak om beregning av vederlag.

Departementet kan fastsette nærmere bestemmelser om eiermessig skille, herunder om frist for gjennomføring.

Ny § 4-9. (Uavhengig systemoperatør)

Den som per 3. september 2009 direkte eller indirekte eide anlegg i sentralnettet og var et vertikalt integrert foretak, kan i stedet for å gjennomføre eiermessig skille etter § 4-8 overføre ansvaret for drift, vedlikehold og utvikling av anlegg i sentralnettet til den systemansvarlige etter § 6-1.

Den som har overført ansvar som nevnt i første ledd skal yte nødvendig samarbeid med den systemansvarlige og innestå for det ansvar som påhviler netteieren etter direktiv 2009/72/EF artikkel 13. nr. 5. Ansvar for finansiering skal innebære en plikt til reinvesteringer og nødvendige nyinvesteringer som er besluttet av den systemansvarlige eller å sikre finansiering fra andre, inkludert den systemansvarlige. Slike finansieringsordninger skal godkjennes av reguleringsmyndigheten etter at uttalelse er innhentet fra anleggets eier, den systemansvarlige og andre berørte.

Den som har overført ansvar som nevnt i første ledd skal være selskapsmessig og funksjonelt adskilt fra annen virksomhet enn eierskap til sentralnett. Krav om selskapsmessig og funksjonelt skille etter §§ 4-6 og 4-7 gis tilsvarende anvendelse.

Ved overføring av ansvar etter første ledd skal den systemansvarlige overta ansvar for nettilknytning, tariffing, drift, vedlikehold, planlegging og utvikling av nettet i henhold til direktiv 2009/72/EF artikkel 13 nr. 4.

Departementet kan etter søknad fatte vedtak om utpeking av uavhengig systemoperatør og kan fastsette nærmere bestemmelser om overføring av ansvar til denne. Den som har overført ansvar som nevnt i første ledd skal yte nødvendig medvirkning ved sertifisering etter § 4-10.

Departementet kan fastsette nærmere bestemmelser om overføring av operatøransvar til en uavhengig systemoperatør.

Ny § 4-10. (Sertifisering)

Den som eier anlegg i sentralnett skal søke reguleringsmyndigheten om sertifisering av operatør for anleggene innen den frist som settes av departementet.

Reguleringsmyndigheten skal kontrollere at krav etter §§ 4-8 og 4-9 er oppfylt for eier og operatør.

Aktører som eier anlegg i sentralnettet eller er operatør for dette, skal melde til reguleringsmyndigheten om enhver planlagt transaksjon som nødvendiggjør vurdering av kravene fastsatt i eller i medhold av §§ 4-8 eller 4-9.

Reguleringsmyndigheten skal igangsette prosedyre for sertifisering ved mottatt melding, på eget initiativ eller ved begrunnet forespørsel fra EFTAs overvåkingsorgan. Ved åpning av prosedyre skal avgjørelse fattes innen fire måneder. Dersom slik avgjørelse ikke foreligger innen fire måneder, skal vedtak om sertifisering anses gitt.

Reguleringsmyndigheten skal uten ugrunnet opphold underrette EFTAs overvåkingsorgan om vedtak om sertifisering, eller stilltiende godkjennelse etter tredje ledd siste punktum, og på forespørsel oversende relevant informasjon knyttet til sertifiseringen.

Departementet kan fastsette nærmere bestemmelser om sertifisering og kontroll med sentralnettsforetak og uavhengig systemoperatør, herunder om foretak hjemmehørende i stater utenfor EØS.

Endret § 6-1. (Systemansvaret)

Departementet gir forskrifter om systemansvaret.

Departementet tildeler myndigheten til å utøve systemansvaret på nærmere fastsatte vilkår. Den systemansvarlige skal sørge for at det til enhver tid er momentan balanse mellom den samlede produksjon og den samlede bruk av kraft hensett til kraftutvekslingen med tilknyttede utenlandske systemer.

Enhver som helt eller delvis eier eller driver nett, produksjon eller organisert markedsplass etter § 4-5, samt omsettere og sluttbrukere plikter å rette seg etter den systemansvarliges instruksjoner under systemansvaret, samt følge bestemmelser om systemansvaret fastsatt i eller i medhold av denne lov. Avgjørelser som fattes av den systemansvarlige under utøvelsen av systemansvaret er unntatt forvaltningsloven kap. IV-VI og VIII.

Departementet gir nærmere forskrifter om reguleringsmyndighetens kompetanse til å godkjenne avtaler, metoder eller fastsette vilkår, samt ved senere endringer, om:

- 1. utførelsen av balansetjenester*
- 2. planlegging, idriftsettelse eller tilknytning av anlegg i kraftsystemet, herunder bruk av standardvilkår*
- 3. den systemansvarliges kapasitetstildeling og flaskehalshåndtering, herunder for utenlandsforbindelser etter § 4-2.*

Endret § 10-1. (Kontroll)

Departementet eller kompetent reguleringsmyndighet kan gi de pålegg som er nødvendige for gjennomføringen av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov. Departementet eller reguleringsmyndigheten fører kontroll med at bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov blir overholdt. Utgiftene til kontroll knyttet til kapittel 3 og 5 og § 4-2 skal betales av konsesjonæren.

Den som har konsesjon skal påse at anlegget, driften av anlegget eller virksomheten oppfyller de krav som er fastsatt i eller i medhold av denne lov. Departementet gir forskrifter om internkontroll og internkontrollsystemer.

Enhver plikter uten hinder av taushetsplikt å gi departementet, *reguleringsmyndigheten eller klagenemnda* de opplysninger som er nødvendige for utøvelse av myndighet etter denne lov. Uten hinder av lovbestemt taushetsplikt skal informasjon utleveres til EFTAs faste komité, EFTAs overvåkningsorgan eller til EU-kommisjonen når det er fremmet en begrunnet forespørsel og informasjonen er nødvendig og forholdsmessig for gjennomføringen av oppgaver pålagt gjennom EØS-avtalen.

For å fremme effektivt tilsyn med kraftmarkedet kan departementet *eller reguleringsmyndigheten*, uten hinder av lovbestemt taushetsplikt, gi andre norske myndigheter opplysninger som er nødvendige for å fremme håndhevelsen av norsk regulering av kraftmarkedet. For å oppfylle Norges avtaleforpliktelser overfor annen stat kan departementet *eller reguleringsmyndigheten* uten hinder av lovbestemt taushetsplikt gi energimyndighetene i andre stater som er part i EØS-avtalen, *byrået for samarbeid mellom energiregulatorer eller EFTAs overvåkningsorgan* opplysninger som er nødvendige for å fremme håndhevelsen av norsk, *EØS-rettslig*, eller vedkommende stats regulering av kraftmarkedet.

Ved utlevering av opplysninger etter tredje og fjerde ledd skal departementet, *reguleringsmyndigheten eller klagenemnda* stille som vilkår at opplysningene undergis taushetsplikt hos mottakeren og at opplysningene bare kan formidles videre med samtykke fra *departementet eller reguleringsmyndigheten*, og bare for det formål som samtykket omfatter. Den opplysningene gjelder skal underrettes om videreformidling av taushetsbelagt informasjon dersom opplysningene opprinnelig er innhentet fra vedkommende, med mindre slik underretning vil motvirke formålet med de kontroll- eller reguleringstiltak opplysningene skal tjene, eller medføre fare for at de ikke kan gjennomføres.

Departementet *kan gi* forskrifter om den nærmere funksjonsfordelingen mellom *departementet, reguleringsmyndigheten og klagenemnda*, om informasjons- og taushetsplikten og om utlevering av opplysninger som nevnt i tredje, fjerde og femte ledd.

Endret § 10-6. (Forskrifter)

Departementet kan gi forskrifter til gjennomføring og utfylling av loven og dens virkeområde. *Departementet kan gi reguleringsmyndigheten kompetanse til å fastsette nærmere forskrifter til utfylling av denne lov. Slike forskrifter skal fastsettes i tråd med forskrifter gitt av departementet.*

Departementet kan gi de forskrifter som er nødvendig for ivaretagelse av Norges forpliktelser etter EØS-avtalen. Dette innbefatter *bestemmelser om vilkår for adgang til nett for overføring av elektrisk energi over landegrensene, opprettelsen av et byrå for samarbeid mellom energiregulatorer*, samt bestemmelser om behandling av tvister, saksbehandlingsfrister og utsatt iverksetting av vedtak.

Departementet kan gi forskrift om saksbehandlingsregler til utfylling av reglene i tjenesteloven for konsesjoner etter §§ 4-1 og 4-5 i denne lov, herunder om saksbehandlingsfrist og rettsvirkninger av fristoverskridelse. Unntak fra tjenesteloven § 11 annet ledd kan bare gjøres når det er begrunnet ut fra tvingende allmenne hensyn. Saksbehandlingsreglene kan fravike reglene i denne loven.

Endret § 10-7. (Overtredelsesgebyr)

Departementet *eller kompetent reguleringsmyndighet* kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av:

1. kapittel 3-9, § 10-1 annet og tredje ledd første punktum samt pålegg gitt i medhold av disse bestemmelsene når det i pålegget er særskilt bestemt at overtredelse kan medføre overtredelsesgebyr.
2. forskrifter eller konsesjonsvilkår gitt i medhold av bestemmelser som nevnt i nr. 1, § 10-1 sjette ledd og § 10-6, samt pålegg gitt i medhold av disse, når det er særskilt bestemt at overtredelse kan medføre overtredelsesgebyr.

Ilagt gebyr er tvangsgrunnlag for utlegg. Krav på gebyr innkreves av Statens innkrevingsentral. Innkrevingsentralen kan inndrive kravet ved trekk i lønn og andre lignende ytelser etter reglene i dekningsloven § 2-7. Innkrevingsentralen kan også inndrive kravet ved å stifte utleggspant for kravet dersom panteretten kan gis rettsvern ved

registrering i et register eller ved underretning til tredjeperson, jf. panteloven kapittel 5, og utleggsforretningen kan holdes på Innkrevingsentralens kontor etter tvangsfullbyrdelsesloven § 7-9 første ledd.